

1998. III. évfolyam 12. szám

GRAMFON

Az igényes zenerajongó lapja

Ára: 296 Ft

FOTÓ: JOHN SWANNELL

A HÓNAP INTERJÚJA

ROBERTO
ALAGNA

ANGELA
GHEORGHIU

BUDAPEST RÁDIÓ
96.4 FM
STEREO

A FŐVÁROS RÁDIÓJA

1022 BUDAPEST, BIMBÓ ÚT 7.
TELEFON: 212-4507, 212-5643 • FAX: 316-2073

Gramofon decemberi lemezajánló

DÉLIBES

Lakmé

BEETHOVEN

Zongora-
versenyek

MOZART

Gran Partita

CARMEN McRAE

Dream of Life

MAKÂM

a Part

Retkes Attila

A hanglemezipar karácsonya

Szakmai körökben ma már mindenki elismeri, hogy a klasszikus zenei hanglemezkiadás a kilencvenes évek második felében világszerte súlyos válságba került. A zenekedvelők, a lemezvásárlók ugyanakkor még nem érzékelik ezt a krízist, sőt ellenkezőleg: a lemezboltok polcai Montrealtól Wellingtonig és Buenos Airesről Tokióig mindenütt roskadoznak az újabb és újabb komolyzenei kiadványoktól, s ezek a CD-k egyre szebbek, egyre változatosabbak; igaz, egyre drágábbak is. A kínálat bővülését jelzi, hogy miközben az egyetlen magyar hanglemez-szaklap, a Gramofon (terjedelmi okokból) hónapról hónapra csupán arra vállalkozhat, hogy ízelítőt adjon a legfrissebb és legértékesebb klasszikus és dzsesszkiadványokból, a londoni „nagy testvér”, a hetvenöt éve alapított Gramophone egymás után indítja speciális érdeklődést kielégítő, negyedéves magazinjait. A „Quarterlyben” ma már nemcsak operáról, zongoraművekről vagy kamarazenéről, hanem újabban fimzenéről és world musicről is olvashatunk.

Látszólag tehát minden a legnagyobb rendben van, de mégis egyre-másra érkeznek hírek arról, hogy valamely patinás, nagy múltú lemezkiadó szerződést bontott sikeres (nemritkán világhírű) művészével, mert nem tudja foglalkoztatni többé; egyszerűen azért, mert produkciói iránt nincs megfelelő kereslet. Élhetünk a gyanúperrel, hogy ezúttal is a világgazdaság történetéből már jól ismert túltermelési válságnak lehetünk tanúi. Hiába játssza egy zongorista költői érzékenységgel a Chopin-noktürnöket; hiába szólaltatja meg egy vonósnyegyes minuciózus pontossággal, a szerző előírásait maradéktalanul betartva a Beethoven-kvartettek, és hiába adja elő egy zenekar megrendítő drámai erővel Richard Strauss szimfonikus költeményeit – az elkészült CD-felvétel (néhány kivétellestől eltekintve) nem kerül reflektorfénybe. A kritikusok nem háborodnak fel, de nem is lelkesednek, a zenebarátok pedig nem ostromolják az üzleteket, hogy mielőbb hozzájussanak az új lemezhez. S hogy miért? Mindenekelőtt azért, mert a piac telítődött. Ma már a Chopin-noktürnök, Beethoven-kvartettek és Richard Strauss szimfonikus költeményeinek több tucat interpretációja verseng a fogyasztók kegyeiért, s a vásárlót – teljes joggal – egy idő után már nem érdekli az előadó személye. Mert míg egy szívbe markoló noktürn, egy remekbe szabott kvartett és egy pompás szimfonikus költemény a harmadik évezredben is érték marad, egy interpretáció – még a legkiválóbb is – valójában a pillanatnak szól, s nem az örökkévalóságnak.

A piaci körülmények kedvezően változásaira a lemezkiadók – a multinacionális „oroszlánok” éppúgy, mint a független „kistigrisek” – a korábbinál összehasonlíthatatlanul agresszívebb promóciós és marketingmunkával reagálnak. Ezekben a hetekben világszerte valóságos karácsonyi kiadások zajlik. A kiadók elárasztották termékeikkel a piacot, s most különböző trükkökkel, akciókkal próbálkoznak, hogy eladják portékájukat. Még az évszázados múltra visszatekintő kiadóbirodalmak is olyanok most, mint a piaci kofák: hangoskodnak, veszekednek, az egekig magasztatják saját „terményüket”, s nemritkán igazságtalanul becsmérlik a vetélytársakat.

Ha jól belegondolunk, valahol szánalmas ez az agresszív igyekezet; hiszen itt mégsem autoalkatrészről vagy szórakoztatóelektronikáról van szó, hanem művészetről: klasszikus zenéről. A Gramofon szerkesztősége és kiadója, valamint a magyar kultúrát évek óta elkötelezetten támogató Antenna Hungária Rt. ezért is döntött amellett, hogy a Zempléni Művészeti Napok legemlékezetesebb pillanatait felidéz CD ne kerüljön kereskedelmi forgalomba. Legyen ez a hanglemez karácsonyi ajándék a Gramofon olvasóinak, az igényes zenerajongóknak.

A Gramofon decemberi hírei

3

4 A hónap interjúja:

Angela Gheorghiu
és Roberto Alagna

Kiadói panoráma: Chandos

7

Antológia: Bizet – A gyöngyhalászok

10

Filharmónia Budapest Kht.

12

13 Kritika: Klasszikus

14

18

24

Forrás-estek a Gramofonban

27

A Nemzeti Tankönyvkiadó ajánlata

28

A Budapesti Fesztiválzenekar a Gramofonban

30

31 Kritika: Jazz

34

36

44

A Budapest Music Center a Gramofonban

45

LAPUNK TÁMOGATÓI:

- Nemzeti Kulturális Alap,
- Fővárosi Kulturális Alap

Reitkes Attila
Főszerkesztő

Bősze Ádám
Lapigazgató

Zipernovszky Kornél
Jazzrovat-vezető

H. Magyar Kornél
Molnár Szabolcs
Munkatárs

Trochilus Grafikai Bt.
Lapterv és tipográfia

A szerkesztőség címe:

1025 Budapest
Mandula utca 31.
Tel./fax: 212-4782

Internet-cím:

<http://www.bmc.hu/gramofon>

Kiadja:

Amfisz Kft.

Iványi Margó
Felelős kiadó

1025 Budapest
Mandula utca 31.
Tel./fax: 212-4782

Terjeszti:

a Hírker Rt., az NHE,
a Kiadói Lapterjesztő Kft.,
és alternatív terjesztők

Terjesztésszervezés:

MediaTrade Bt.
Tel./fax: 342-2362

Nyomtatás:

Athenaeum Nyomda Rt.
Budapest

Felelős vezető:
Dr. Garáné Bardóczy Irén
az Igazgatóság elnöke

ISSN 1416-1109

November 15-én a Royal Albert Hallban mutatta be Sebestyén Márta és a Muzsikás együttes legújabb lemezét, amely a tervek szerint még karácsony előtt Magyarországon is megjelenik. A lemezen, melyet a Rykodisc jelentet meg, többek között eredeti Bartók-gyűjtések és -feldolgozások hallhatók.

Fenyő László

Mérei Tamás

November 7-én az ünnepélyes eredményhirdetést és díjkiosztást követő gálakoncerttel zárult a Magyar Rádió Országos Gordonkaversenye. A nagy múltú visszatekintő zenei versenyek sorában ez volt a második csellóverseny, amely újabb bizonyítékkal szolgált, hogy érdemes a Bartók adó-főszerkesztőség mecenatúrájának ezt az oldalát ismét felújítani. A zenei versenyek 32 évvel ezelőtt megkezdett sorozata tízéves kényszerzünet után folytatódott a gordonkaversennyel, amelyen 37 jelentkezőből 23 kezdte el a válogatót, majd tíz ifjú muzsikus versengett a középdöntőben, míg végül hat játszotta el Kodály szólószonátájának egy tételét, valamint Schumann, Csajkovszkij és Sosztakovics versenyműveit a döntőben. Ez alkalommal a dr. Újfalussy József elnöklétével működő zsűri – Csurgyai István, Mező László, Onczay Csaba gordonkaművész, Kovács Sándor zene-történész – és a rendező Bartók adó-főszerkesztőség úgy állította össze a három forduló anyagát, hogy abban nagy hangsúlyt kapott a kamarazenélési készség a Bachtól a magyar zeneszerző kortársakon át Schubert vonósötöséig ívelő programban. Az első két fordulóban kiváló zongorakísérők és a Danubius vonósnégyes működött közre, míg a döntőben az MRT Szimfonikus Zenekarával játszottak a versenyzők, Kovács László vezényletével. A szakmai közvélemény szerint kimagasló színvonalú versenyen a bírálóbizottság III. díjat nem adott ki, a II. helyezést megosztva Kántor Balázs, az operaház zenekarának ifjú szólamvezetője, és Somodari Péter, a Zeneakadémia III. éves hallgatója nyerte. A Magyar Rádió Országos Gordonkaversenyének két győztese: Fenyő László, a lübecki (Németország) Zeneművészeti Főiskola növendéke és Mérei Tamás, a Yale Egyetem (USA) ösztöndíjas hallgatója. Mindketten a budapesti Liszt Ferenc Zeneakadémián szereztek diplomát, jelenleg posztgraduális tanulmányokat folytatnak.

Decemberben jelenik meg Saint-Saëns Sámson és Delila című operája az Eratónál. A címszerepet éneklő José Curának ez az első teljes operalemeze. Partnere Olga Borodina, a zenekart Sir Colin Davis irányítja.

November 13-án New York-i otthonában holtan találták Kenny Kirklandet, Branford és Wynton Marsalis, Kenny Garrett és Sting állandó zongorista partnerét. Mindössze negyvenhárom éves volt. Lapzártakor még nincs hivatalos rendőrségi adat arra vonatkozóan, hogy Kirkland halála összefüggésbe hozható-e kábítószerekkel. Kirkland 1955-ben Brooklynban született, hatéves korától zongorázott. Michal Urbaniak volt egyik első partnere, de az áttörést Wynton Marsalissal való találkozása hozta meg a nyolcvanas évek elején. Wynton öccsével is tartós baráti és zenei kapcsolata volt, nem csoda, hogy Sting együtt hívta meg őket legendás együttesébe, mellyel tavaly Budapesten is megfordult, a kisstadionbeli koncerten. Jellemző visszahúzó alkatára, hogy összesen két szólólemezt fejezett be életében. Utolsó felvételeit Branforddal és régi dobos barátjával, Jeff Tain Wattsszal készítette.

A HÓNAP INTERJÚJA

ANGELA GHEORGHIU

FOTÓK: JOHN SWANNELL

ROBERTO ALAGNA

*A művészet
felkentjei vagyunk*

Ősszel jelent meg az EMI Classics kiadónál Angela Gheorghiu és Roberto Alagna Verdi per due című CD-je, amelyen a művész házaspár az olasz operaszerző népszerű és ritkaságszámba menő operáinak duettjeiből válogatott. Mindketten a legelismertebb operaénekesek közé tartoznak. Roberto Alagna, a Pavarotti-Domingo-Carreras „trió” után a legkeresettebb tenor, Franciaországban, szicíliai szülők gyermekeként jött a világra. Zenei tanulmányait Párizsban végezte, s 1988-ban Philadelphiában a Luciano Pavarotti-verseny első helyezettje lett. Ugyanebben az évben, a Glyndebourne Touring Opera La Traviata előadásán Alfredóként debütált. Sikeres bemutatkozása után a világ nagy operabázaiba kapott megbírást, s 1990-ben már a milánói La Scala megbíráására a Traviatában kapott lehetőséget, Riccardo Muti irányításával. Angela Gheorghiu Adjudban (Románia) született, és a bukaresti Zeneakadémián diplomázott 1990-ben. Négy évvel később már Solti György irányításával énekelt a Covent Gardenben, s fiatal szopránként hamarosan olyan felvétellel is büszkélkedhetett, mint Verdi Traviatája, szintén Solti György vezényletével. Párizsi riportunk a házaspár tokiói közös hangverseny után készült.

Gramofon: Néhány órával ezelőtt még a Tokió-Párizs repülőjáraton ültek, pár nap múlva pedig utaznak tovább. Hozzászoktak-e már a sztrók hektikus életéhez?

ROBERTO ALAGNA: Kénytelenek voltunk megszokni, hiszen a legtöbb meghívásnak eleget tesszünk. Ha egy utazás előtt talán kedvetlenek vagyunk, annak csak a pihenni vágyás az oka, a koncertpódiumon vagy az operaházakban már eltűnik mindez, és szívvel-lélekkel vagyunk jelen.

ANGELA GHEORGHIU: Most például Japánban hatvanezren voltak kíváncsiak a hangversenyre. Ilyen tömeg előtt csak ritkán van alkalom énekelni, megrázó, amikor ennyien tapsolnak művésztünknek. Egyébként valóban csak pár napot pihenhetünk, hiszen utazunk Milánóba, ahol a Decca lemezársaságnak vesszük fel Puccini Bohéméletét.

G: Anyanyelvüket tekintve mindketten a franciához állnak közel, mégis legnagyobb sikereiket olasz operaelőadásokkal érik el.

R. A.: Szerencsésnek érzem magamat, hiszen mindkét nyelvben otthon vagyok, igaz, a francia az anyanyelvem. Úgy érzem, az énekhangomban mindkét nép alapérzése megtalálható: a franciákra jellemző elegancia, amely legtöbbször tartózkodó és hűvös, de az olaszokra jellemző exhibicionizmus is, amely forróságot áraszt. Mindkét repertoár szeretem, s törekszem is arra, hogy egyensúlyban tartsam. Bármelyik felé mozdulnék is el, az a másik kárára válna. Személyes érzelmeimnek is fontos, hogy olaszul és franciául is énekeljek.

A. G.: Szólólemezem készítésekor az a cél beeggett előttem, hogy többféle stílusból és különböző nyelven írt darabokból válogassak. Robertóval megbeszéltük, hogy szerepeljenek francia és olasz áriák is. Angolul is meg kellett tanulnom, egyrészt a zene miatt (Bernstein West Side Storyjának Tonight felvétele), másrészt, mert úgy határoztunk, Londonban

fogunk élni. A nyelvi előnyök mellett ki kell emelnem azt a családi hátteret, amely lehetővé tette számomra, hogy zenész legyek. Édesapám mozdonyvezetőként dolgozott, és rengeteget volt távol. Otthon rádiót hallgattunk, hiszen Bukarest azon kevés városok közé tartozik, ahol rendszeresen sugároznak klasszikus zenét. Tinennégy éves koromban kezdtem zenei tanulmányaimat, állítólag ezzel a hanggal születtem. Mia Barbu volt a tanárom, akinek nagyon sokat köszönhetek. Szerencsére a családban más is érdeklődött a zene iránt: húgom két évvel később követett engem. Egy évvel később már egy koncertelőadáson énekelhettem Susanna szerepét a Figaró házasságából. Később, a diplomakoncertemen Mimi-ként léphettem fel. Családom és tanárait szeretete tehát legalább akkora segítség volt számomra, mint a francia- vagy olasznyelvtudás.

G: Következő kérdésemre, úgy gondolom, csak Roberto Alagna válaszolhat, hiszen neki kell inkább számolnia a három tenor világot uraló zenei „hatalmáról”. Nem jelente túl nagy nyomást, hogy Önt „csak” a negyedik tenorként emlegetik?

R. A.: Olyan ez, mint amikor egy pillangósúlyú bokszolót küldenének a ringbe egy nehézsúlyúval. Természetesen óriási nyomásként nehezedik rám, ha Pavarottival, Domingóval vagy Carrerasszal emlegetnek együtt. Fiatalabb koromban úgy gondolkodtam, mintha egy generáció szülőit lennék mi négyen. Majdnem összeroppantam e súly alatt. Mostanra már teljesen megváltoztam: „csak” a közönséget szeretném meghódítani, nem akarok versenyt futni, hiszen az életemről van szó.

A. G.: Igaz, hogy Robertót kényesebben érinti a téma, de úgy gondolom, hogy ez minden kezdő énekesnek vagy a karrier elején álló művésznek általános problémája. A hallgatók ugyanis önkéntelenül az előtte álló nagyságokkal mérik össze teljesítményét. Számomra az áttörés a Solti Györggyel való

találkozáskor történt meg. Ő hallott ugyanis Violetta-ként a Covent Gardenben, s utána egy meghallgatásra invitált. Úgy léptem a terembe, mint egy gyerek, kérdezte, tudom-e a Traviata szólamát. Nem mertem bevallani, hogy csak a zeneakadémia éveim alatt énekeltem. Kottából énekeltem, de ennek ellenére engem bízott meg a szereppel. Álom volt együtt dolgozni vele, hiszen meghallgatta az én elképzelésemet is, sőt sok helyen azt részesítette előnyben. Spontán művész volt, zenei gondolkodásában pedig friss és fiatal. Nagyon szerettem.

G: Ha közös lemezen szerepelnek, számos esetben ritkaságokat is megszólalhatnak. Miért ez a misszió, hiszen a komolyzene mai válságidőszakában a kiadók inkább a popularitást részesítik előnyben.

R. A.: Az EMI Classics-szal az elejétől fogva kiváló viszonyban állok. Hallgatnak az elképzeléseimre, természetesen én is megértem az övéket. A zene a szenvedélyem, ezáltal tudok a publikumnak üzeni, legyenek azok koncertlátogatók vagy lemezhallgatók. Mivel, szerencsémre, a hangversenyek, operaelőadások, amelyeken én szerepelek telt házzal mennek, lemezeimet pedig sokan hallgatják, üzenelem igen sok emberhez eljut. Éppen ezért felelősségteljes munkának érzem szakmámat. A szórakoztatáson túl missziós feladatot is kell vállalnom, s ezért énekelek kevésbé ismert darabokat is. Lehetőséget kívánok adni mindenkinek, hogy újra felfedezzenek olyan muzsikákat, amelyek nem tartoznak a „sláger-repertoárhoz”.

G: Ön az angol Gramophone magazinnak egyszer azt nyilatkozta, hogy popsztár szeretett volna lenni gyermekkorától kezdve. Nem bánta meg döntését?

R. A.: Autodidaktaként kezdtem a pályámat, de soha nem akartam operaénekes lenni. Sokáig csak könnyűzenét énekeltem. Egyetlen célom volt, hogy művész legyek. A könnyűzenében csak a mikro-

fon zavart, hiszen éreztem, hogy mikrofon nélkül is kiválóan hallhatják a hangomat. Később, a tanulás mellett kabarédalokat kezdtem előadni, halálra untam magamat. Az első operaprodukció után rájöttem, hogy ez az én világom, a popsztárok ugyanis cserélődnek, a tenorok pedig nem. Egy-egy világnagyság neve hosszú évtizedekig fennmarad, elég, ha csak Gigliere vagy Carusóra gondolunk. A nevekről jut eszembe, hogy először csak magamtól tanultam. Kidalgoztam egy olyan módszert, amely szerint azt énekeltem, amit akartam, s akkor, amikor akartam. Lehet, hogy öntörvényűnek hangzik, de csak a nagyokat hallgattam, Gigliere és Caruson kívül még Björlinget. Ők voltak az én mestereim. Feltettem a lemezeiket, s együtt énekeltem velük, mindeközben felvettem a saját hangomat, s utána visszahallgattam azt. Hallottam, hal vagyok magas, mély vagy túl zárt. Így dolgoztam először. Később nemcsak a hangom, hanem a gondolkodásom is jelentősen megváltozott. Évek múltán rájöttem, hogy a színházban mi vagyunk a művészet felkentjei, s mint ilyen sokkal nagyobb felelősség tölt el, mint ha csak a rajongók vágyait kellene kielégíteni.

A. G.: Nagyon becsülöm férjemet szigorú elvei miatt, hiszen ezen a pályán csak így lehet tisztának maradni. Roberto számára nemcsak a művészet, hanem az Isten iránti szeretet is mérvadó.

G: Legújabb lemezükön, amely a Verdi per due címet viseli, Claudio Abbadoval és a Berlini Filharmonikusokkal dolgoztak.

A. G.: Nem az első alkalom, hogy Claudio Abbadoval dolgozunk együtt. Kivételes tehetség. A felvételtkor minden ideális volt. Félreértés ne essék, nem akarok mindenről szuperlatívuszokban beszélni, de olyan témákat érintünk, amelyekről csak a legnagyobb lelkesedéssel tudok nyilatkozni.

R. A.: Abbado és a Berlini Filharmonikusok egyformán nagy művészek. Álom a munka ilyen emberekkel: nemcsak a Verdi-muzsikát érzik kiválóan,

nemcsak a virtuozitásuk lélegzetelállító, hanem a beleérző képességük is. Ez pedig elengedhetetlen, ha a karmester vagy a zenekar énekesekkel dolgozik együtt. Magam részéről, ha érzem, hogy szeretnek a muzsikusok, hihetetlen eredményekre vagyok képesek. A Verdi per due CD egyik jellemzője a magas szintű ensemble-muzsikálás. Mindenki, legyen az fuvolista, hegedűs, karmester vagy tenorista, a saját hangján „énekel”. Ettől lesz a produkció színes és izgalmas. Erre a tolmácsolásra csak olyan művészek képesek, mint Abbado, a zenekar vagy Angela.

A. G.: Berlinben egy templomban vettük fel a zenei anyagot, több barátunk is részt vett a felvételen. A Traviata-részlet utolsó akkordja után néztünk csak fel, s láttuk, hogy sírnak. Ez a hatás nem csak a mi érdemünk.

R. A.: A vezető művészeknél meg kell említenem a közreműködőket, akik szintén elsőrangú produkciót nyújtottak: Rigoletto (Giovanna: Sara Mingardo, Ceprano: Rodney Gibson, Borsa: Brian Parsons), Aida (Amneris: Sara Mingardo) vagy a lemezen közreműködő London Voices kórus.

G: Ezen a lemezen is található egy ritkaság.

R. A.: Igen, ez Verdi I Masnadieri (A haramiák) című operájából való, Amalia és Carlo duettje a harmadik felvonásból. Ez a mű különösen közel áll a szívemhez: Amelia értelmetlen halála ugyanis különös szint kölcsönöz a muzsikának, olyan tragikus szürkeséget, mellyel csak kevés más Verdi-opera rendelkezik. Szerintem ez a mű is nagyobb odafigyelést érdemelne.

A. G.: Szívemhez, minden más darab gyönyörűségén túl, a Traviata áll legközelebb, talán nem véletlenül, hiszen ez az opera hozta meg mindkettőnk számára a hírnevet.

G: Úgy tudom, Ön ki nem állhatja a zenekritikusokat.

R. A.: Ez igaz. Lehet, hogy a következő kijelentéssel sok ellenséget szerzek magamnak, de ki kell emelnem, hogy – talán Angliát kivéve – a világ minden országában a kritikusok érzéketlen emberek. Ráadásul szakmailag sem igazán felkészültek. Az angol kritikusok konstruktívak, megmagyarázzák, ha valami rossz, de azt is, ha valami jó. Máshol gyakran kapok olyan bírálatokat, amelyek a sárba tipornak anélkül, hogy leírnák, miért. Franciaországban például van egy kritikus, aki minden fellépésemről rosszat írt. Lehet, hogy próféta nem lehetek a saját hazámban? – gondoltam. Most, hogy sztár lettem, mindenki azt hangoztatja, hogy francia vagyok. Vesse minden kritikus jól az agyába, hogy az énekesek érzékenyek, és finoman kell velük bánni, mert egy mondattal nemcsak egy pályát, hanem egy érző lelket is teljesen tönkretelhetnek. Mindemellett szerintem egykét helyen előfordul, hogy a politika is közrejátszik a kritikáirásban, bár erre csak ritkán gondoltam.

A. G.: Ugyanigy gondolom én is, azzal a különbséggel, hogy jobban viselem a negatív kritikát, de a magyarázat nélküli becsmérléseket én is elítélem.

Böszö Ádám

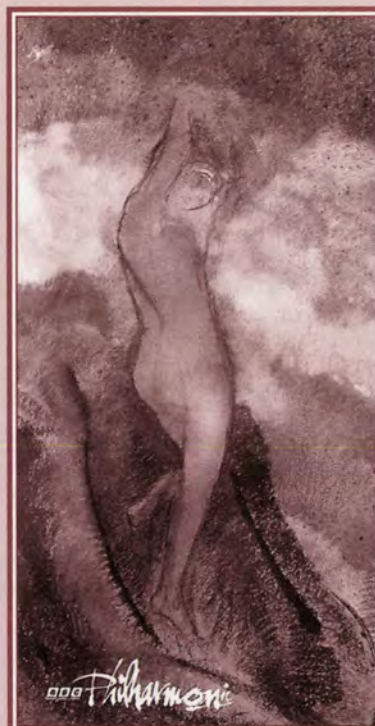

Chandos

a

z angol lemezcég legfrissebb katalógusát böngészgetve, mindössze egyetlen jelentős magyar művészre bukkanhatunk, igaz, ő három CD-vel is jelen van: Vásáry Tamás Honegger-, Martinu- és Respighi-műveket vezényelt lemezre. De magyar vonatkozású hír azért az is, hogy a novemberi újdonságok között fellelhető Dohnányi első szimfóniája, illetve az opus 47-es Amerikai rapszódia, együtt egy CD-n a BBC Filharmonikusok tolmácsolásában, Matthias Bamert dirigálásával, ami már érdemes lehet a figyelmünkre. Vajon kit dicsérhetünk – vagy szidhatunk – a repertoár összeállítása miatt a familiáris vállalkozásként működő Chandos Recordsnál? A cég élén ma is a kiadót 1979-ben életre hívó Brian Couzens áll, aki annak előtte zenei darabok átírójaként, hangmérnökként, producerként éppoly ismert volt, akárcsak zeneszerzőként. A zenei polihisztor Couzens egyszer csak gondolt egyet, és megpróbált a maga ura lenni: alapított egy céget magának – és családjának. Az újszülött Chandos aztán az iparban elsőként alkalmazta a digitális felvételtechnikát, és ugyancsak úttörő volt az új, CD formátumú felvételek előállításában. Az ambiciózus alapító már az első perctől kezdve mániákusan ügyelt kiadványainak pompázatos hangminőségére, és hogy e törekvését mindvégig siker koronázta, arra legjobb bizonyíték, hogy amikor a jövőre huszadik születésnapját ünneplő kiadóról bárhol szó esik, a lemezzakma egyöntetűen a dicséret hangján szól a „Couzens-CD-k” nagyszerű megszólalásáról. E tekintetben talán Brian legidősebb fiának jár az igazi elismerés, aki a nyolcvanas évek eleje óta áll a családi cég kötelékében, és mint főhangmérnök már jó ideje elsősorban ő a felelős a „Chandos-konyhán kotyvasztott” termékek jó minőségéért.

CHANDOS

Henri Dutilleux

L'arbre des songes
(Concerto for violin and orchestra)

Timbres, espace, mouvement

premier recording

Two Sonnets by Jean Cassou

premier recording

Prière pour nous autres charnels
Jehan Alain orch. Dutilleux

Olivier Charlier violin
Martyn Hill tenor
Neal Davies baritone
BBC Philharmonic
Yan Pascal Tortelier

Chandos

J.S.
BACH

Complete Violin &
Harpsichord
Sonatas

Catherine Mackintosh *violin*
Maggie Cole *harpsichord*
Jennifer Ward Clarke *cello*

CHANDOS *Early Music*

CHANDOS
BRASS

French
BONBONS

Grimethorpe Colliery Band
Major Peter Parkes

A kiadó nem óhajt sem repertoárjának gazdagságát, sem foglalkoztatott művészeinek hírnevét tekintve versenyre kelni a lemezipar gigászaival, mégis sikerült gyökeret vernie közöttük, elsősorban azzal, hogy havonta legalább nyolc új kiadvánnyal jelentkezik, továbbá, hogy mindenekelőtt más cégek által elfelejtett kompozíciók felkutatására és megszólaltatására vállalkozik. A negyvenfős apparátussal közel kétezer lemezes katalógust kínáló cég vezetőit jogosan töltheti el büszkeség más tekintetben is: olyan brit zeneszerzők kapnak náluk „felvételi startengedélyt”, mint Bax, Parry, Rubbra, Stanford vagy Walton, hogy csak néhányat emeljünk ki a hosszú sorból. A kiadó nemzetközi rangját azonban természetesen nem kizárólag a brit komponisták presztízsének fokozására tett próbálkozása növeli, sokkal inkább bizonyos népszerű ciklusok, mint a slágerdarabokként játszott Csajkovszkij-szimfóniák, valamint az ismert Prokofjev- és Dvořák-sorozatokat megjelenítése, amelyek keretében szimfóniák, versenyművek és szimfonikus költemények teljes spektrumát kínálja a cég. A máshol alig játszott ciklusok amúgy pedig vérbeli Chandos-csemegek, hiszen hol nyílna alkalma bárkinek is egy ültő helyében meghallgatnia Dutilleux valamennyi zenekari művét, Gliere zenekari darabjait, Tippett szimfóniáit vagy éppenséggel John Field zongoraversenyeit? Ezek a felvételek már 1997-ben elkészültek, és hozzájuk 1998-ban most olyan sorozatritkaságok sorakoztak fel, mint például Schnittke szimfóniái vagy a Verdi-nyitányokat, prelűdöket és balettzenéket tartalmazó ciklus.

A Chandos-CD-k versenyre kelnek tehát bármely más kiadó portékáival, amit a tíz Gramophone-díj, továbbá a Britten Peter Grimesért kiadott Grammy-díj is

CHANDOS

michael
TIPPETT

String Quartets

volume 1

Kreutzer Quartet

fémjelez. Amúgy a kortárs brit muzsika első számú sztárjának számító Benjamin Britten Háborús requiemje, de Walton Troilus és Cressida operája és a Sosztakovics-hegedűversenyeket tartalmazó kiadvány is ott szerepel az említett rangos zenei szakfolyóirat, a Gramophone évente kiadott szuper-elismerései között. A neves kritikusokat, zenei szaktekintélyeket felsorakoztató, nemzetközi díjkiadó zsűri ízlése természetesen más, mint az egyszerű zenehallgatóké, akik évről évre ugyancsak „díjazzák” a kiadványokat, köztük a Chandos-CD-eket is. Anélkül, hogy a teljes százas listát közreadnánk: Hummel zongoraversenyeit, Csajkovszkij valamennyi szimfóniáját, Mendelssohn Éliás oratóriumát, Dvořák Újvilág szimfóniáját, Glazunov Évszakok-ját, Chopin etűdjeit, továbbá Nigel Kennedy Elgar tolmácsolását is megkülönböztetett figyelem övezi – tudható meg az eladott CD-k mennyisége alapján a Chandos-bestsellerekről készített házi brosrúrából.

A kiadó kebelén belül ma hét címke létezik. Az első maga az 1500 CD-t felvonultató Chandos, a cég zászlóvivője, amely tehát nem igényel külön bemutatást. Itt jelennek meg a már szóba hozott ciklusok, köztük ismert kortárs avantgárd szerzők kompozíciói is, mint Schnittke vagy Norgard, Tavernes, Leifs, illetve Yoshimatsu szerzeményei. A cég igyekszik a klasszikusból a populáris zenébe való átlépést megvalósító crossover CD-eket is folyamatosan felvenni repertoárjára, hiszen egyértelműen célja a megjelentetett kiadványok számának növelése és eljuttatása a legszélesebb zenehallgatói körbe.

A Chaconne címke 1989 óta hirdeti a Chandost, és kimondottan a régi zene alkotásaira összpontosít. A középkor zenéjétől a klasszikusokig eredeti és mai instrumentumokon előadott kompozíciók sorakoznak itt szép egymásutánban. A már több mint száz Chaconne CD-n természetesen a „kötelező” Bach-, Händel- és Vivaldi-darabok mellett kevésbé népszerű szerzők – Leclair, Albinoni vagy Telemann – is szép számban megtalálhatók.

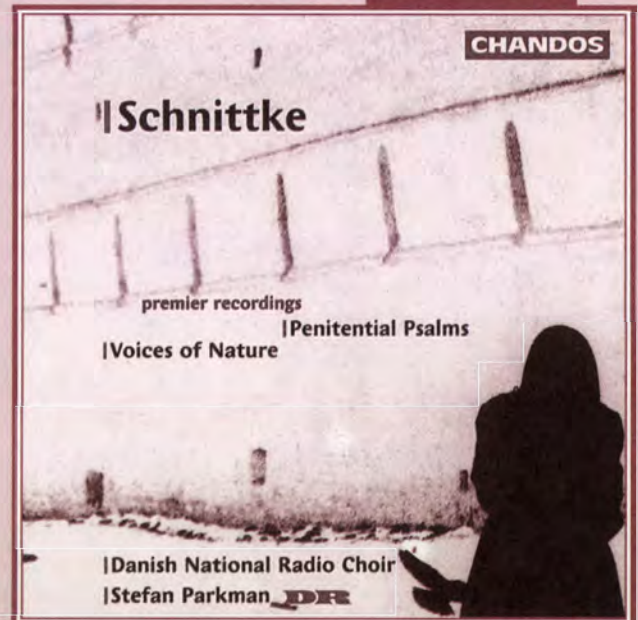
A Chandos Brass a fúvószenesi alkotások propagátora, a Collect nevű címke pedig a régebbi Chandos-termékek újracsomagolásával előállított, közepes árkategóriájú CD-eket kínál, köztük Nigel Kennedy jazzlemezét, a King's Singers számos kiadványát, de ezzel a jelzéssel vásárolható meg például Rachmanynov valamennyi zongoraversenye a kevésbé ismert Earl Wild zongoraművész tolmácsolásában az annál ismertebb Royal Philharmonic Orchestra kíséretével.

Az Enchant címkével piacra dobott CD-k között olyan igazi zenei csemegék is fellelhetők, mint Bartók vonósnégyesei vagy a Jan Pascal Tortelier vezényelte Ulster zenekar előadásában Debussy zenekari művei. A Flyback a népszerű klasszikusokat igyekszik egy csomagba gyűjteni, és az első kiadvány, a Test Card Classics már is sikert aratott.

Utoljára hagytuk az egyik legeredetibb címke, a Chandos Opera in English ismertetését, amely a Peter Moores Alapítvánnyal együtt mind szélesebb közönséghez igyekszik eljuttatni az operaműfaj remekait és kevésbé ismert darabjait, mindenekelőtt a brit vásárlókra számítva, miután a műveket angol nyelven kínálja. A sevil-laival indult sorozat időközben már a Parasztbecsület, a Tosca és a Don Pasquale angolosított verzióját is piacra dobta. A legújabb kiadványok egyikeként pedig Dennis O'Neill tenorista az operairodalom legnépszerűbb tenoráriáit tolmácsolja anyanyelvén: részletek hallhatók például Verdi operáiból (Luisa Miller, Álarcosbál, A végzet hatalma), és emellett Az arles-i lány, Az afrikai nő, A gyöngyhalászok, illetve a Turandot slágerdallamait vonultatja fel a lemez. A kevésbé ismert, de jó képességű mezzoszoprán, Diana Montague pedig hasonlóra vállalkozik a népszerű mezzoáriák csokorba gyűjtésével.

A kiadó saját stúdiótechnikájának és személyzetének köszönhetően CD-i többségét Colchesterben állítja elő, de modernül berendezett stúdiókat tart fenn Manchesterben, Cardiffban, továbbá Koppenhágában, Amszterdamban, sőt a tengerentúlon, Montrealban is. A lemezek nyomását az ausztriai Sony DADC végzi, majd a CD-eket visszazárlítják az Egyesült Királyságba, ahol az eladással, terjesztéssel és a marketinggel kapcsolatos minden teendő már ismét a colchesteri központ feladata.

Lindner András

A GYÖNGY

Noha a Carmen 125 éves megszakítatlan világsikere Bizet más alkotásait gyakran elfedi az operaigazgatók és lemezkiadók szemelől, tíz stúdió- és öt élő felvétel arányos A gyöngyhalászoknak a hierarchián belüli helyzetével. Egy rosszmájú kritikus ugyan sem halászatra a történetben, sem gyöngyre nem lelt a zenében, viszont a szigorú Berlioz dicsérte a muzsikát, amely valóban kiemelkedik a lírai alaphangú francia romantikus dalművek közül, és a mára elfeledett Félicien David Brazília gyöngye című darabja mellett egyik megalapítója az opera úgynevezett egzotikus válfajának. A 19. század közepétől ugyanis a tarka és titokzatos forró égővi országokban játszódó művek kiszorították a francia színpadról a romantika addigi kedvenc témakörét, a középkori Európát idéző lovagdrámákat és kísértethistóriákat. A biblikus fogantatású Sába királynője (Gounod-nak a Goldmarkéhoz föl nem érő daljátéka), a Sámson és Delila, a Heródiás és más egyebek között A gyöngyhalászok nem a drámai lendületnek vagy szerkezeti tökélynek köszönheti előkelő rangját, hanem dallamgazdagságának és Bizet mesterségbeli tudásának, ahogyan a behízelt melódiák „horderejét” cselekményhordozóvá alakítja. Emlékszem, a II. világháború körüli években a rádióban táncdalénekesek is bűgözték a népszerű Romanc cukrozott-tangósított változatát; Tino Rossi franciául, magyar kollégái „A gyöngy, a drága gyöngy” kezdettel. (Megjegyzendő, hogy az árialemezek zöméről sem eredeti hangnemen és kadenciával halljuk.) A még nemesebb dallamvonalú tenor-bariton látomást (az Au fond du temple saint kettőst) Gigli és de Luca, Björling és Merrill, majd Domingo és Milnes lemezeiről szintén milliók kedvelték meg világszerte. Újabb szép felvételével az Alagna-Terfel duó nyitja meg a Metropolitan 1996-os jubileumi gálakoncertjét (DG), az amerikaiak kedvenc Tom és Jerry párosa, azaz Hampson és Hadley még átszellemültebb és csiszoltabb (Teldec, 1992). Ha ezekhez hozzácsapjuk Nadir szerenádját, Leila áriáit és kettőseit a férfiakkal, azokkal értünk egyet, akik valódi gyöngyszemeknek ítélik a partitúra e lapjait, s az „egyáriás darabról” elménkedőkre legyintünk. Hiteles mai előadásnak két buktatója van. Az első az „igazi” francia énekeskora halódása, majd kihalása. E valódi vagy vélt tény fölött évtizedek óta hangzik a kritikai sirám, legkevésbé sem indokolatlanul. Mert csakugyan kevés francia anyanyelvű tehetség tűnt ki ezen a területen, s a „mindentudó” sztárok igyekezete csupán részben kárpótolt a régi kiválóságok folyékony és sima énekéért, stílusuk tisztaságáért, amit például az Edmond Clément–Marcel Journet kettős (Pearl CD-n) vagy Ninon Vallin és Arthur Endréze remekléseiből ismerhetünk. (Ugyanakkor a modern felvételek ajánlásakor néhány örvendetes kivételtől szólhatunk.)

A másik buktató a különféle kottakiadásokban rejtezik. Az 1863-as ősbemutató után Párizsban csak 30 esztendő múlva újították fel az operát, számos „részletjavítást” eszközözve. Így az I. felvonás nagy férfikettőséből elhagyták az utolsó szakaszt, újra megismételve az elbűvölő főtémát. (Azt persze mindannyian szívesen halljuk viszont.) A III. felvonásban szó szerint is

lényegbe vágtak. Az 1. képben egyes kihagyott sorokon kívül lerövidítették Zurga és Leila duettjét, kidobták Nadir és a kórus drámai epizódját és a szerelmespár fontos jelenetét. Mindezek helyére Benjamin Godard egy triót komponált! E „javított”, helyesebben romlott, még helyesebben rontott változat a 20. században bevett színházi gyakorlattá vált és szinte kizárólagossá a hanglemezekben. Elemzők, dramaturgok olykor azzal érvelnek, hogy a finálé ebben a formában drámaibb stb., s ha Bizet megérte volna, szokás szerint maga is javított volna. Mivel nem érte meg, illendő tiszteletben tartani az általa hátrahagyott kéziratot, a maga hibáival és zseniális részleteivel együtt – vallom a többséggel. A Choudens kiadó csak 1975-ben szánta el magát, hogy visszatérjen az eredetihez, az első hiteles lemezfelvétel (Prêtre, EMI) két évvel később készült el. Szintén a hiteles zenét rögzíti Michel Plassons digitális EMI-lemeze, az ismertető azonban furcsamód hézagossá, sőt félretájékoztató a helyreállításról, illetve az eredeti és a „romlott” verziók közötti értékkülönbségről.

Szót érdemlő felvételek

A két hiteles kiadványt az évszám utáni csillag jelöli. A szereplőket: Nadir (tenor) – Leila (szoprán) – Zurga (bariton) – Nourabad (basszus) – karmester, zenekar, sorrendben közöljük; a kiemelkedőket kövér betűvel szedettük.

1. **Simoneau** – Alarie – Bianco – Depraz – Fournet, Lamoureux Zk. – Philips, 1953

A fenntartások ellenére ez a „romlott” zenéjű felvétel őszintén ajánlható. Újrakiadása a Duo sorozatban tálcán kínált ürügyet Antológiánkhoz. A hang monoaurális, a karmester középhangú, az énekesek jók. Kivéve Pierette Alarie férjét, az utóbbi félszáz év egyik ragyogó lírai tenorját, Léopold Simoneau-t. Ő nagyszerű. A kanadai művészt fejedelmi dísz illeti meg a francia repertoárban, de Mozart-énekesként is a legelső – Tauber, Pataky, Patzak, Dermota és Wunderlich – klubjából való.

2. Legay – Angelici – Dens – Nougerra – **Cluytens**, Opéra Comique Zk. – Columbia, 1954

Elsőrendű tananyag az operát betanítani, vezényelni készülők részére. Tucatnál több esztendővel a kompakt lemez bevezetése után André Cluytens „felfogása” és gyakorlati zenélése megérdemelné a CD-kiadást. (Nyilván a tenor–szoprán páros szűrkesége késlelteti. Ha tudtomon kívül mégis volna, elnézést kérek.)

3. **Vanzo** – Micheau – Bacquier – Lovano – Rosenthal, Francia Rádió, Op. Zk. – Gala, 1959

A karmester gazdagabb képzeletű, Gabriel Bacquier nem szép hanggal is a legnagyobb baritonista volt 1960 és '80 között. (Még ma is énekel karakterszerepeket, 74 évesen.) Jeanine Micheau (1914–76) már némileg koros

HALÁSZOK

és kopottas Leila szólamához. Alain Vanzót szívesen nevezném „a francia Tagliavininek”. Karcsú, lírai hang, ezüstös a színe, az éneklése bravúros; különösen a hipnotikus elragadtatást kifejező, fejhangból és mellhangból kevert magas pianók. A Simoneau-é értékesebb orgánium, de Vanzo vele egyenrangú stíliszta, s izzó drámai légkört teremt. Egymaga megéri a (különben olcsóbb kategóriájú) lemez árát. A második CD-n nyolc ráadást kapunk tőle Verdi, Massenet és Gounod operáiból, köztük a Romeo és Júlia teljes V. felvonását. Szívből ajánlom!

4. Gedda – Micheau – Blanc – Mars – Dervaux, Opéra Comique Zk. – EMI, 1961

Hosszú időn át ez uralta a piacot, habár Pierre Dervaux sem szolgáltat teljes elégtételt Bizet eksztázist keltő ihletének. Ernest Blanc-ra a Bacquier-képlet fordítottja érvényes: impozáns bariton, de nem a karakterfestés, az árnyalatok mestere. Micheau még éltesebb; Gedda, a sztár, elmarad legjobb színvonalától. Kissé kötelességszerűen dalol és alakít. De nem szabad elfeledni, hogy neki köszönhetjük a Románc egyik legbensőségesebben szerelimittas előadását; nem itt, hanem fiatalkori Columbia-árialemezen (1952 körül).

5. Vanzo – **Cotrubas** – Sarabia – Soyer – Prêtre, Párizsi Opera Zk. – EMI, 1977* (Utoljára Classics for Pleasure CD-n.)

Ha Prêtre-t látom (s gyakran látom újabb s régebbi tévéfelvételeken), pózoló és üres lelkű iparosnak érzem. Ha nem látom, sem jobb a véleményem. Vanzo maradt, ki volt, de vállát tizennyolccal több év nyomta már... A fő érték az eredeti verzió és Cotrubas, a legjobb Leila mind között.

6. Aler – Hendricks – **G. Quilico** – Courtis – Plassons, Toulouse-i Capito-le Zk. – EMI, 1989*

Aki digitális felvételhez ragaszkodik, ezt vegye! A produkció egésze átlag fölötti, üdítő a szereplők fiatalsága, megnyugtató a magabiztos karmester. Gino Quilicót hallgatni kellemesebb, mint a szintén baritonista papát, Louis-t tizenöt-húsz évvel ezelőtt. (Ők is kanadaiak.) Gino a legrokonszenvesebb Zurga, de ő sem tud meggyőzni a gyakorta dicséret baritonária kiváló minőségéről. A férfikettőt itt a visszatérő nagy dallammal fejezik be; eredeti formában a függelékbe került. Barbara Hendricks éneke olyan, mint fényképe a dobozon: finom, csinos, bájos; szopránja, mint a fejkén pompázó gyöngyök fénye. De mitől „örülnek meg” érte ezek a férfiak? Rengeteg amerikai lírai tenor szaladgál a nagyvilágban, s eléggé egyformák: muzikálisak, kulturáltak, megbízható „jó tanulók” – szerényebb vokális adottságokkal. John Aler jellegzetes képviselőjük. Habár a szerenád a legsikerültebb pillanata, nem képes megérettetni velünk a mámoros, egzotikus éjszakák hangulatát.

A kövér betűsökből kiolvasható az általam javasolt álomszereposztás.

Uhrman György

Kedvezményes Karácsonyi Akció

**AJÁNDÉKOZZON FILHARMÓNIA BÉRLETET KARÁCSONYRA
SZERETTEINEK, BARÁTAINAK, ÜZLETI PARTNEREINEK!**

TAVASZI FILHARMÓNIA BÉRLET

Négy hangverseny a Zeneakadémián

1999. február 28.

NEMZETI FILHARMONIKUSOK • AMADINDA ÜTŐEGYÜTTES

Vezényel: **KOCSIS ZOLTÁN**

TORU TAKEMITSU: *From Me Flows You Call Time* (magyarországi bemutató)

PAUL CRESTON: *Marimbaverseny* (szóló: **Rácz Zoltán**) • BARTÓK: *Zene húros hangszerekre, ütőkre és celestára*

1999. április 22.

LISZT FERENC KAMARAZENEKAR • Hangversenymester: ROLLA JÁNOS
JAIME LAREDO - hegedű • **SHARON ROBINSON** - gordonka • **JOSEPH KALICHSTEIN** - zongora

Vezényel: **LUKÁCS ERVIN**

BEETHOVEN: *Hármasverseny, C-dúr, op. 56.* • *6. (Pastoral) szimfónia, F-dúr, op. 68.*

1999. május 25.

MALCOLM BILSON zenekari fortepiano-estje

Közreműködik az **ORFEO ZENEKAR** • Vezényel: **VASHEGYI GYÖRGY**

MOZART: *B-dúr szimfónia, K. 319.* • *F-dúr zongoraverseny, K. 459.* • *B-dúr zongoraverseny, K. 595.*

1999. május 30.

**A MOSZKVAI PATRIARCHÁTUS
ORTHODOX KÓRUSA**

Vezényel:

ANATOLY GRINDENKO

Műsoron régi orosz egyházi énekek a 17. századból,
orthodox liturgikus énekek és kórusművek a 18-19. századból

A bérletsorozat támogatói: a Nemzeti Kulturális Alap, a Turisztikai Célleitirányzat és a Soros Alapítvány.

Bérletárak: 2.500 - 3.800 - 4.900 - 5.900,- Ft

DECEMBER 23-IG

15% KEDVEZMÉNYT ADUNK

**és minden bérletvásárlónk a Liszt Ferenc Kamarazenekar egy-egy CD-jét kapja
(illetve adhatja) díszcsomagolásban ajándékba!**

SZÁMOS DECEMBERI ÉS JANUÁRI HANGVERSENYÜNKRE

15 - 30 % KEDVEZMÉNY !

Jegyek és bérletek válthatók:

Filharmónia Budapest Kht. Jegyiroda (V., Mérleg utca 10., tel.: 318-0281), • Zeneakadémia Jegypénztár

(VI., Liszt Ferenc tér 8., tel.: 342-0179) • Huszár Gál Könyvesbolt (V., Deák tér 4., tel.: 266-6329)

Fortissimo ÖT Jegyiroda (VI., Nagymező utca 19., tel.: 302-3841) • Music Mix 33 (V., Váci utca 33., tel.: 338-2237).

Delibes
Lakmé

• EMI •

D E L I B E S

Léo Delibes: Lakmé
Lakmé – Natalie Dessay
Gerald – Gregory Kunde
Nilakantha – José Van Dam
Mallika – Delphine Haidan
Frederic – Franck Leguérinel
A Toulouse-i Capotole Ének- és
Zenekara, vezényel:
Michel Plasson

Ez a lemez kitűnő példa arra, hogy az elsőrangú előadás miként értékel föl harmadrendű darabot. Harmadrendű: ezt csöppet sem lebecsülő éllel ejtem, ha – a francia repertoárnál maradván – elsőrangúnak a Carment, másodrendűnek a Manont mondjuk. Delibes egyetlen életképesnek bizonyult operáját 1883-ban mutatták be, sikerrel. Műfaji és zenei szempontból, akár cselekményét tekintve, nem nevezhető különösebben eredetinek. Az egzotikus témakört (I. Antológia) folytatja, A gyöngyhalászok és Az afrikai nő (1865) nyitotta sort, melyben a tárgy többnyire a színes bőrű, szakrális funkciójú (bár királylányból, papnőből gésává lefokozódó) bennszülött szépség és a fehér vezér, katona- vagy tengerésztsiszt fellobbanó, ám a boldog véget illetően eleve reménytelen szerelme. (A határokon áthúzódó vonulatban az Aida a legmesszebről látható csúcs, a Pillangókisasszony a végső magaslat.) A gyöngyhalászok ugyan ceyloni „belügy”, a többi librettó azonban nagyjából egy kaptafára készült; és színházról, rendezőtől függ, milyen erkölcsi választásokkal (például: hon vagy szerelem?), vallási-ideológiai vagy faji, sőt világrészek közötti ellentétekkel terheli a szerelmi képletet. Nálunk az 1952-es felújítás antikolonialista felhangot kapott; másutt és máskor a primitív vallások és az egyistenhit vagy a brahmanizmus/buddhizmus/sintoizmus kontra kereszténység hátteret vetítik mögéjük, esetleg a „Vadember” és a „civilizált” Nyugat összeütkezését. Delibes szövegírói érintik e probléma felszínét, ő maga azonban mindenekelőtt kellemes, ravaszul finomított zenét szolgáltat szerkezetileg is fegyelmezett alkotásában. Kiemelkedő számai: az ima, a virágkettős, Gerald és Nilakantha áriái, a Csengettyűdal és a (kissé offenbachos) első szerelmi kettős arányosan oszlanak el I–II. felvonásban. A

III.-ra az invenció kifulladásban, a sápadtabb összképből az előadók sem tudnak kiragogni...
A francia énekstílus továbbörökítésében a modern Lakmé-felvételek sikeresebbek az átlagnál. Harminc esztendővel a mértékadó Sutherland–Bonyne Decca-lemez után Plasson „vidéki” társulata még erőteljesebben rációfal a hagyomány elparentálóra. Zenekar, kórus és a mellékszereplők (legjelesebben Leguérinel), valamint a szerződtetett sztárok tisztában vannak azzal, hogy ez a modor a könnyű kézzel meghúzott, tiszta vonalú rajtot részesíti előnyben a hangterjedelem és hangerő fitogtatása helyett, s hogy a szenvedély ábrázolásában az árnyalatnyi fokozás hatásosabb a totális kitarulkozás fortissimóinál. E tekintetben és sokkal érthetőbb szövegének köszönhetően Natalie Dessay túltesz az egykor La Stupendának (Bámulatosnak) tisztelt Sutherlanden. A francia művész nő korábban

– A varázsfuvola és a Hoffmann meséi virtuóz áriáiban – nem mutatkozott ily természetesnek és magabiztosnak. Törekény Lakméja szívesebben teljesíti be az ember (szerelmes) lányának tragikusra forduló sorsát, mint az „istenek leányának” kötelmeit. A híres Van Dam utóbbi lemezein fáradtnak tűnik fel, ám simábban énekel Gabriel Bacquier-nél (Decca), aki egyébként markánsabb hangszívekkel szólaltatja meg az egyszerre gyöngéd és bosszúsomjas atyát. Gregory Kunde, az egyetlen nem francia anyanyelvű, remekül érzi a stílust, és maradéktalanul átéli (nem épp megerőltető) feladatának érzelmi fokozatait. Némileg színesebb, magvasabb orgánummal számos mai vetélytársát maga mögé utasíthatná a „könnyed” tenorok között. A Decca-lemez legjobbja viszont épp az az Alain Vanzo volt, akinek dicséretét már az Antológiában elzengtem. A Lakméban ugyan nem a legfrissebb hanggal csillogott, de megerősíti, hogy ő volt az utolsó „franciás” francia tenor. (Mivel a fiatal Alagna csak félig az.)

Uhrman György

J e l m a g y a r á z a t

kiváló

jó

közepes

hallgatható

hallgathatatlan

A HUNGAROTON CLASSIC ajánlata

ISTVÁNFY
MESSA DEDICATA
AL PATRIARCA
SANTO BENEDETTO
KRAUS
REQUIEM
SZILVIA HAMVASI
NOÉMI KISS
JUDIT NÉMETH
PETER DRUCKER
ISTVÁN KOVÁCS
PÁL BENKŐ
PURCELL CHOIR
ORFEO
ORCHESTRA
GYÖRGY
VASHEGYI

A teljes
HUNGAROTON CLASSIC
katalógus olvasható az interneten:
<http://www.hungaroton.hu>

Szent Jakab csodái
Codex Calixtinus

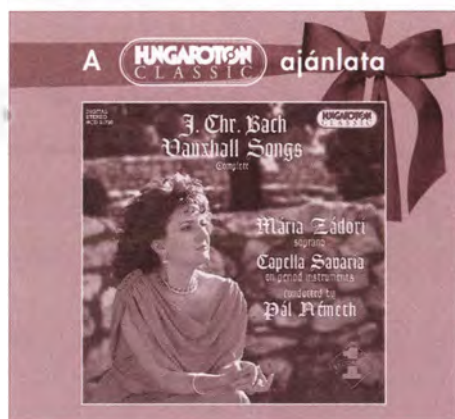
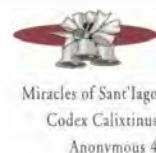
• Harmonia Mundi – Karsay és Tsa •

Valljuk be, kutya nehéz dolog az előadói hitelesség kérdése, különösen manapság. Ha például a 12. századi zarándokhelyen, Compostelában énekelte volna az Anonymus 4 nevű előadóegyüttes négy – amúgy perfekt tudású – hölgy szólótársa a Codex Calixtinus polifon tételeit oly módon, ahogyan azt a legújabb Miracles of Sant'Iago című CD-n teszi, valószínűleg nem csupán őket, de még a szent hely klerikus őrzőit is megkövezték volna a jámbor zarándokok. Ám ma már más a helyzet, hiszen ki vonná kétségbe például a zongoristák azon jogát, hogy mondjuk a Wohltemperiertes Klavier Steinway zongorán játsszák koncertjeiken – a legjobb zenéknek meg éppen megvan az a tulajdonságuk, hogy mindent kibírnak; akár még azt is, mondhatnánk némi malíciával, hogy előadják őket... De térjünk vissza a fenti társulathoz: bár igen sokszor varázsos hatásúak a különböző kolostorok gregorián felvételei, amelyek valóban közvetítenek valamit abból a milióból, ami a hely szellemét, lelkiségét jellemzi, mégis a professzionista énekesekből álló együttesek más oldalról felvillanyozóbb vagy elgondolkasztatóbb, vitára serkentőbb élményt képesek nyújtani, különösen, ha munkájukat tudományos kutatómunka és a források gondos tanulmányozása előzi meg. Mindezeket joggal várhatuk el a fent idézett együttes CD-jének kézbevételekor mind a kiállítás, mind pedig a kísérszöveg alapján. A középkor egyik legkedveltebb zarándokhelyének, az idősebb Szent Jakab apostol relikviáit őrző Santiago de Com-

postela híres kódexének, a Codex Calixtinusnak az anyagából ad válogatást e hanghordozó, mégpedig a többszólamú tételeket gregorián tételek közé ágyazva, ezzel is hitelesítve azt a liturgikus-zenei környezetet, amiben ezek a 12. században elhangzottak. Talán van, aki eleve berzenkedve fogadja, hogy középkori liturgikus zenét – gregorián korálist és korai polifóniát – négy virtuóz hölgy énekel, ám tudnunk kell azt is, hogy a férfikolostorok mellett nagyjából ugyanazt a gyakorlatot követték a különböző rendek női ágai is. Ez tehát önmagában még nem elvetendő. Különben is: ha valami kellőképpen jó zene – márpedig ez az –, bármely előadónak vagy együttesnek jogában áll azt hangversenyen megszólaltatni vagy lemezre venni. Hozzátehetjük még: ha megfelelő művészi eszközei is vannak hozzá. Erre az ilyenfajta régi zene előadásakor különösen szükség is van, mivel a kis, rövid darabok – kivéve az összművészet jellegű liturgikus közegekből – könnyen egysíkúvá válhatnak, vagy mozaikkockaként hullanak szét, mivel nincs a szertartás kerete, ami egybefogná őket. Az Anonymus 4 énekegyüttes e tekintetben szerencsés kompromisszumot választott: mint fentebb említettem, a gregorián és többszólamú darabok váltakozásával némileg szertartásos jellegűvé válik az összeállítás, anélkül, hogy konkrétan követné akár a mise, akár valamely zsolozsmaóra menetét. Invitatorium (a nagy imaóra nyitótétele) és processziós antifóna (ünnepi menetet kísérő tétel), benedicamusok (elbocsátó imádság) és antifónák (a zoltárok keretrefréje); tropusokkal (szövegi-zenei betétekkel) kiegészített misetételek, himnuszok és rezponzóriumok (válaszos énekek) éppúgy hallhatók e lemezen, mint a szertartásos tételeknél szabadabb szövegezésű conductusok és prosák. Mégis ez nem kavargó összevisszaságban hangzik föl, mint említettem, hanem gondos elrendezésben. Susan Hellauer kísérszövege még azt is ígéri, hogy a nagy sikerű és Nyugaton már neves együttes előadói stílusa nélkülöz mindenféle teoretikus előföltételt, s annak alapja egyszerűen a szövegek természetében rejlő költői struktúra. Be kell vallanom, ezek után a CD meghallgatása nekem csalódást okozott. Miért? Valamiképpen sok apró ok miatt. Mindenekelőtt a gregorián tételek előadását

C o d e x C a l i x t i n u s

nem találtam eléggé árnyaltak és rugalmasnak sem hangszínből, sem ritmikailag. Mi persze itt Magyarországon el vagyunk kényeztetve a Schola Hungarica 35-40 lemezével, de itt nem erről van szó. A hangszín számomra nem elég színgazdag, felhangdús, hanem mesterségesen kivált és egyenes. Hiányzik belőle az a természetes, észrevehetetlen kis vibrálás (nem vibratol), ami életet ad a hangnak, és még a jó népi énekes előadásában is megvan. S ha már a népi énekesek előadásánál tartunk: bizony még a professzionista előadónak is van mit tanulnia a népzenei felvételeket hallgatva. Az idővel való bánásnak az az ösztönös, teljes biztonsága, a ritmikai átmeneteknek a végtelen gazdagsága tudna még a képzett zenészeknek is inspirációt adni. Itt saj-

Beethoven
Zongoraversenyek

• Deutsche Grammophon
– PolyGram •

nos ezt nem kaptuk meg. A ritmikai skála is – számomra érthetetlen módon – mesterségesen leszűkített, néha kínosan az az érzésem támadt, hogy még a gregorián tételek némelyikét is lehetne kottázni a hangzás alapján negyedekkel, nyolcadokkal. Sőt valamiképpen még ebben sem elég gazdag; mintha egyfajta páros ütemű elképzelés lappangana tudattalanul az interpretáció mögött, ugyanis páratlan liktetést elég nehéz volna behallanunk, jóllehet az elkövetkezendő zenetörténeti korszakokban (a Notre-Dame stílusban és a 13. század motettaművészetében is) ez az uralkodó.

Másfelől magával a hangzással, annak eredetiségével sem voltam kibékülve, különösen a CD utolsó harmadában. Hellauer ugyan írja, hogy néhol a korabeli hangszeres gyakorlat mintájára orgonapontos-kvintus bordunnal egészítették ki ezt vagy azt a tételt, mégis a lemezt hallgatva úgy tűnt, hogy az, ami koncertszituációban még elmegy, lemezfelvételen már semmiképpen. Tudniillik a megírt többszólamú kompozíciók stílusa más – mozgékony, szabad ellenpont –, s így ez az előadói ötlet belezavar a képbe, olyannyira, hogy már nem választható szét, hogy mi az, ami eredeti, és mi az, ami nem. Ez pedig szerintem olyan baj, ami a hitelesség kérdését alapjaiban rendíti meg. Csak egy konkrét példát: a Portum in ultimo prosához illesztett alaphangos-kvintus orgonapont az ellenpontos kétszólamú darab hangzását olyan módon dúsítja fel, hogy annak eredeti rajzosságát teljesen elveszíti. Terces-szekundus hangfürtök szólalnak meg sokszor, ami lehet, hogy tetszik sokaknak, csak éppen nem korai polifónia, mivel úgy szól, mint egy Steve Reich-mű kivágata. Úgy vélem, át kellene gondolniuk az előadóknak, hogy a művek „Sitz im Leben”-jével kapcsolatban meddig mehetnek el, és hol az a határ, amit semmiképpen nem léphetnek át. Persze ma már mindent szabad, így ez sem jogi kíváncsi, „csupán” erkölcsi – a művek, a szerzők és a zenei stílus oldaláról. S talán éppen azért támasztjuk ezeket a követeléseket az előadókkal szemben, mert megvan bennük annak a lehetősége és képessége, hogy – akár ebben, akár más zenei stílusban – valóban nagyszerűt alkossanak.

Mezei János

Teljessé vált Robert Levin és John Eliot Gardiner Beethoven-zongoraversenyciklusa: a harmadik és negyedik versenyművet tartalmazó CD megjelenésére kellett a legtöbbet várnunk, de e lemez sem okoz csalódást. Hasonló eredményekben gazdag, mint az általam e lap hasábjain már méltatott két elődje volt: szólista és zenekar kivételes koncepcionális harmóniájának éppúgy okunk van örülni, mint előadásuk egyenletesen magas technikai színvonalának. A Forradalmi és Romantikus Zenekar egyre inkább nyilvánvaló módon utasítja maga mögé a többi, szimfonikus babérokra törő – s hasonló módon, zömben szintén angol szervezési minta alapján működő – régi hangszeres zenekart: e soha meg nem torpanó fejlődés alighanem az együttes kompromisszumot ritkán kötő karmesterének érdeme. (Gardiner manapság – megszokott angol zenészein kívül – évente egy-két lemezt a Bécsi Filharmonikusokkal vesz fel, s mindeközben az általa alapított együttes játékának színvonala immár ezt az összehasonlítást is állja: az embert nem tölti el az oly gyakran érzett sajnálkozás a – rosszabb indulatúak szerint „múzeumba való” – hangszerekkel folytatott reménytelen küzdelem hallatán.) S e felvételekhez visszatérve: a hangszeres virtuozitás mellett talán az egység szó az, amely e három CD-t a leginkább jellemzi. E felettébb drámai művek ugyanis itt úgy szólalnak meg izgalmas előadásban, hogy az egymással „konfliktusba keveredő” szereplők – szólista, zenekar és karmestere – zenei, szinte zenedrámái szembenállásán túl egybekapcsolóan érződik a közösen birtokolt zenei nyelv mély értése. Ennek eléréséhez pedig – a sok-sok együttes munkán, próbákon, koncerten túlmenően – az a néhány évtized volt nélkülözhetetlen, melyet szólista, zenesz és karmester a zenetörténet időrendbeli megértésére fordított: nézetem szerint a stílus iránt fogékony, hivatásos előadóművész egyetlen járható útját követve.

S most pedig, hogy Lubin, Tan, Immersel és még ki tudja, kinek az előadása után Levinnel is hozzáférhetők CD-n e csodás darabok kora-

B e e t h o v e n

Ludwig van Beethoven
c-moll zongoraverseny, op. 37
G-dúr zongoraverseny, op. 58
Robert Levin – fortepiano
Orchestra
Révolutionnaire et Romantique,
vezényel:
John Eliot Gardiner

beli hangszeres interpretációban, úgy érzem, ideje egy melankolikus percet szentelnünk annak a gondolatnak: mi lett volna, hogyha a DG nem áll el eredeti tervétől, és e műveket Bilson szólójával rögzíti? Most sincs ok panaszra, de nem tartom kizártnak, hogy még nagyobb élményben lenne részünk...

Vashegyi György

Kiegészítés

Előző számunkban Vashegyi György Hogwood Mozart-felvételei közül az egyházi kompozíciókra is kitért, ám terjedelmi okok miatt e felvételek CD borítóját nem tudtuk közölni. Sajnálatos módon elkerülte a szerkesztő figyelmét, hogy recenziócsillagokkal is kifejezett értékelése kimaradt ebből a számból, ezért utólag elnézést kell kérnie olvasóinktól. Mulasztását most pótolja:
C-dúr („Koronázási”) mise KV 317
C-dúr templomi szonáta KV 278
Vesperae solennes de confessore KV 339 (1990)
**
c-moll mise KV 427 (1988)
**
Requiem KV 626 (1983)
***

Mozart
Zongoraszonáták

• Hungaroton Classic •

Több mint öt óra zongoramuzsika, tizenkilenc kompozíció, öt CD, Ránki Dezső és Kocsis Zoltán 1980-ból. Az impozáns számsor szonátaösszkiadást takar. Akár a szerző és a műfaj, akár a pianisták felől nézzük, a Hungaroton Classic ezen kiadványának ott lenne a helye minden könyvespolcon: alpművek, vagy ha tetszik, kötelező olvasmányok. Két ifjúkori arckép. Tudom, hogy szemérmesebbnek kellene lennem, de az ember óhatatlanul összehasonlít, főleg, ha az összehasonlítás lehetőségét a fenti kiadvány látványosan felkínálja. Természetesen nem az a kérdés, hogy 1980-ban a két pianista közül ki volt a „jobb”, hiszen ostobaság volna egy nem létező rivalizálás mitológiájával bíbelődni, de a kihívás elől nem szabad kitérni. Ránki 1980-as Mozart-játéka – figyelem, most vall színt a recenzens! – közelebb áll hozzám. Lehet, hogy a megfogalmazásra kerülő különbségek csak bennem léteznek, és tudom, hogy a két produkció összevetése csak egyetlen jelzőnek van érvénye: más.

Precizitás és líra olyan bámulatos együttese, mint például az Esz-dúr szonáta (K. 282) nyitótételének megfogalmazása vagy az a-moll (K. 310) lassúja, a művek interpretációtörténetének alapesetei, a kötelező olvasmány hasonlatánál maradvá: kötelező érvényű olvasatok. Nem arra a Ránkival kapcsolatban sokszor megfogalmazott költőiségre gondolok itt elsősorban, ami alapvetően lírai énjéből fakad, sokkal inkább arra a „vers-mérnöki” kreativitásra, ami csak a legnagyobb lírikusokra jellemző, József Attilára vagy Pilinszky Jánosra. Ránkinál mintha a művek belső horizontja lenne szélesebb, míg Kocsisnál az előadóé. Nála a darabokhoz való közelítés távlati az izgalmasak, az a pont, magaszt, ahonnan e művekre pillant. Ebben rejlik a különbség akár tempóválasztásról, artikulációról, billentésről vagy dinamikáról, árnyalásról legyen szó. (Azokat a közzájön forgó állandó jelzőket, melyeket azóta hallhatunk, amióta Kocsis és Ránki a pályán vannak, ki-ki elhelyezheti ebben a sémában.) Eltérő az a mód, ahogy hallgatójukat bevezetik a mű világába. Ránki észrevétlenül, a

Mozart

Wolfgang Amadeus Mozart
Zongoraszonáták, K. 280, 282–284,
310–311, 332–333, 545
Ránki Dezső – zongora

csábítás trükkjeit nem ismerve. Megfoghatatlan az a pillanat, amikor menthetetlenül belülre kerülünk, és nem tehetünk mást: figyelünk. Kocsis nyíltan polemizál. A megközelítés távlati, a művekre vetett pillantás, majd e művek birtokbavétele nem egy külső szempont erőltetett keresztülvitelét jelenti, ahogy azt első látásra hinni lehetne. Kocsis azzal vezet be, hogy állandóan az „így is lehet” dilemmáival szembe-sít, néha egészen extrém felvetéseket proponálva, mint az A-dúr szonáta első, variációs tételének előadásában. Azok a karakterek, melyek az egyes variációkhoz kapcsolódnak, játéka nyomán teljesen új elgondolású architektonikát alkotnak. A tétel végére úgy tűnik, hogy a kiindulást jelentő anyag egy első fogalmazvány, csak árnyék. Árnyéka az éles, határozott kontúrral megrajzolt egyes variációknak. Megfoghatatlan, elillanó, szublimált párlat. Különösen markáns akcentusokkal játszott első variáció, szélesebb második és a harmadik moll-variáció mintha nem is szolgálna mást, mint a dinamikai plafon elérését. Ha eddig követtük Kocsist, és elfogadtuk az általa felkínált lehetőséget, nem lepődünk meg, hogy a negyedik variáció veszi át azt a funkciót, amit általában a rákövetkező adagio variáció szokott betölteni. A geometriai közepre kihegyezett koncepció, amelyen kijózanítóan világos, olyan megdöbbentő

Wolfgang Amadeus Mozart
Zongoraszonáták, K. 279, 281, 309,
330–331, 457, 475, 533/494, 570, 576
Kocsis Zoltán – zongora

is. És ott vagyunk, ahová Ránki kifürkészhetetlenül már elcsalt bennünket. A mű mágneses terében. Gondolkozunk. Ránkinál pontosan nem tudhatjuk, hogy miről elmélkedünk, nem érezzük a nyomást, a nyílt állásfoglalás kényszerét. Nem így Kocsisnál, aki egyértelmű kérdéseket tesz fel, olyan szuggesztivitással, hogy válasz helyett inkább nyüzszíteni lenne kedvünk.

Enyhülésnek azért ott van a D-dúr szonáta (K. 576) fenséges lassúja, feltéve, hogy nem megyünk bele egy újabb, részünkről eleve vesztés vitába: romantikus szerző volt-e Mozart? Mintha erre a kérdésre egy Hoffmann nevű úr már majd kétszáz éve válaszolt volna.

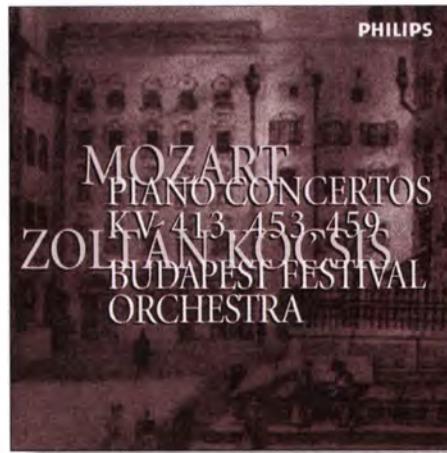
Molnár Szabolcs

Mozart
Zongoraversenyek

• Philips – PolyGram •

Ideális állapot. Sohasem érünk a dolgok végére. Épphogy elhagytam 1980-at, 1996-ban vagyunk – ekkor készült a felvétel –, majd itt, 1998 végén, a korong megjelenésének évében. Abba nem is merek belegondolni, hogy mi történt 1980 és 1996 között, elég ez az utolsó két esztendő is. Véletlenül (?) a kezembe került Kocsis egyik írása (Holmi, 1991/12) „Mozart kadenciáiról”, melyben így ír: „Mozart életműve, stílusa – annak ellenére, hogy némely darabja meglehetősen avantgardistának tűnik – egyébként is zárt világ, amely kivet magából minden oda nem tartozó elemet. A legkézenfekvőbb, hogy ezen a világon belül maradvá fejtsse ki a szólísta az inkább társszerzőség, mint reprodukálás, interpretáció ismérvébe tartozó gondola-

Wolfgang Amadeus Mozart
F-dúr zongoraverseny, K. 413
G-dúr zongoraverseny, K. 453
F-dúr zongoraverseny, K. 459
Budapesti Fesztiválzenekar,
vezényel és zongorán játszik: Kocsis Zoltán

taít az adott műről. Mozart ugyanis kegyetlen. Ahogy az előadót habozás nélkül rúgja farba, ha bármi anakronisztikus megoldást csempész be olvasatába, ugyanígy utasítja el a stílusa ellen idegen területről történő támadást (nem kisebb mester, mint Brahms is ál-

dozatául esett ennek).” A gondolatot éppúgy verifikálják az 1980-as szonátafelvételek, mint ezek a versenyművek. Nincs lehetőség kaján „lám, lám”-ozásra. (Talán nem véletlen, hogy Kocsis polemikus hangja – egy csipetnyi múlt – éppen a kadenciákban szólal meg félreismertetlenül.) Vajon osztályzatomat falszifrikálja, falszifrikálhatja-e a helyenként túlságosan vastagra sikerült zenekari hangzás, a nem mindig meggyőző belépések (elsősorban a fafúvósok részéről), a kíséretben bizonytalanuló vonóskar.

Tisztulás, klasszicizálódás, növekvő empátia, kiforrás, zenit, fordulópont – sorolhatnánk a pontatlanabbnál pontatlanabb kifejezéseket. Rossz, tévútra vezető fogalmak. A történet, biztos vagyok benne, még nem ért véget. Soha sem érünk a dolgok végére. Ideális állapot.

Molnár Szabolcs

Widor, Dupré
Orgonaszimfóniák

• Virgin Classics – EMI Quint •

Wayne Marshall felkészült, kiváló orgonista, hangszerének elsőrangú virtuóza. Gazdag repertoárjának jó néhány darabja izgalmas, eredeti kompozíció, zömében a francia iskolához tartozó szerzők tollából. Játéka makulátlan, regisztrációja választékos, eredeti. Művészi elhivatottságához nem fér kétség. Wayne Marshall tehát nem összekeverendő néhány virtuóz sztárral, sztárocskával, akik itt-ott felbukkannak, néha nagyon is messze a hangszertől. Fentieket szükséges volt leszögeznünk, nehogy kritikánk nyomán hamis kép alakuljon ki az olvasóban. (A személytelen királyi többes ezúttal valóban több személyre utal, az alábbiakban elmondott néhány kritikai észrevétel megfogalmazásában segítségemre volt a francia orgonaiskola egyik nagyszerű hazai tolmácsolója.) Marshall produkciójának egyik legproblematisabb vonása a szélsőségesen gyors tempó. A hangversenytermek (e lemezt a manchesteri Bridgewater Hall-

ban rögzítették) templomoknál jóval szárazabb akusztikája általában gyorsabb tempóra sarkallja az orgonistákat, ám Marshall sebességét ez önmagában nem indokolja. Különösen Widor darabjánál szembevetendő az eltérés, annál a kompozíciónál, melynél mind a metronómszámok, mind a mű előadási hagyománya és néhány Widor-felvétel is közel húsz százalékkal hosszabb játékidőt tenne lehetővé. Marshall mentességére legyen mondva, hogy egyetlen hang, ritmus sem vész el játéka nyomán, csodálatra is méltó vonása interpretációjának, hogy egy pillanatra sem válik ragacsossá. (Schweitzer a jól főzött rizshez hasonlítja az orgona kívánatos hangzását, Marshall eszerint ideális konyhafőnök.) Ami viszont elvész, az sajnós a mű arca, „személyisége”. Ám az üres virtuozitás címkéjével mégsem illethetjük Marshall lemezét, megmenti ettől Naji Hakim (sz. 1955) – Messiaen hangszerének örököse a párizsi Trinité karzatán – darabjának invenciózus, ihletett előadása. Az új művek iránti odaadó művészi lendület, még olyan notórius gyorsrajtók esetében is, mint Marshall, bennem

Charles-Marie Widor: 6. szimfónia, op. 42 No. 2
Marcel Dupré: 2. szimfónia, op. 26, Evocation
Jean Roger-Ducasse: Pastorale
Naji Hakim: Vexilla Regis prodeunt
Wayne Marshall – orgona

mindig meleg érzéseket kelt. Talán a pontozásnak ellentmond, de Wayne Marshall, azt hiszem, azt hisszük, joggal vehette át 1998-ban a BBC Music Magazintól az év művészenek járó díját.

Molnár Szabolcs

Liszt Ferenc
Parafrázisok
orosz szerzők műveire

• Hungaroton Classic •

A leggazdagabb és legjátszottabb életműveknek is vannak olyan részletei, melyek – még ha keletkezésük idején népszerűek voltak is – a zeneszerző halála után háttérbe szorulnak. Bár nem mindig van összefüggés a kompozíciók műfaja és utóélete között, leggyakrabban mégis az életrajzi események fontosabb pillanataihoz kapcsolódó „alkalmi” művek és (még inkább) az átiratok sorsa a későbbi feledés. Különösen igaz ez Liszt életművére, mely nemcsak átíveli a 19. századot, de – köszönhetően a zeneszerző rendkívül mozgalmas pályájának – műfaji szempontból is igen sokszínű. Zongoraműveinek jelentős részét teszik ki az átiratok és parafrázisok, melyek egyrészt szinte dokumentumszerűen jelzik Liszt személyes és szakmai szimpátiáit, érdeklődésének irányait, másrészt mutatják a koncertező zongoraművész repertoárjának folyamatos alakulását is. Székely István orosz

Liszt Ferenc: Parafrázisok orosz szerzők műveire
 (Glinka, Aljabjev, Dargomizsszkij, Csajkovszkij, Rubinstein,
 Wielhorski, Cézár Kjuj)
 Székely István – zongora

zeneszerzők műveiből készült átiratokat tartalmazó lemeze tehát fontos és hiánypótló felvétel, mely nemcsak a zeneszerző, hanem a zongoraművész Liszt képzeletbeli portréját is új vonásokkal gazdagítja. Szokatlan intellektuális és zenei kaland tehát végighallgatni a felvételt, mely Glinka, Aljabjev, Dargomizsszkij, Csajkovszkij, Rubinstein, Wielhorski és Kjuj művein keresztül Liszt szemzőgéből mutatja a 19. századi orosz zenét. Az itt szereplő kompozíciókat ebben az alak-

jukban egyébként is legfeljebb ráadásszámmokként hallhatja a koncertlátogató, ha egyáltalán hallhatja. A művek egy része a két oroszországi hangversenykörülményeinek mentuma: az ekkor megismert zeneszerzők (és művek) Lisztre gyakorolt nagy hatását mutatja, másik része baráti gesztusként készült, harmadik része a fiatal orosz zeneszerzőgeneráció alkotásai iránt is érdeklődő idős mester alkotása.

Időben is és műfaj tekintetében is igen változatos a lemez programja, az előadó számára pedig szinte mindegyik mű a virtuozitás és az ízlés erőpróbája. Székely István interpretációja mindkét tekintetben meggyőző. Zongorahangja árnyalt, billentése sokszínű, s játéka a pianisztikus felkészültségnek azon a fokán van, mely a technikailag legnehezebb pillanatok is könnyedén valósítja meg. Zenei ízlése megóvjá őt a túlzásoktól és az öncélú bravúroktól, emellett jótékonyan tudja korrigálni a kompozíciós szempontból kevésbé érdekes pillanatok üresjáratát is. A lemezt hallgatva csak sajnálhatjuk, hogy Székely István messze nem szerepel annyit a hangversenyéletben, amennyire az itt megszólaltatott művekben megmutatkozó kiváló kvalitásai feljogosítanak.

Szitha Tünde

Cecilia Bartoli
Hangverseny Itáliában

• Decca – PolyGram •

Cecilia Bartoli önálló estjét a vicenzai Teatro Olimpico-ban örökítették meg. Itália múltja és jelene különös módon olvad össze ezen a lemezen. Caccini, Bellini, Donizetti, Rossini, Giordani alkotásai mellett Mozart Voi che sapete kezdetű áriája és Schubert La pastorella című dala is az olasz művészet részének tekinthető. Az épület és a klasszicizáló szövegek az antikvitást idézik fel. Bartoli egyike azoknak az énekeseknek, akik a múlt legnagyobbjainak színvonalán alkotnak a jelenben, művészete által ritka eredetiséggel kelnek életre elmúlt századok énekei. Bartoli igazi természeti tünemény. Megszólalása elemi erővel hat. Ezért van, hogy az említett Mozart-áriát akkor is felejthetetlennek érzi az ember az ő előadásában,

Caccini, Händel, Vivaldi, Mozart, Schubert, Viardot, Berlioz,
 Bellini, Donizetti, Rossini, Giordani, Montsalvatge és Bizet művei
 Cecilia Bartoli – mezzoszoprán
 Sonatori de la Gioiosa Marca
 Jean-Yves Thibaudet – zongora

ha a hangsúlyozás tekintetében jócskán eltérőek a preferenciái. Az Örvedetes Jel Hangásza ideális tartózkodással kísérik az első öt számot. Ez

örvedetes. Egyrészt azért, mert nem hivalkodóak, míg a korhű előadói gyakorlatot követő olasz együttesek sokszor igen agresszívek és extravagánsak, másrészt azért, mert a háttérben megfelelő kíséretet nyújtanak, eltérően jó néhány árialemeztől, melyen elsikkadnak a kíséret mélységei. Thibaudet zongorázása hangsúlyosabb ugyan, de szintén nem toladó.

Bartoli nem maradt meg a szélesebb értelemben vett itáliai repertoárnál, a kört kiterjesztette Ibéria felé is. Mozart akkor sem sorolható a francia iskolához, ha francia szöveget zenésített meg. Xavier Montsalvatge Fekete dala az egyetlen, amelyik kilóg a sorból, ugyanis a néger stílus idegennek tetszik a többi dal között. Bizet Seguidillája igazi spanyol zene. Múlt és jelen után ezúttal a jövőről is szót ejthetünk, hiszen Bartoli született Carmen, s még vár rá ez a szerep.

Zay Balázs

Haydn
Missa in angustiis
„Nelson mise” d-moll
Te Deum C-dúr

• **Teldec – Warner** •

Joseph Haydn élete alkonyán, 1796 és 1802 között hat remekművű ünnepi misét komponált, közöttük az 1798-as keletkezésű ún. Nelson misét. A legenda szerint Haydn épp e mű komponálása közben értesült Nelson admirális abukiri győzelméről, s Benedictusában ennek állít emléket. A mise eredeti címe Missa in angustiis (Mise az ínségben). Tény, s a ragadványnev keletkezésének oka lehetett, hogy 1802 szeptemberében elhangzott Kismartonban ez a mise, amikor Nelson admirális néhány napot ott töltött.

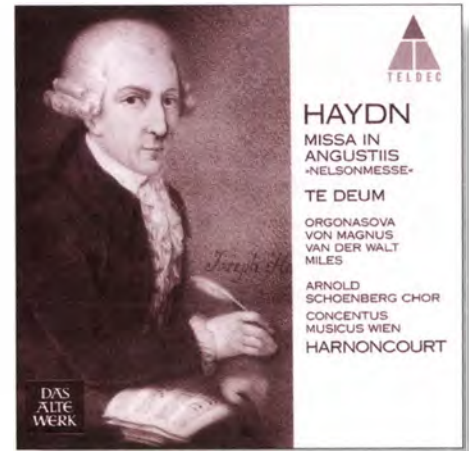
A d-moll mise (Haydn egyetlen moll hangnemű miséje) felismerhetően Mozart szellemi örökségét hordozza. Különösen igazolva érezzük ezt a zenetörténetek által régóta hangoztatott összefüggést, ha a művet indító Kyrie hangvételére gondolunk.

Mind a hat késői mise erőteljesen szimfonikus gondolkodású zene, a vokális szolamok szerepe nem annyira kiemelt, mint Haydn korábbi miséiben. Az énekes anyagok, a szólisztikusak éppúgy, mint a kóruszakaszok, tökéletesen szervesülnek a szimfonikus zenei szövet egészébe. Ráadásul mind a hat mise hangszer-összeállítása kü-

lönbözik kissé. A Nelson mise eredetileg nem is tartalmazott fafúvósokat, koncertáló orgona helyettesítette azokat. Ez a megoldás inkább csak a szükség szülte kényszer volt, mert a bemutató alkalmával nem álltak rendelkezésre fafúvós hangszerek, a mű kiadásakor Haydn a fafúvósokkal ellátott változatot hagyta jóvá. Harnoncourt CD-jén is ez a változat hallható.

A lemezen helyet kapott még egy rövid, ugyancsak ezekből az évekből származó C-dúr Te Deum is, amelyet egy királyi látogatás alkalmából mutattak be 1800 decemberében Kismartonban. Harnoncourt zenei teljesítménye, s így a CD legfontosabb értékmérője makulátlan. Nincsenek megdöbbentő újdonságok vagy zenei felfedezések ezen a felvételen, de épp ettől derül ki, hogy nem ezek a fontosak, hanem a régi polgári világban „szolid”-nak nevezett tulajdonságok. Azaz a profizmus legjobb változata, a megbízhatóság, a pontosság, az érdeklődő, friss kivitelezés, az esések nélküli, egyenletesen magas színvonal. Harnoncourt megtalálta az említett szimfonikus koncepció és a vokális szolamok ideális arányait, egyensúlyát. Ebben a felvétel készítői maradéktalanul segítségére voltak, mert bizony ez az a pont, ahol a legjobb karmesteri szándékot is tönkretetheti egy arasznyival odébb helyezett mikrofon.

Az énekesek közül a nálunk talán kevésbé ismert Luba Orgonasova (szoprán) hangja és muzikalitása adott számomra élményt ezen a felvételen. A szlovák énekesnőt még Karajan fedezte föl élete végén a Beethoven- és Mozart-szerepek szá-

Joseph Haydn
 Missa in angustiis „Nelson mise” (d-moll)
 Te Deum (C-dúr)
 Luba Orgonasova – szoprán
 Elisabeth von Magnus – alt
 Deon van der Walt – tenor
 Alastair Miles – bariton
 Concentus Musicus Wien, Arnold Schoenberg Chor, vezényel:
 Nicolas Harnoncourt

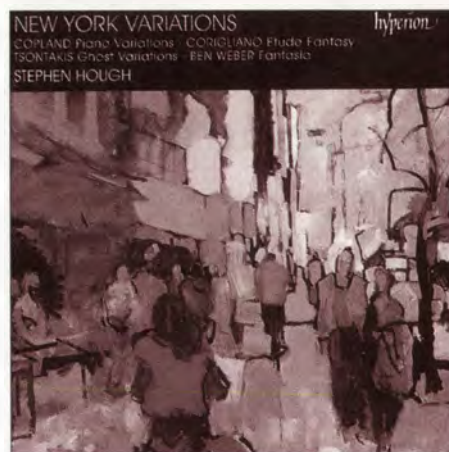
mára, aki azóta Bellini- és Verdi-szerepekben is bizonyította képességeit Európa színpadain. Alastair Miles, a neves brit baritonénekes mélységei egy-egy múltó pillanatra kissé bizonytalanok, magasságai erőltetettek, de teljesítménye összességében ezen a CD-n is méltó híréhez. Deon van der Walt tenorhangja kifejezetten kellemes, az őt, akárcsak az alt szolamokat éneklő Elisabeth von Magnust a feljebb említett szoliditás jellemzi.

Mácsai János

Stephen Hough
New York Variations

• **Hyperion – Karsay és Tsa.** •

A nemrég Gramofon-díjjal kitüntetett zongoraművész lemezének címe igencsak találó: négy New York-i illetőségű, huszadik századi zeneszerző zongoraművei szerepelnek a CD-n, amelynek igencsak részletes és a műveket részletekbe menően taglaló kísérfűzetét szokatlan (de talán követésre nem érdemtelen) módon maga az előadó írta. Szükséges is az alapos eligazítás, hiszen a lemez szerzői közül csak Aaron Copland (1900–1990) neve örvend valamelyes ismertségnek, a többiek jószerivel ismeretlenek a nagyközönség számára. Az 1938-ban született John

John Corigliano: Etűdfantázia,
 Aaron Copland: Variációk zongorára
 Ben Weber: Fantázia
 George Tsontakis: Ghost Variations
 Stephen Hough – zongora

Corigliano Etűd-fantáziája és George Tsontakis (1951) Ghost Variationsa ráadásul lemezbemutató felvétel. Az elmélyült munka nemcsak a kísérfűzetben, hanem az előadásban is megmutatkozik: a helyenként kifejezetten virtuóz letétet (amely főleg a Corigliano-sorozat sajátja) Hough kifejezett pianisztikus fölénytel és aprólékos precizitással adja elő. Játékán érződik, hogy személyes kedvenceit válogatta össze, a művek némelyike azonban, féltő, ennek ellenére is könnyűnek találtatik majd, és fennakad az idő rostáján.

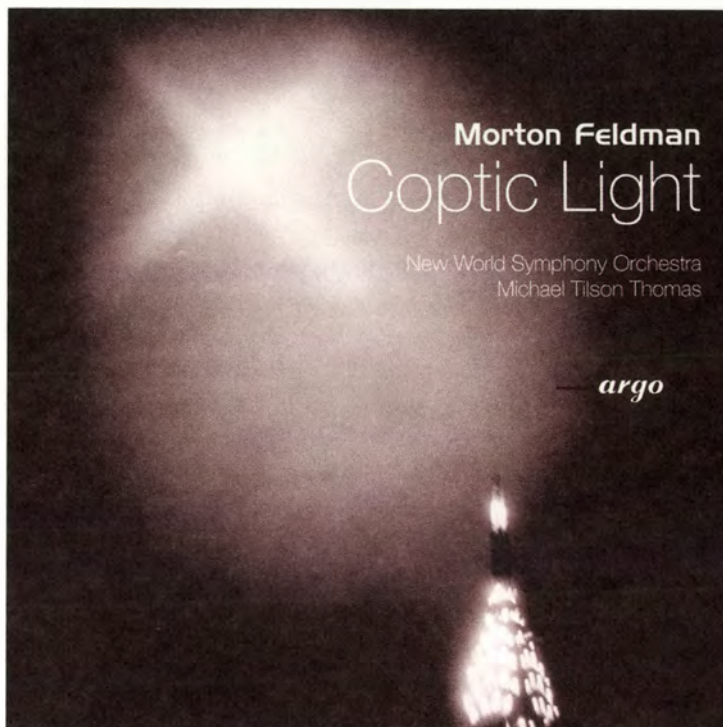
Zsoldos Dávid

Morton Feldman
Coptic Light

• Argo – PolyGram •

Örvendtes, hogy a század második felének zene-történetét meghatározó komponisták művei közül ma már nemcsak kamaraművek vagy szólóhangszerre írt darabok, hanem egyre nagyobb számban zenekari kompozíciók is hozzáférhető hangfelvételen. Igaz, többnyire posztumusz dicsőség az ilyesmi, a klasszicizálás jele – a vezető zenekarok többsége elzárkózik e művek előadásától, és akkor kerül csak sor a felvételre, ha a név vonzása és publicitáértéke miatt már-már megkerülhetetlenné válik, vagy ha egy hivatott karmester ambíciója nem törik meg a menedzsment ellenállását, vagy mint ez esetben is: egy újonnan létrehívott zenekar elsőrendű céljának tekintik a kortárs művek rendszeres megszólaltatását is. Mindezzel persze együtt jár, hogy e daraboknak nem alakul ki a hangverseny-gyakorlatban edzett előadói praxisa, a betanulás voltaképpen a stúdiómunka számára, rosszabb esetben annak során történik, s a valódi előadás helyett inkább csak makulátlan megszólaltatásban részesül ez a zene. A kissé hűvös precizitás jellemzi tehát többnyire a közelmúlt és a majdnem jelen darabjainak előadását, a gyanútlanabb hallgatót némi bizonytalanságban is hagyva afelől, hogy nem a mű saját világához tartozik-e a távolságtéremtő gesztus. Vannak olyan szerzők, akiknek a műve nem veszít ettől az attitűdtől, de gyakran sérül a zene karaktere, nem jön létre zenei értelemben vett folyamatosság, minden megszólal, csak éppen a megértés jele és a megértetés szándéka nélkül.

Morton Feldman zenéje bizonyosan abba a kategóriába tartozik, amelynek fontos eleme a szem-

— argo

F e l d m a n

Morton Feldman: Coptic Light.
Piano and Orchestra,
Cello and Orchestra
Alan Feinberg – zongora,
Robert Cohen – cselló
New World Symphony, vezényel:
Michael Tilson Thomas

élyesség. Egész pályája során ezt kereste; paradox módon még legkorábbi darabjaiban is, amelyeknek grafikus kottaképe látszólag szinte mindent az előadói belátására, meghatározott keretek között rögtönzőképességére bízott. Már akkor is felismerhető volt azonban egyéni kézjegye, formatervének sajátos működése, a zenei folyamatnak csakis őrá jellemző tagoltsága, lélegzése. Később, amikor ismét precízen lejegyezte a zenészek számára játszánivalójukat, nem történt látványos változás zenéje struktúrájában. Mint nagy zeneszerző barátja, John Cage mondta (akinek körében működve, az ötvenes évek elején létrejött a ma New York-i iskola névvel számon tartott csoportosulás), Feldman leírt darabjai úgy hangzanak, mint grafikus notációjú kompozíciói, „mikor ő maga játszta őket”. A visszatérő, ismétlődő, nagy időbeli távolságból is jól felismerhető fordulatok hihetetlen folyékonysággal következtek egymásra, ha ő játszott;

minden újabb megszólalás a kapcsolatok egész rendszerét tárta fel a hallgatónak.

Zenekari előadásban az ilyesmi: szinte elképzelhetetlen. A feladat is óriási, csaknem megoldhatatlan; nem érhető el olyan próbaszám, és aligha alakítható ki olyan metódus, hogy a zenészek szinte mindegyike pontosan átlássa, mi is az a folyamat, amelyben részt vesz. A karmester munkája és tévedhetetlen biztonsága ehhez aligha elegendő; Michael Tilson Thomas mostani felvétele megmutatja, hogy körülbelül hol húzódik az a határ, ameddig el lehet jutni. A pontosság, a ráismerhetőség és a zökkenőmentes gördülékenység; hiányzik azonban az újabb események megjelenésének magától értődő természetessége s persze az a személyes megközelítésmód, amelyet interpretációnak nevezhetnénk. Nagyszerű azonban, hogy e művekkel mégis találkozni lehet: Feldman műveinek időbeli dimenziói nagyon is indokolják a hangszingardagságnak, a megszólalások sokféleségének ezt a léptékét. Meglehet, nem ebből a felvételtől fogja valaki igazán megszeretni Morton Feldman senki máséhoz nem hasonlítható művészetét. Megismerve azonban azt a néhány produkciót, amelyben ő maga is előadóként működött közre, vagy ritka szerencsésként hozzájutva néhány kongeniális előadó felvételéhez, ennek a zenekari felvételnek a kissé hűvös közegében is ráismer e művészet egységes atmoszférájára, s megérti azt a paradox törekvést, hogy józanul tudva a vállalkozás csaknem lehetetlenségét, miért kereste Feldman a megszólalás lehetőségét egy búcsúzó kor hagyományosan reprezentatív intézményében, a nagyzenekarban is.

Wilheim András

Mozart
Gran partita
Fúvósszerenád

• **Harmonia Mundi**
 – **Karsay és Tsa.** •

Két rejtélyes mű került egymás mellé a CD-n. A Gran partita esetében például máig csupán találgatások tárgya, kinek a megrendelésére (vagy esetleg konkrét megbízás híján, milyen alkalomból) fogott neki Mozart a komponálásnak. És hol? Még Münchenben vagy már Bécsben? Egy ismeretlen megbízó kívánalma lett volna az egészen egyedi, 13 hangszert foglalókoztató apparátus, vagy Mozart saját ötlete? És vajon kinek a kezétől (s ami érdekesebb volna: kinek a fejből) származhat a kézíraton talált Gran partita cím, mellyel ezt a nagyszabású szerenádöt máig illetjük?

A K. 388-as szerenád keletkezéséről többet tudni, de ez a többletismeretünk csak még zavarba ejtőbbé teszi a mű szerenád műfaj meghazudtoló, sokkal inkább „komoly” kamarazenét idéző vonásait. Ha Mozart ezúttal kifejezetten a császári fúvóegyüttes számára komponált, amely köztudottan elsősorban a nem különösebben igényes operaátiratok előadásában jeleskedett, miért választotta e koncentrált négyteteles formát, s ráadásul a „szórakoztatónak” szánt műfajokban fehér hollónak számító c-moll hangnemet? Nem kifejezett felségsértés-e II. Józsefnek, aki már a Szökötésben is sokallta a hangjegyeket, kanonikusan induló menüeteket komponálni? (Ebben a tételben egyébként – ellentétben a kísérfűzet értelmezésével – talán nem annyira Bach, mint inkább Haydn hatását érezhetjük.) Nem bujkált-e ott kezdettől fogva a gondolat Mozart fejében, hogy e szerenádöt később valódi kamarazenévé, vonósötösé alakítsa (l. K. 406, 1788), s nem ebből származik-e az eredeti fúvósverzió kamarajellege? Ami viszont bizonyos: ez a két mű zenei igényességét tekintve kenterben veri a korban komponált, a szerenádműfaj konvencióinak jobban megfelelő társaik zömét, megőrizve ugyanakkor a kizárólag fúvósokra számító hangszerezés (Harmoniemusik) csodálatos színeit. Sőt a Gran partitát hallgatva nem egyszer támadhat az a benyomásunk, mintha az egész kompozíció legfőbb célja épp a rendhagyó összeállítású együttesen kikeverhető hangzásár-

Mozart

Mozart: Gran partita, K. 361
 Sérénade pour vents, K. 388
 Harmonie de l'Orchestre des Champs
 Élysées, vezényel:
 Philippe Herreweghe

nyalatok bemutatása volna, akár a teljesség igényével. Az Harmonie de l'Orchestre des Champs Élysées előadásában pedig ezek a partitúrába rejtett tónusok meg is szólalnak: a hangszerek mindvégig megőrzik egyéniségüket, de bármikor készek visszahúzódni, engedelmesen belesimulva az együttes lágy hangzásába. A legnagyobb szerenád azonban talán

a váratlan hangsúlyok és a hosszabb forte szakaszok, mikor a fúvósok ilyenkor hatványozottan jelentkező mellékörejei hihetetlenül naturális hangzást eredményeznek. Philippe Herreweghe talán kicsit hűvös, néha (érezhetően tudatosan) egészen kézenfekvő agogika-lehetőségeket is kihasználatlanul hagy. Ebből persze a vámon sok mindent visszanyer, hiszen amikor aztán mégis elszánja magát egy-egy gondosabban kidolgozott lassításra, a hatás annyival elementárisabb. És azt se feledjük, hogy (különösen e szerenádokban, melyeket annak idején Bécsben valóban csupán háttérzeneként hallgattak) ez a fajta „szenvtelenség” valószínűleg történetileg hitelesnek is tekinthető.

Aki tehát kedveli a klasszikus fúvósszerenádok jellegzetes hangzását, de többnyire bosszantónak találja azok túlságos zenei egyszerűségét, forduljon bizalommal a Harmonia Mundi e felvételéhez. Igen jó előadásban hallhat rajta két különös remekművet.

Mikusi Balázs

MEGJELENT A

МЕЛОДИЯ
MELODIYA • THE RUSSIAN LABEL

Népszerű orosz operák

74321-29346-2

74321-29349-2

74321-29347-2

74321-29348-2

FORGALMAZZA A BMG ARIOLA
1023 BUDAPEST, LEVÉL U. 4.
TEL.: 316-0316, FAX: 336-0336

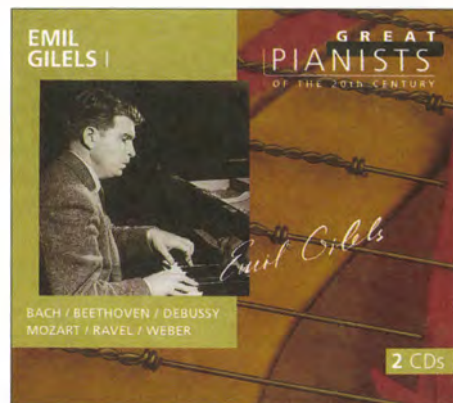
Emil Gilels
Great Pianists

• Philips – PolyGram •

Mikor tavaly először hallottam a Philips készülő sorozatáról, az ötlet igencsak megdobogtatta a szívemet. Átfogó antológia a huszadik század legnagyobb zongoraművészeinek válogatott felvételeiből – mindez álomszépnek tűnt. Aztán egyszer csak megérkezett. A nagy kiadók, félre-téve az öldöklő konkurenciaharcot, közösbé adták archívumuk legféltettebb kincseit, s mindezt az anyagot – az itthon eddig megjelent kötetek tanúsága szerint – hozzáértő, a század zongoramuzsikáját jól ismerő szerkesztők kezére bízták. Az eredmény nem is maradt el.

Az 1916-ban született Emil Gilels pályája sok szempontból rokon Richterével. Mindketten Ukrajnában (Odessa, ill. Zsitomir), zenész családban, s mindössze egy év különbséggel, születtek. A fiatalabb Gilels 1933-ban megnyerte az össz-szövetségi zongoraversenyt (Richter 1945-ben), majd 1935-től Neuhaus osztályában tanult (Richter 1937-től). Mindketten az ötvenes években robbantak be az európai és tengerentúli koncertéletbe, s ettől fogva meghatározó alakjai maradtak a zenei életnek egészen halálukig. Felvételeiken keresztül pedig valószínűleg örökre... Egy ilyen, fél évszázadnál is hosszabb életmű szinte tálcán kínálja a lehetőséget, hogy a művész repertoárjának (Gilels esetében különösen széles) spektruma mellett az előadó különböző korszakait is bemutassa. Gondolom, a szerkesztők is éltek ezzel a lehetőséggel, és „csak” ezért korlátozódik a két kötetre tervezett válogatás első része a Beethoven-zongoraverseny 1957-es felvételétől a Mozart-versenymű 1973-as előadásáig terjedő időszakra. Döntésükben persze az is közrejátszhatott, hogy a késői 70-es és 80-as években készült Gilels-felvételek kevés utánjárással megszerezhetőek, míg a korai Gilels-felvételeket jószereivel reménytelen keresni.

A Busoni-átirat Gilels kedvelt koncertnyitó darabja volt, a CD-n is egy leningrádi koncertfelvételt hallhatunk, a Mozart-mű pedig a DGG egyik legsikeresebb felvételének bizonyult az idők során. Megkapó a „fiatal” Gilels visszafogott és érzékeny előadásmódja a Beethoven-koncertben. Az első tétel kissé visszafogottabb tempója lehetővé teszi, hogy minden apró nü-

J. S. Bach: Francia szvit, G-dúr (No. 5)
Mozart: B-dúr zongoraverseny, K. 595
Beethoven: G-dúr zongoraverseny, op. 58
Debussy: Images (Első kötet) stb.
Emil Gilels – zongora

G i l e l s

ansz maximálisan érvényesülhessen; így ez az oly sokszor harciasan virtuózra „értelmezett” tétel a nagy virtuóz kezében hátborzongató szépséggel ragyogtatja meg cantabiléit. A Bach-szvit 1960-as felvétele komoly tanulságul szolgálhat mindazoknak, akik a „legkorszerűbb” Bach-értelmezések bűvöletében hajlamosak kiátkozni a pár évtizeddel korábbi „romantikus” Bach-felfogást. Ugyanolyan makulátlanul „tisztá” Bach ez is, mint Schiffé, csak az eszközök mások. A Weber-sonáta sajnos nem tartozik a remekművek közé, de a pianista teljesítménye itt is csak szuperlatívuszokkal mérhető. Debussy és Ravel impresszionista zongoraműveit hallgatva pedig lassan megértettem, miért is oly népszerű Gilels és generációjának zongorázása: játékukban Rachmanyinov és Busoni romantikussága és poézise a huszadik század második felének perfekcionizmusával ötvöződik.

Zsoldos Dávid

Mozart
Szimfóniák

• Teldec – Warner •

Az 1772-es esztendő a viszonylagos nyugalom éve volt a tizenhat éves Mozart életében. Az előző év végén tértek vissza apjával második itáliai útjukról, s csak 1772 októberének végén hagyták el ismét Salzburgot, ezúttal is Itália felé. Ebben az évben vette át a hatalmat Salzburgban az a Colloredo érsek, akinek Mozarttal később sorsdöntő konfliktusa támadt. Ekkor azonban még kiegyensúlyozott volt a viszony közöttük, Mozart már az év elejétől az udvar szolgálatában állt, nyáron ki is nevezték a fontos koncertmesteri posztra. Bizonyítja a fiatalember zenei tekintélyét, hogy a hercegek beiktatására is ő komponálhatta a zenét. Szimfóniatermése igen gazdag volt ebben az évben (ez összefüggött a koncertmesteri feladatával), nyolc szimfóniát komponált. Harnoncourt CD-jén ezek közül négy kapott helyet, a K. 128-as, 129-es, 130-as és 134-es számúak. A Teldec számára nyilván fejlődést okozott, jó-e ennyire hasonló műveket egy CD-re tenni. A sorozatjelleget nem áll teljesen, hiszen a 16–18 számú szimfóniákat keletkezési sorrendjükben a 19., 20., (K. 132, 133) követi, tehát válogatásról kell beszélnünk. Ha azonban közelebbről vesszük szemügyre a szimfóniákat, hamar feltűnik változatosságuk, sőt kifejezett sokféleségük. Például a C-dúr (K. 128) szimfónia nyitótételének kidolgozási része érzékelhetően kapcsolódik a Sturm und Drang atmoszférák világához. Harnoncourt keze alatt ezek a megvastagodásra hajlamos epizódok is áttetszők marad, és a csak kicsit is szokatlanabb modulációk kifejezetten pikánsná válnak.

Az a részletgazdagság, ahogy Harnoncourt az Andante graziosóban a barokk zenei retorika világára emlékezik, egy nem különösebben megdöbbentő tételt hallatlanul tesz izgalmassá. Tovább fokozza ezt azzal, hogy feltárja az echóhatásokat, és ezt a lemezen ízléses visszafogottsággal, de mégis jól érzékelhetően el is helyezi a szerep térben. Ez a C-dúr szimfónia gondtalan, játékos, épp csak egy halvány minore árnyékot megengedő kiegyensúlyozottságával maga a korai bécsi klasszika.

A G-dúr (K. 129) szimfóniának súlyosabb az első tétele, a megszólaltatás hangzásban is kissé

Mozart

Wolfgang Amadeus Mozart
C-dúr szimfónia (K. 128),
G-dúr szimfónia (K. 129),
F-dúr (K. 130) szimfónia,
A-dúr (K. 134) szimfónia
Concentus Musicus Wien, vezényel:
Nicolas Harnoncourt

vaskosabb, de az adekvát a darabhoz. Harnoncourt-nál az ilyen alig észrevehető dinamikai nüanszok is koncepcióból fakadnak, jelentésük van, a darab lényegéről közölnek információt. A zárótétel a később nagy karriert befutott mannheimi eredetű ún. „rakéta vagy szurony” témák világából robban ki, de még sokkal kevésbé drámai karakterrel, mint az idősebb Mozartnál, vagy különösen majd Beethovenéknál. Harnoncourt természetesen elkerüli a túldramatizálás csábítását, s megmard a tétel annak, ami: lendületes, változatos, élvezetes szimfóniafinálé. Mozart az F-dúr (K. 130) szimfóniában hangszerelési újdonságot vezet be, az addig szokásos két kürt helyett négyet ír elő. Ennek nemcsak az egész darab hangzásképeire vannak messzemenő következményei, hanem a zenei anyagra is. A kürtök mellé mindössze fuvolák társulnak fűvös hangszerként. Ennek a szokatlan hangszerelésnek nem könnyű egészséges arányokat találni egy hangfelvételen. Harnoncourt CD-jén a felvétel terében nemcsak a fűvöskarnak talál elég mélyen helyet ahhoz, hogy még a forte szakaszokban se nyomja el a vonósokat, hanem a csellók mély regisztereinek finom kiemelésével, vagy inkább csak hangsúlyozásával, hárompólusúvá tudja tenni ennek a szimfóniának a hangzásterét. Az ilyen ötleteknek köszönhetően ebben a korai szimfóniában Mozart zenei gondolkodásainak rejtettebb dimenziói is felsejlenek a CD hallgatói számára.

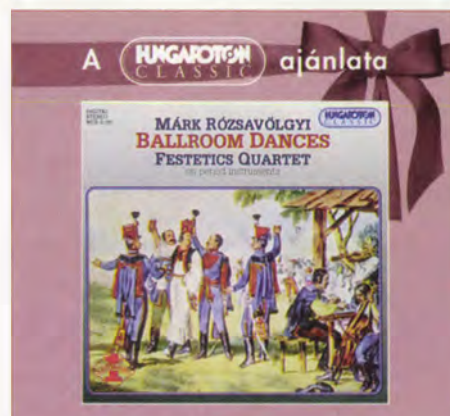
A Menuetto témájának egymást követő hangjaiban, illetve a hangok árnyalatnyi ritmikai tagításában-szűkítésében szinte érezni a táncosok forgását, lépéseik súlyát, testük apró emelkedéseit, hullámozását. Ritkán hallható, érzéki erejű összhangja muzsikusoknak s persze az őket irányító karmesternek. Az F-dúr szimfónia legjelentősebb tétele a finálé, forte-piano ellentétpár játékaival J. C. Bach modorára utal, de a darab formai arányai, súlya révén fontos előrelépés Mozart pályáján. Harnoncourt nem áll meg a tétel változatos dinamikai és ritmikai eseményeinek bemutatásánál, hanem formailag is komoly szonátatétellel fogja össze ezt a sziporkázó finálét.

Az A-dúr (K. 134) szimfónia tételei közül ebben az előadásban az Andante tűnik a legizgalmasabbnak, szinte operai hangvételű tétel, zenei anyagának fordulatait akár drámai jellegűnek is tekinthetnénk, s Harnoncourt erre – szintén csak a jóleső mértékkel – rá is játszik.

A hangzásában is kiváló CD egyetlen apró technikai szépséggöppöttyét említhetem csak: a tétel végi lecsengések rövidsége zavaró, némelyik kifejezetten elharapottnak tűnik.

Nem tudom, hogy Harnoncourt vagy a zenészek lélegzését hallani a lemezen, de mindegy is, a fontos az, hogy – bár némelyik ortodox hifista szerint az ilyesmi zavaró mellékzaj – nemcsak élővé teszi a felvételt, hanem valóban lélegzővé a zenét, élő fenoménná, lélegzet és lélek etimológiai rokonságának dicsőségére.

Mácsai János

Liszt Ferenc
Ungarischer Romanzero

• Hyperion – Karsay és Tsa. •

Meglepő felfedezés a Magyar Nemzeti Galéria egyik ismert Barabás-vásznát az angol Hyperion-cég CD-borítóján viszontlátni, de hát mi egyéb is illenék jobban egy 19. századi magyar táncmuzsikát kínáló Liszt-lemezhez, mint e romantikus falusi zsánerkép? Templomtorony és zsupfödél, vőfénybot és kulacs, keszkenő és rámás csizma, „vollglanz” népszínműkörnyezet, eszményített szereplőkkel. Művészi megjelenítése egy ősi-nek hitt, valójában azonban a kordivat kialakította múlt századi pszeudofolklórnak, ami az idő múlásával történelmivé patinásodott. S ne feledjük: a nagyvilágra ez a kultúra hatott, kiváló képző- és zeneművészek közvetítésében ezt ismerték és kedvelték meg mint „magyar stílust” Európa-szerte, de más földrészekén is, úgyszólván napjainkig terjedő érvénnyel. Jelentősége tehát már csak ezért is rendkívüli, nem csupán egyéb sajátos értékei okán.

Mindezt előre kellett bocsátanom, hogy jelmezni tudjam a Hyperion gondozásában készülő, szenzációs Liszt-sorozat új (immár 52!) korongján megjelent anyag különlegesség-voltát. Egyedülálló teljességre törekedve, Leslie Howard, a századvég reneszánsz egyéniségű (zongoraművész, muzikológus, zeneszerző) muzsikusa 1985 óta folyamatosan játssza CD-re Liszt összes zongorára írt opusát, köztük olyan darabokat is, melyeket a komponistán kívül más feltehetően nem is szólaltatott meg. (A tel-

L
I
S
Z
T

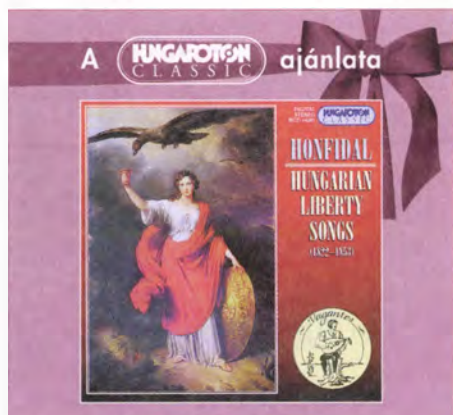

Liszt Ferenc
Ungarischer Romanzero
Deux marches dans le genre hongrois
Leslie Howard – zongora

jes sorozat 94 CD-t fog tartalmazni). A legtöbb Liszt-katalógus említést sem tesz például arról a mindmáig kiadatlan autográf-ról, mely a bayreuthi Wagner-múzeumban fekszik, a mester korabeli magyar szerzők tánczenemotívumaira kreált ciklusával. A 18 számból álló Ungarischer Romanzero minden darabja a 19. századi magyar tánczenekarok standard repertoárját idézi, a Lavotta-, Csermák-, Bihari-, Rózsavölgyi- (stb.) melódiák Liszt saját pianisztikus virtuozitásához igazodó feldolgozásban. S annak, aki a „dárdáját a jövőbe hajtó” (Carolyne Sayn-Wittgenstein meghatározása) alkotó életművének e vonulatát elhanyagolhatónak véli, hadd ajánljam figyelmébe a Magyar Rapszodiákért kevéssé rajongó Bartókot: „De az igazság kedvéért hangsúlyoznom kell, hogy ezek [...] a maguk nemében tökéletes alkotá-

sok. Azt az anyagot, amit Liszt bennök felhasznál, nem lehetne szebben, jobban, nagyobb művészettel feldolgozni.” S Leslie Howardot hallgatva kijelenthetem, hogy megszólaltatni sem... Elbűvölő az az anyanyelvi közvetlenség és magától értetődő pianisztikus tökély, amivel az ausztrál származású brit művész a verbunkos fordulatok és cigányos cifrázatok előadásában él. Ami pedig a CD programját elemző tanulmányt illeti, én még ilyen naprakész tájékozottságot a magyar Liszt-kutatás személyiségei (Papp Géza, Mező Imre, Eckhardt Mária és Gudrun Föttinger) és publikációi felől itthon sem nagyon tapasztaltam, nemhogy külföldi kiadványban. A szerzőt, ugye mondanom se kéne, Leslie Howardnak hívják.

Kerényi Mária

Malina Jánossal

Pachelbelt elsősorban orgonaművek szerzőjeként ismeri a közvélemény, vokális műveiről kevesebbet tudunk. A Hungaroton Classic gondozásában megjelent CD-n Pachelbel vokális termésének egy különleges területével ismerkedhet meg a hallgató.

G ramofon: Hogyan került a látószögébe ez az érdekes repertoár?

MALINA JÁNOS: 1984 óta, amikor az együttes megalakult, gyűjtöm azokat a műveket, melyeket a mi erőnkkel – egy-két énekessel, néhány hangszerrel – meg tudunk szólaltatni. Hosszú listám van az ilyen művekről, zöme a 17–18. századból, amit külföldi útjaim során magammal viszek, és ha olyan városban járok, ahol a könyvtárban ezek közül valami fellelhető, azt megnézem. Már régóta szerepel ezen a listán egy olyan feljegyzésem, miszerint létezik Pachelbeltől világi ária két hegedűvel. Egyszer, amikor Berlinben jártam, az Állami Könyvtárban alkalmam nyílt megnézni ezeket a műveket, és láttam, hogy nagyon szép darabok. Úgy tűnt, elég nehéz lesz megcsinálni, mert a kéziratokat, elsősorban a szövegeket, nem mindig lehetett jól olvasni, hosszú időbe telt, míg sikerült megnyugtatóan rekonstruálni. Ebben felbecsülhetetlen értékű segítséget nyújtott dr. Jónácsi László az ELTE német tanszékéről.

G: Volt valamilyen sajátos probléma a kéziratok értelmezésekor, ami már a zenei megvalósítást érinti?

M. J.: A darabok kétharmada Pachelbel-autográf, kifejezetten jól olvasható, szép lejegyzésben. Ami inkább érdekesség, mintsem probléma volt, az a scordaturák kérdése, illetve az, hogy a violának írt szólások hol brácsát, hol gambát jelentenek.

G: Más hangszerek esetében nem volt nehézség? Mindig el lehetett dönteni, hogy az adott szólámot mivel kell megszólaltatni?

M. J.: Nem mindig. A continuo esetében időnként ki van írva a csembaló vagy az orgona, vagy nincs kiírva semmi. Ez utóbbi esetben el kellett dönteni, hogy melyiket válasszuk.

G: Kiegészítésre, hozzákomponálásra nem volt szükség?

M. J.: Alapvetően nem. Az egyik C-dúr hangnemi darab anyagában egy a-moll basszus szólám található, nyilván egy másik kompozíció szólama keveredett a többi közé, illetve egy másik nagyon szép darabban csak a refrén szövegkezdete van kiírva, a többi hiányzik, így ezeket, mivel kiegészíthetetlenek, nem tudtuk előadni. Egy másik esetben az ávezető instrumentális anyagból csak a continuo maradt meg, de feltételezhető, például a szövegből, hogy elveszett két fuvola vagy blockflöte szólama. Ebben az esetben az orgona díszítése valamit pótolnak ebből, és talán így is élvezhető.

G: Ezek a dalok alkalmi kompozíciók, és egy speciális nürnbergi hagyományba, a város zenei életébe engednek bepillantást. Milyen kapcsolatai vannak ennek a lokális hagyománynak Európa nagy zenei központjaival? Önálló műfaj ez?

M. J.: Tulajdonképpen nem. Azt hiszem, a 17. század elejének itáliai monódiájának és a strofikus áriáknak egy német leszármazottja.

G: Nekem is feltűnt, hogy ezeknek a kompozícióknak mintha lenne egy régebbi, a korai monódiában gyökerező rétegük, és egy, a saját korukhoz képest modernebb aspektusuk. Elsősorban arra a dalszerű közvetlenségre gondolok, ami a lemezen hallható darabok zömét jellemzi.

M. J.: E tekintetben nagyon összetett az a kép, ami élénk táru. Vannak egészen zárt, dalszerű, négyes kompozíciók, és van néhány olyan is, ahol a

mindig meglévő ritornellek súlya megnő, mintegy aláhúzva a szöveg tartalmát, és vannak egészen áttört darabok, melyekben szinte a szólókantáták átkomponálására hasonlító módon szavanként közbeszóllanak a hangszerek.

G: A ritornellek megformálásában, bár miniatűrökről van szó, Pachelbel egészen nagy formátumú egyéniségnek mutatkozik. Milyen zenetörténeti asszociációkat keltett ez önben?

M. J.: Valóban nagyon igényes zenéket találunk a ritornellekben, amelyek igen különböző szólamszámú, de egyaránt finoman kidolgozott munkák. Az egyiknél egyenesen Bach 6. Brandenburgi versenye is eszünkbe juthat. Az a különös, hogy Pachelbel milyen keveset komponált hangszeregyüttesre, pedig amit ír, az abszolúte áttűtő. Nagyon pontosan tudta, hogy mitől szép valami hangszereken. Két kezemen meg tudom számolni ismert hangszeres műveit, gondolok itt elsősorban kéthegedűs szvitsorozatára a Musikalische Ergötzungra, a Kánon és Gigue-re vagy két rövid szvitjére hegedűkre és gambákra... És kész! Ezen túl már csak a billentyűs művek és az egyházi kompozíciók állnak. Néha tényleg az az érzésem, hogy nyolc- meg tizenhat ütemnyi zenékben, nem akarom bántani Vivaldit, de egy koncertóra való zenei szubsztancia fut le. Egyébként itt is olasz hatást, konkrétan a concerto hatását vélem felfedezni.

G: Tervezi a Pachelbel-repertoár nagyobb lélegzetű műveinek a bemutatását?

M. J.: Sajnos nem tervezhetem, mivel mi alapvetően kamaragyüttes vagyunk, de nagyon boldog volnék, ha Pachelbel motettaszerű műveinek – csodálatosan gazdagon hangszerezett kóruskompozíciók ezek, melyekből tudomásom szerint csak kettő-három vettek fel eddig – lenne egy apostola, de ezek sajnos, mint mondtam, nem a mi méreteinkre szabott művek.

Molnár Szabolcs

Amadinda Ütőegyüttes
Legacies – Hagyományok

• Hungaroton Classic •

Az Amadinda Ütőegyüttes hat év után először jelentkezik önálló lemezzel. Bojtos Károly, Holló Aurél, Rácz Zoltán és Váci Zoltán a Fesztiválzenekar tagjai voltak, előző lemezük (ZÖRR, Hungaroton–Gong) pedig a jazz keretein belül mozgott: ez sem idegen a számukra. A mostani új, Legacies, azaz Hagyományok című lemez mindent megmagyaráz: az Amadinda a zenét mint globális entitást kezeli, nem idegen tőle egyik ága sem. Ars poeticájuk szerint az európai zeneirodalom századokra visszatekintő egésze és az évezredes Európán kívüli zenekultúrák nem a szó szoros értelmében vett művészi színvonaluk alapján összevethetőek, hanem egyetemes, ha úgy tetszik, transzcendens üzenetük alapján. Ebben a tekintetben legalábbis egyenrangúak egymással, csak meg kell tanulni egy szinten élvezni őket.

Az Amadinda új lemeze kulcsot nyújt az idegen jelrendszerek megértéséhez. A lemez két, egymást át- meg átszövő része a tradicionális zenék hű tolmácsolása, illetve az azokból ihletett feldolgozások és önálló szerzemények előadása. A polinéziai Tonga szigetéről és Tahitiről, valamint az afrikai Malawiból származó tradicionális zenék tolmácsolása során az Amadinda játéka átszellemült és hiteles. A darabok ritmikája az egyes népek sajátos rituáléihoz illeszkedő tánclepedőket idézi. A darabok kiválasztása kitűnően szolgálja az Amadinda másik fontos törekvését, az új hangzások minél szélesebb feltárását, az

A m a d i n d a

Amadinda Ütőegyüttes
Legacies – Hagyományok
Bojtos Károly,
Holló Aurél,
Rácz Zoltán,
Váci Zoltán

instrumentális sokszínűséget.

A lemez másik részét – a saját szerzemények előadását – összevettem az egyébként nagyszámú autentikus világzenei kiadvány közül két forrásanyaggal. A hasonlóságok és különbségek nemcsak arról árulkodnak, hogy milyen szinten befolyásolja a népek zenéje a mai európai zenét; egymás mellett szemlélhetjük a világ három végén élő közösség műzenéjét is.

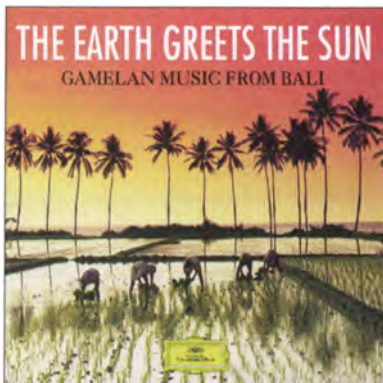
A Legacies második darabja az afrikai mbirán

szólal meg, amely kalimba vagy zanza néven talán nem teljesen ismeretlen az itthoni zenehallgatók körében: néhány magyar zenész is alkalmazza a hangszert, igaz, elsősorban a bensőségesebb akusztikus jazzműfajok körén belül. A Nonesuch kiadó Zimbabwe – The Soul of Mbira című lemezén (amely egy tekintélyes etnikus zenei sorozat része) a kelet-közép-afrikai zenészek saját nemzeti hangszerüket szólaltatják meg. (Ennek a tők- vagy konzervdoboz-rezonátorral felszerelt, rezgő fémmelvényeken megszólaló instrumentumnak nem kevesebb, mint száz kompozícióból álló repertoárja létezik, amely több ezer éves szájhagyomány eredménye.) A darabok legtöbbször részlet, hiszen az állandó és feszes ritmikus körben a zene eltarthat akár több napig is.

Az Amadinda Mbirája éppen a ritmikai feszes-séggel szakít, amely a legkézenfekvőbb afrikai jellegzetesség. A darab mellel a kanadai Nexus ütőegyüttes feldolgozása, amely bensőséges hangulatával, lágyan hullámzó ritmikájával és dinamikájával formabontó hangszerelésű, kifejezetten európai hangulatú szerenádöt idéz. Így már inkább tekinthető itthoni, mint afrikai zenének. Hasonló a helyzet a gamelán elemek kiaknázása esetében: A Traditions című darab a Mbirához hasonlóan elsősorban hangszerválasztásban, esetleg egy-egy ritmikai elem átvételében, virtuozitásában idézi az autentikus indonéz gamelánt (forrásanyagunk a Deutsche Grammophontól a zenekar balinéz típusát mutatja be). A Traditions első része (Sikerszám) ugyanis szerkezetileg sokkal közelebb áll az európai „hagyományokhoz”: a felcsendülő gamelán és ketjak (balinéz „majom-ének”, összetett kiáltásokból kialakuló ritmuskompozíció) motívumok szinte teljes egészében a darab expozíciójának és visszatérésének a témáját alkotják. Ütőzene szonátaformában: ez természetesen John Cage hagyatéka.

Ám az Amadinda figyelmét a könnyűzene sem kerüli el. Lásd a Manicheus álmában (Holló Aurél) felhangzó ostorparafraízis a Jézus Krisztus szupersztárból, sőt a Reconstruction rapszerű betéjét. Váci Zoltán kilencételes darabja a lemez kétségtelen csúcspontja. A kilencételes „ütőkölteményben”, bravúros sűrítettsége ellenére sem a szerkezeti figurák ragadnak meg minket: olyan egyetemes tematikai szférát sikerül hihetetlen szuggesztíóval megelevenítenie, amely mellett az eszköztár háttérbe szorul: legyen hangszert, toll vagy ecset, csak a legnagyobb művészek tudnak ennyit elárulni a „másik világról”.

H. Magyar Kornél

Forrás estek

A Zeneakadémia Nagytermében

Magyarországon először!
Az újévi koncerttől a karácsonyi hangversenyig

Hangversenybérlet januártól decemberig!

A bérlet

- január 7. **Újévi koncert**
február 12. **Farsangi koncert**
március 20. **Horgas Eszter és Vigh Andrea**
április 17. **Liszt Ferenc Kamarazenekar**
Bach, Haydn és Mozart versenyművei
Közreműködik: Joseph Kalichstein
– zongora, Jaime Laredo – hegedű,
Sharon Robinson – gordonka
november 13. **Gulyás Dénes és Vigh Andrea**
december 3. **Bartók Vonósnégyes**
december 23. **Nemzeti Filharmonikusok**
– **Kocsis Zoltán**
Händel: Messiás

B bérlet

- január 16. **Vigh Andrea hárfaejtje**
*közreműködik: Horgas Eszter – fuvola,
Gulyás Dénes – ének,
Onczay Csaba – gordonka*
február 13. **Farsangi koncert**
március 19. **Keller Vonósnégyes**
április 16. **Joshua Bell és Kocsis Zoltán**
*Schubert, Brahms, Beethoven
és Bartók művei*
november 12. **MRT Szimfonikus Zenekar**
december 4. **Amadinda Ütőegyüttes**
december 21. **Forrás karácsonyi koncert**

1999-es jegyárak: 500, 700, 1000, 1500, 2000, 3000 Ft; Szólójegyek is vásárolhatók! Bérletárak: 3000, 4000, 5000, 7000, 9000, 12 000 Ft
A bérletek 7 hangversenyt tartalmaznak! A bérletek megvásárolhatók a Zeneakadémia jegypénztárában 10 órától 21 óráig. Tel.: 342-0179

Karácsonyi vásár december 24-ig!

A bérletekből 20% kedvezmény!

1999. január 10., vasárnap este fél 8 órakor

Zeneakadémia Nagyterem „Forrás estek” – Újévi gálakoncert

A Forrás és az Új Színház közös hangversenye
Közreműködnek az Új Színház és a Forrás estek művészei

A Forrás estek Zenei Klub tagjai és az Új Színház pártoló közönsége részére a belépés díjtalan.
Az előadás támogatói a Forrás estek Zenei Klub céges klubtagjai.

A Nemzeti Tankönyvkiadó 1997 decemberében egy kiváló zenei antológiát jelentetett meg. Az összeállításról Szőnyi Erzsébet zeneszerző, aki egyik lektora volt a munkának, így vélekedik: „Kerényi Eszter Zenei antológia című munkája értékes dokumentumgyűjteménnyel gazdagítja a főiskolai tananyagot. Széles látókörű válogatása a hallgatók zenei műveltségét nagy mértékben bővíti, ugyanakkor a gyakorlati zenélés terén eddig még ki nem aknázott területről meríti a példákat. Különösen kiemelendő azon igyekezete, hogy a kortárs zene ismereteit mélyíti, értékes idézetekkel villantja fel. Érdeme a gyűjteménynek, hogy a vokális és hangszeres interpretálásra ötleteket ad, s hogy az egyoldalú gyakorlat helyére sokoldalú zenei tevékenységet kezdeményez.”

Frank Oszkár lektorként így méltatja a munkát: „Ez a rendkívül gazdag, nagy munkával és szaktudással összeállított gyűjtemény hasznos kiegészítő a főiskolai énekjegyzetekhez, azonkívül sokoldalúan felhasználható a zeneoktatás egyéb területein (a karvezetés, kórusirodalom, zeneelmélet és zongoraórák keretében), sőt tanárok és hallgatók továbbképzésében is. Kitűnően alkalmas arra, hogy a különböző zenei tárgyak közötti kooperáció megteremtődjék, hiszen a példák túlnyomó része dalkíséret, partitúraolvasás vagy többszólamú éneklés formájában egyéni és csoportos készségfejlesztést is szolgál. Az antológia, amellet, hogy maradandó, sokoldalú élményt nyújt, nem utolsósorban jelentősen növeli a zeneirodalmi ismereteket is.”

A

bevezető ajánlás után Kerényi Eszter, a kötet összeállítója mutatja be munkáját:

Huszonnégy éve dolgozom zene tanárként, mely idő alatt több típusú intézményben tanítottam, elsősorban szolfézst. Mindig visszatérő nehézségként jelentkezett a szolfézsszórak anyagát változatosra tevő kották beszerzése, sokszorosítása. Ez, illetve a majd' negyedszázados zenepedagógiai múltam és zeneműismeretem ösztönzött arra, hogy összeállítsak egy zenei gyűjteményt. Az volt a célom, hogy a szolfézsszórak anyagát kibővítssem, ezáltal tanárok és diákok számára nagyobb választékot nyújtsak, és elősegítsem az együttműködést más tantárgyakkal. A Zenei anto-

logia összeállításával azt kívántam elősegíteni, hogy a szolfézstanításnak és tanulásnak kapcsolata legyen a zenei történettel, karvezetéssel, kórusirodalommal, zeneelmélettel, partitúraolvasással és módszertannal. A könyv megkísérli, hogy a különböző zenei korszakokból ízelítőt adjon, egy XII. századi „motet”-től egészen a kortárs zenéig. Ez utóbbi különösen hangsúlyos szerepet kapott az összeállításban. Az anyag válogatásánál arra törekedtem, hogy olyan darabokat, illetve részleteket is közöljek, amelyek nehezebben hozzáférhetőek, ismert, népszerű kiadványokban nem szerepelnek. A művek eredeti szöveggel, a magyart nem számítva fíz nyelven olvashatók. Az antológia négy nagy fejezetre tagolódik, amely feladatcsoportonként oszlik

ZENEI ANTOLÓGIA

meg. A fejezeteken és műfajokon belüli szemelvények kronológiai sorrendben találhatóak. A darabok különböző nehézségi fokúak, melyekből felkészültségtől, igénytől és érdeklődéstől függően lehet válogatni. A nehézségi fokot a művek címe után jelölöm: x = könnyebb, xx = közepes nehézségű, xxx = nehéz feladat.

A lapról olvasás fejezetében 90 százalékan zeneirodalmi művekből válogattam részleteket; zömében énekhangra írt, szöveges szemelvényeket. Ezenkívül néhány, kifejezetten szolfézszyakorlat is található benne. Elsősorban egyéni lapról olvasási gyakorlat céljára javasolt részleteket tartalmaz ez a fejezet, de a példákat diktandóként és memorizálási feladatként is lehet hasznosítani.

Néhány mű címe:

- Händel: Dettingeni Te Deum
- Schubert: Pásztor a sziklán
- Schönberg: A függőterek könyve
- Varése: Integrales
- Lutoslawsky: Sziléziai triptichon
- Boulez: Variációk Mallarmé verseire
- Tippett: Három dal Arielnek

A II. fejezetben az érdeklődők olyan, kevésbé ismert magyar népdalokkal bővíthetik tudásukat, amelyek hangkészlete az ötfokútól a tizenkét fokúig terjed. Jelmagyarázatot és szükség szerint szövegmagyarázatot is közöltem.

Magyarországon – kevés kivételtől eltekintve – az ének-zongorás feladat Bertalotti Solfeggióit és Kodály Triciniumait jelenti. Könyvem III. fejezete ehhez a feladattípushoz is ad bő kínálatot: orgona- és zongoradarabokat, recitativókat és dalokat, segítve ezzel a lapról zongorázást és a művek mélyebb megismerését is. Ebbe a fejezetbe is válogattam kórusműveket, hiszen a főiskolákon képzett szolfézs- és énektanárok kórusvezetők is lesznek, akiknek illik ismerni a

tanulandó kórusmű minden szólamát. Az antológiából ötleteket meríthetnek darabválasztáshoz, és gyakorolhatják a művek megtanulásának mechanizmusát.

Néhány cím a fejezetből:

- Hindemith: Ludus tonalis
- Monteverdi: Odüsszeusz visszatérése
- Gluck: Iphigenia Aulisban
- Casella: Három dal az 1300-as évekből
- Enescu: Lusta hölgyeknek barátaitól
- Honegger: Chanson
- Bodenschatz: Kedves Józsefem
- Lidholm: Laudi

A társasének fejezet darabjainak éneklése lehet csoportos lapról olvasási vagy többszólamú diktálási feladat is, illetve azok alapos kidolgozásával a kamara- és kóruséneklés, valamint a karpartitúra-olvasás gyakorolható. Minden szemelvény elsősorban a közös éneklést szolgálja; legyen az kánon, egy misetétel vagy operaegyüttes (tercettől kvintettig).

Az oratóriumrészletek általában ismertek, nem „különleges csemegék”. Szerepeltetésüket azért tartottam mégis fontosnak, mert a legtöbb intézményben ezekből a művekből a tanár nem tud megfelelő mennyiségű kottát biztosítani a főiskolai szolfézszyakorlatok vagy a szakiskolai osztályok számára. Az érdeklődők egy-egy rövidebb tétel erejéig több műből találnak részleteket; lehetővé téve ezek együtt éneklését, ezáltal kedvet ébresztve a teljes mű megismeréséhez. A kórusművek válogatásánál arra törekedtem, hogy egy nagyobb lélegzetű darab egy tételét teljes egészében közöljem. Találhatók ugyanakkor kórusrészletek is olyan hosszabb művekből, amelyeket szépnek, érdekesnek vagy fontosnak tartottam, de terjedelmi okokból nem lehetett elejétől a végéig szerepeltetni. Közöltem néhány, nagyobb előadói létszámot igénylő darabot is. Tapasztalataim szerint ezeket is szívesen

éneklik a diákok szolfézszyosórán, akkor is, ha csak egy-egy ember alkot egy szólamot. Három-négy szolfézszyosóport társulásával és próbáival pedig akár házikoncert keretében is előadhatók ezek a művek.

Néhány kórusmű címe:

- Scandellus: Canzona napoletana
- Stadlmayr: Pange lingua
- Kaminski: Szeretnék otthon lenni
- Hilton: If It Be Love
- Distler: Vorspruch
- Pepping: A gólya elhivatottsága
- Eben: A vízbefulladt
- Stockhausen: Kórusok Dorisnak

Az utolsó fejezet könnyűzenei válogatást tartalmaz, feltehetően sokak számára örömet szerezve. A spirituálé-, jazz-, musical-, filmzene- és rock and roll-darabokat bizonyára szívesen éneklik az ezeket kedvelők. Az antológiában 131 zeneszerző 209 műve található. Használatát minden, közép- és felsőfokon zenét tanuló diáknak javaslom, de haszonnal forgathatják zene-tanárok is.

Kerényi Eszter

(x)

**Kerényi Eszter:
Zenei antológia**

**Nemzeti
Tankönyvkiadó,
1997**

Ára: 2735 Ft + áfa

B E F Z

Budapesti Fesztiválzenekar

A Fesztiválzenekar dán és amerikai turnéja

Nemrég számoltunk be a Fesztiválzenekar nyári nagy sikerű hollywoodi vendégzerepléséről, és a zenekar máris új amerikai meghívásnak tett eleget. Erről a turnéről kérdeztük Körner Tamást, a zenekar menedzserigazgatóját.

• *Alighanem egyfajta rekord, hogy három hónapon belül kétszer is az amerikai földrészen vendégzerepelt a zenekar. Hogyan kapcsolódott egymáshoz a két turné?*

K. T.: Véletlen egybeesésről van szó csak: augusztusban a Los Angelesi Filharmonikusok meghívására hollywoodi nyári fesztiváljuk rezidens zenekara voltunk, most egy öt hangversenyből álló, a nyugati parton induló és New Yorkban záródó rövid turné voltunk. A kettőt időben nem lehetett összekapcsolni, hiszen a hollywoodi nyári fesztivál időpontja adott, most pedig a nemrég indult hangversenyszezon keretében léptünk fel az USA négy fontos zenei központjában.

• *És Koppenhága?*

K. T.: Ott a Koppenhágai Magyar Napok megnyitó rendezvénye volt a mi fellépésünk, útban Amerikába. Ennek a hangversenynek különösen örültünk, mert Dánia furcsa módon egyfajta fekete lyuk még a sokat turnézó szimfonikus zenekarok számára is, ritkán sikerül beilleszteni a hangversenykörutak programjába. Mi is először voltunk ott. Nagy öröm volt az is, hogy hosszabb szünet után újra együtt játszhattunk Ránki Dezsővel, aki Bartók II. zongoraversenyének szólistája volt.

• *Az amerikai turnét záró két koncert a New Yorki Carnegie Hallban volt. A másik há-*

rom helyszín – Berkeley, Ann Arbor, Iowa City – kevesebbet mond nekünk. Miért pont rájuk esett a választás?

K. T.: Az amerikai zenei élet sajátossága, hogy két nagy pilléren nyugszik. Az egyik azokra a nagyvárosokra, zenei központokra jellemző, ahol saját, helyi szimfonikus zenekar működik. Itt az évad hangversenyeinek döntő részét a városi zenekar fellépései adják, vendégzenekarokat csak ritkán hívnak meg. Ez a helyzet az olyan, amúgy kiváló zenekarokat fenntartó városok esetében, mint Boston, Baltimore, Pittsburgh, Minneapolis, Cincinnati, Los Angeles, San Francisco vagy Cleveland. A struktúra másik pillérét a nagy egyetemek alkotják, ott is elsősorban azok, amelyek nagy és rangos zenei tagozattal, mi azt mondanánk, zeneakadémiával rendelkeznek. Nekik megvan az az előnyük, hogy nem lévén saját szimfonikus zenekaruk, azt hívnak meg, akit akarnak. Ha ez a szabad kéz megfelelő anyagi háttérrel és szakmai tudással párosul, izgalmas és olykor irigylésre méltóan sokoldalú koncertélet jön létre. Berkeley, Ann Arbor és Iowa City három ilyen jelentős egyetemi zenei központ. Ann Arborban például közvetlenül előttünk és utánunk olyanok léptek, lépnek fel, mint a leningrádi Filharmonikusok, a Kirov Opera Giergievvel, az NHK zenekar Dutoit-val, a salzburgi Camerata. Ez a fejlett és igényes zenei élet hosszú évek munkája, és megvan a maga tradíciója. Ann Arborban, ebben a kis michigani városkában van például az USA egyik legrégebbi és legnagyobb koncerterme, a 4200 férőhelyes, még a múlt században épült, fantasztikus Hill Auditorium.

• *Mi volt a turné műsora?*

K. T.: Az a Bartók három zongoraversenyéből és Sztravinszkij-művekből (Kártyajáték, Szimfónia három tételben, Petruska, Tűzmadár) álló ciklus, amellyel tavaly az edinburghi fesztiválon is felléptünk. A Bartók-művek szólistája, mint Edinburghban, Schiff András volt.

• *Ha jól tudom, ötödször jártak az USA-ban. Mi volt a benyomása, ismeri már a kinti közönség a Fesztiválzenekar nevét?*

K. T.: Feltétlenül. Berkeleyben, Ann Arborban és a Carnegie Hallban is már másodszor vendégzerepeltünk, sok ismerős arcot láttunk a közönség soraiban. A New York-i hangversenyeinket megelőző vasárnap a New York Times régi ismerősként írt a Fesztiválzenekarról és Fischer Ivánról (ez már a harmadik New York-i fellépésünk volt, hiszen két éve a Lincoln Centerben is játszottunk már), és az is magóért beszél, hogy a Carnegie Hallban mindkét este zsúfolt, táblás ház volt. A zenekar Gramophone-díjáról itt tudtak, a nagy lemezboltokban külön polcon hirdették a díjnyertes Bartók-lemezt, és az USA-ban éppen a turnéhoz kapcsolódva forgalomba hozott Liszt-CD-t is (Magyar Rapszódia).

• *Decemberben izgalmas Mahler-ciklust játszanak Budapesten, majd a hagyományos karácsonyi koncertek zárják az évet. A külföldi turnék programjában mi a következő állomás?*

K. T.: Hatodik éve tartó Mahler-sorozatunk épp a decemberi budapesti ciklus egyik műsorával vendégzerepeltünk január elején a bécsi Konzerthausban, majd még január második felében a franciaországi Coenban, az angliai Birminghamban és a londoni Royal Festival Hallban játszunk el itthoni karácsonyi Mozarthangversenyünk műsorait.

November Music: Szabados

Shu-Fang Wang

November végén a régi, jól bevált Rottenbiller utcai stúdió egy új kezdeményezés első eseményének színhelye volt: a magyar avantgárd atyamestere, a kortárs zene és a népi hagyományok között utat törő Szabados György új szólólemezt rögzítették. A producer, Shu-Fang Wang Londonból érkezett a felvételre. A Gramofon kérdésére a következőkben foglalta össze a lemezfelvétel létrejöttének történetét.

„Egy barátom, aki lemezerjesztéssel foglalkozik, Pallai Pétertől (a BBC magyarországi tudósítója, lapunk munkatársa – a szerk.) megkapta egy fiatal magyar együttes lemezét. Ez a lemez a Dél-alföldi Szaxofonegyüttes egyedi csomagolású CD-je volt, amit meg is mutatott nekem. Rögtön megtetszett, ahogy lejátszottam. Csodálkoztam, hogy még nem hallottam felőlük, úgyhogy Pallaitól érdeklődtem róluk és más magyar zenészek felől. Azelőtt csak a Muzsikásról és Sebestyén Mártáról hallottam, magyar jazz alapú zenéről nem. Júniusban jöttem Magyarországra először, és a Fonónak köszönhetően élőben hallottam a Dél-alföldit, Dresch Mihályt és Szabados Györgyöt. Később mind a hármukkal megállapodtam, hogy lemezt készítünk, szeretnénk a lemezeiket az egész világra eljuttatni.”

Ennek a sorozatnak az első lemeze készült el most, Szabados György szólószingora-felvétele, amelyet Shu-Fang Wang cége, a November Music fog kiadni. Viszonylag új brit cégről van szó, amelyik színvonalas zenékre specializálódott. Csak néhány felvételt készítenek egy évben, de azt az egész világon megpróbálják piacra dobni. Ebbe Nagy-Britannia mellett természetesen Európa, valamint az Egyesült Államok és Ázsia is beleértendő.

A márka legközelebbi felvétele a Max Nagl Quartettel készült Bécsben, Londonban pedig a New York-i zongoristával, Rob Schiwimmerrel fognak dolgozni, de a finn ütős, Edward Vesala saját együttesének következő lemezét is ők adják ki. A Dresch-lemez felvétele, mely valószínűleg főleg balladákat tartalmaz majd, már januárban elkészülhet, és a Dél-alföldieknek sem kell sokat várniuk első külföldi lemezükre. A magyar zenét illető működésük előreláthatólag kiterjed a Fonó-lemezek importjára is. Shu-Fang azt is elmondta, hogy csodálattal tölti el a Fonó tevékenysége, ilyen meghitt és színvonalas klubot sem Londonban, sem Párizsban nem látott még. A magyar „sorozat” első darabjának tartalmáról Szabados György nyilatkozott a Gramofonnak a Rottenbiller utcai stúdióban.

„Anyagában a korábbiaknál kötöttebb zenét játszom ezen a lemezen, és egy-két olyan darabot is,

ami nem mondható korábban rám jellemző stílusba tartozónak. Sok ilyen visszatekintő jelleg van egy-két darabban, mert az volt a célunk, hogy olyan darabok legyenek ezen a lemezen, amik »vannak, de még nincsenek«, és belátható időn belül Magyarországon nem lesznek kiadva. Ez ellen a kiadónak nem is volt kifogása. Valószínűleg nem fogok egyhamar itthon szólólemezt készíteni, mert azokat a darabokat, amiket szólóban játszom, nagyjából ez a két lemez tartalmazza.”

Szabados azért hozzátette, hogy az Időzene (Fonó Records) és a most megvalósuló lemez után is vannak távolabbi tervei, de ez a felvétel olyannyira hagyományos jellegű és személyes érzelmeihez kötődő, sőt abszolút lírai, ami kevésbé volt jellemző rá, hogy tán épp ezért itt volt az ideje, hogy ez is megszólaljon. Olyan darab is hallható lesz, amit még koncerten sem játszott. Remélhetőleg, mondta, több olyan ajánlat és ajánkozás után, amiben korábban része volt, de hamvába holt terv maradt, ez az együttműködés sikeres lesz. Szabados György a Gramofonnak arról is beszélt, hogyan tekint azokra a nála fiatalabb zenekarvezetőkre, akik személyesen vagy közvetve tőle, az ő szél ellen is folytatott tevékenysége nyomán kapták az indítást. „Nagyon egyszerű a képlet. Ahogy én gondolkodom, úgy érzem, hogy az teljesen természetes gondolkodás.

Hogy van szél, és az fúj, és vihar van, ez az étellel együtt jár. Ez a széljárás is természetes, mert a természetben a szél viszi a magvakat, és ugyanakkor edzi a sziklát, miközben koptatja és formálja. Miközben valaki megszületik, tanul, ébred, csodálkozik, dolgozik és gondolkodik, kialakul egy bizonyos felfogása és látása. Ez ugyanolyan, mint ahogy egy mag felfakad, abból lesz egy fa vagy egy virág, vagy bármi. Én teljesen természetes viszonylatokat élek és látok, és ez a társaság, ami most már a Dél-alföldiekkel kezd háromgenerációs társasággá alakulni, egyszerűen természetesen él és ocsúdik és gondolkodik.”

Szabados hite szerint nem pusztán véletlen, hogy az ember hova születik. „Ami ránk szakad itt, abban az örvényben kell helytállni, és lehetőleg nem haszontalannak lenni. A nem-haszontalanság alatt a lélekáplálást értem. A minap azon gondolkodtam, hogy annyiszor megszólal ez a mondat, ez a fogalom, hogy a zene üzenete. Évtizedek óta magam is muzsikálok, előlött mindig elsiklottam, hogy mi az, amit üzenek. Igazából nehéz ezt azonosítani, de erre a felvételre készülve most értettem meg azt, hogy mi a zene üzenete. Semmi más, mint pozitív energiák átadása. És ez nem kis feladat. Be kell gyűjteni, meg kell érelni, és tudni is kell átadni.”

Zipernovszky Kornél

Niels Lan Doky

Niels Lan Doky

• Verve Forecast – PolyGram •

Niels Lan Doky Dániában született 1963-ban. Édesapja vietnami származású orvos, képzett klasszikus gitáros, dán édesanyja pedig sikeres popénekes volt. Családjában állandóan szólt a zene, és Doky gyerekkorában gitározni tanult. Tizenegy esztendősen hallotta a Nagy balhé című filmben Scott Joplin muzsikáját, ez készítette a zongoratanulásra. Két esztendő múlva már hivatásszerűen zongorázott, tizenöt évesen pedig az akkor Dániában tevékenykedő Thad Jones pártfogolta. Jones javaslatára tizenöt esztendősen a Berklee School of Music növendéke lett, melyet kitüntetéssel végzett. Ezután New Yorkba ment, ahol többek között Joe Henderson, Clark Terry, Charlie Haden, Ray Brown, David Sanborn és Woody Shaw partnereként dolgozott. Debütáló albuma, a Here and There óta számos lemezen hallható zenekarokban, illetve együttesek élén egyaránt, nem kisebb partnerekkel, mint Jack DeJohnette, Al Jarreau, John Scofield, John Abercrombie, Michael Brecker, Toots Thielemans, Niels Henning Ørsted Pedersen, Gary Peacock, Billy Hart. Doky a legismertebb mai dán jazz-zongorista, aki sikeresen tölti ki játékaival a modern jazz és a popzene közti űrt. Lemezei egyaránt előkelő helyeket foglalnak el mind a pop-, mind jazzeladási listákon. Niels Lan Doky mostani albumának címe saját neve, melynek nemcsak zongorista főszereplője, de egyben producere és felerészben szerzője is. A kompozíciók másik fele csupa nem túl régi, sikeres popdarab Peter

Gabriel, R. Kelly, Prince, Michael Jackson, Eric Clapton és hasonlók tollából. Nem új dolog a jazzben, hogy popdarabok képezik egy-egy lemez repertoárját. Popszámokat alkalmazott Louis Armstrong már a húszas években improvizáció alapjaként. Az úgynevezett jazz standardek zöme is popkompozíció volt a maga idején. Cole Porter, Gershwin, Irving Berlin, Richard Rodgers vagy Jerome Kern örökzöldjei eredetileg musicalbetétszámok voltak. Miles Davis kora legnagyobb popsztárja, Frank Sinatra slágereit játszotta. Nem is volt ezekkel a zenéssel probléma, hiszen nagyjából azonos zenei nyelvezettel élt a jazz és a pop egészen a 60-as évekig. Nagyjából a Beatles megjelenésével fordult a popzene ritmus- és harmóniavilága más irányba, melyet a jazz igen hamar követett, bár mintha az eredeti popkompozíciókat kevésbé alkalmazta volna, mint azelőtt. Elég nagy feltűnést kellett, amikor Davis egy Cindy Lauper-darabot vett fel repertoárjába. A mai popdarabok jazzben történő felhasználása továbbra is váratott magára. Herbie Hancock New Standards albuma volt az első ilyen jelentős vállalkozás. Hancockék a popkompozíciókat saját stílusukra alakították. Niels Lan Doky albumára is egy egységes nyelv jellemző, amely inkább emlékeztet a jobb „tapétazenék” stílusára. Doky saját kompozíciói sem lógnak ki a sorból, saját szavai szerint úgy hangszerelte a popszámokat, hogy aki ezeket nem ismerte korábbról, a sajátjaival keverve hallgatva nem tudja megmondani, melyik melyik. Ez valóban sikerült is neki, magam sem ismerve az összes itt hallható popdarabot, állandóan néztem kellett, mit is hallok. Kellemes, autentikus, nyugodt hangvétel jellemző az egész albumra, még az eredetiben fergeteses What

A Fool Believes is egy visszafogott, cool interpretációban részesül. Helyenként azonban váratlanul be pop (I Believe I Can Fly) vagy modern, vad jazz-zongorázás (Kiss, Don't Stop...) kerül csizmaként az asztalra, ami hazai jazzstílusunk egyik kevésbé szimpatikus oldalára emlékeztetett. Érdekes, ezek a stílusbeli kilengések csak az idegen darabokban fordultak elő. Doky saját kompozícióiban nem akarja jazzes oroszlánkörmeit mutogatni.

Lars Danielsson svéd bőgős, a lemez tárproducer nagyon jól játszik, példamutató önuralommal. Többször is az ő feladata a témák exponálása, egyszer jut hosszabb szólóhoz a What a Fool Believesben. Szintén svéd az énekeső Viktoria Tolstoy, Lev Tolsztoj egyenes leszármazottja, aki egy kompozícióban (More To Come) hallható. Kellemesen, finoman énekel, nem esik egyik végteléből a másikba. Bizonyára hallunk még róla. Terry Lyne Carrington egy Michael Jackson-darabban szerepel, valószínűleg neki nem mertek szólni, ezért e darabban sokkal jobban előtérben van a dobolás, mint a többiben, ahol Jeff Boudreaux játszik, igen finoman, alig észrevehetően, nagyon szimpatikusan. Az ütős Xavier Desandre-Navarre hasonlóképpen alig észrevehetően munkálkodik a kevesebb több elve alapján. A szintén francia Louis Winsberg gitáros két darabban játszik, itt sem jut egetrengető szerephez, csupán egy helyen tűnik fel egy izléseesen játszott unisono menetben.

Nem világot rengető zene Niels Lan Doky új albuma, de kellemes, a néhány stíluskiegészítéssel izlésees zene, jólesik hallgatni. Doky kompozíciói legalább olyan jók, mint a híres pop standardek.

Friedrich Károly

Marco Locurcio
Peter Hertmans

Buddies

• Jazzhalo – ITT Promedia •

Epigonok lenni jó. Tudom. Próbáltam. Akik az eredetit szeretik, hajlandók szeretni a másolatot is. Az út ki van taposva. Viszont epigonok lenni rossz is. Egyrészt unalmas, másrészt nem tűnik fel az igazi érték, ha van. Elbújik a másolat mögött. Definíáljunk: kik az epigonok? Akik lopják a kulcsint. A belbecs más lapra tartozik. Az olyan, mint a virág, nem bűn, ha lopják. A két belga fiatal, Marco Locurcio és Peter Hertmans lemeze pontosan úgy szól, mint egy Pat Metheny–John Scofield-lemez. Illetve majdnem.

Marco Locurcio
Peter Hertmans

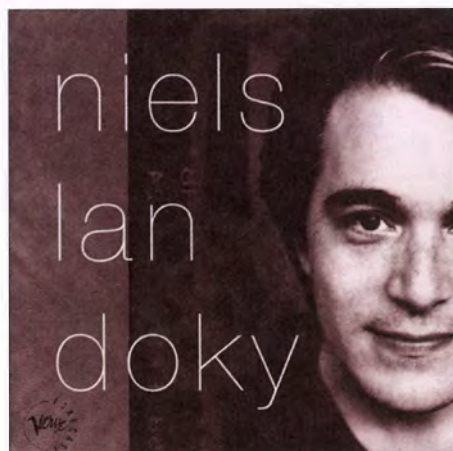
A példaválasztás nem véletlen. A világ jazz tanszakain manapság háromféle gitáros van. Az egyik Methenyre hajaz, a másik Scofieldre, a harmadik pedig külön, aki még nem tudja, mi a dörgés.

Az első darab a gyönyörű csomagolású lemezen mindjárt a legérdekesebb is. Az állandó osztinató 15/4-ben van. A fődallam is összetett. A szólókban felvonul a már említett két gitáros manírjainak a zöme, de a kompozíció némiképp a Mahavishnu-darabokra emlékeztet. Ez az idézet azt sejteti, hogy hőseink hallgattak már más gitárost is, nemcsak a már említett kettőt, akik ha még talán nem is szentek, minden bizonnyal már boldogok.

Innentől viszont ne keressünk más kiindulópontokat.

A haverok (buddies) nem túl bátrak. Állandóan visszatérnek a kályhához, a már említett kettőhöz. Címével a Bye-bye Tune szám azt ígéri, hogy itt egy tiszta hangoktól elrugaszkodott vad freeben lesz részünk, ennek ellenére egy nagyon is konzonáns balladát hallhatunk. Szép. Metheny egy ilyen balladából milliokat ad el. Az epigonok pedig jeleseknek kapnak ilyenekért a szakiskolákban. De mi közöm van nekem mint zenehallgatónak mindehez? Nem akarok igazságtalan lenni, két jó gitárosról van szó. Szólóik gurulnak, akkordfűzéseik finomak. Sikerült elcsenniük sok mindent a belbecsből is. Az eredetiség meg majd vagy jön, vagy nem.

Juhász Gábor

Niels Lan Doky – akusztikus zongora;
Lars Danielsson – akusztikus bőgő;
Jeff Boudreaux,
Terry Lyne Carrington
– dob;
Xavier Desandre-Navarre – ütőhangszerek;
Louis Winsberg – akusztikus gitár;
Viktoria Tolstoy – ének

Marco Locurcio – elektromos gitár
Peter Hertmans – elektromos, akusztikus gitár, gitárszintetizátor
Nicolas Thys – bőgő, basszusgitár
Hans Van Oosterhout – dob

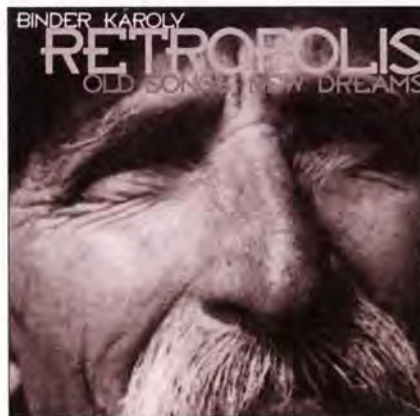
Binder Károly

Retropolis

• Binder Music Manufactory
– Warner •

Binder Károly különleges alakja a magyar zenei életnek, össze is köt eltérő hitvallású táborokat, de szerepe egyben vízváltató, próbakő. Talán mert ő áll legközelebb a kortárs (klasszikus) zenéhez a hozzá hasonló felfogásúak közül, ugyanakkor elválaszthatatlan a Szabados György nyitotta egy-ségfronttól. A mai vezéregyéniségeknél (mint például Dresch „Dudás” Mihály és Grecsó István) valamivel nehezebben talált partnert az utóbbi években. Mindenekelőtt magányos lovag, kompromisszumot nem ismerő alkotóként, zeneszerzőként, zenekarvezetőként és alkalmazott, főleg színházi muzsikák írójaként. Nem hajlandó akármilyen hangszerezen, pinceklubokban „csak úgy” zongorázni, ami fájdalmas döntés lehet számára. Úgy tudom, a tanítás jelent némi kifizést másol visszafogott kommunikációs késztetésének. Hogy ezek az energiák milyen mértékűek, annak illusztrálására annyit elég megjegyezni, hogy a Retropolis összesen a huszonhetedik hanghordozója.

Új lemeze több szempontból is módosítja a fenti képet. A leginkább szembeűnő az, hogy szakít eddigi ellenérzésével, és volt tanítványa, Faltay Csaba készítetésére elektronikát is használ. Ezzel, ha jól meggondolom, ki is merül a formai újítások sora. Csepregi Gyula, Szőke Szabolcs, Borbély Mihály meg a többiek közreműködése a lemezen szinte magától értetődőnek hat. Binder a számára szokatlan környezetben is régi önmagát hozza. Partnerei, többek között az egyik legnépszerűbb jazzrockegyüttes frontembere, a Tintin gadulkása, valamint a Vujicsics együttes és a Quartet B alapítója ugyanazt a nyelvet beszélik. Bartók nyelvét. Merthogy az elektronika legnagyobb szerepe a retro, a felidézés, amennyiben század eleji, Vikár- és Bartók-féle gyűjtemények adják a legtöbb darab témáját, kiindulópontját vagy kulturális és lelki tájékozódási pontját. Az eredmény közelít a world musicnak a csak elvonatkoztatásban létező stíluszményéhez, igazán befogadható, groove-okkal és dobgépekkel fűszerezett hangzásához, melyet bármelyik mai tinnédzser könnyen azonosít (ez volna a Polís). Amihez csak elgondolkodtató adalék, hogy például Csepregi, de nemcsak ő, egyik nagyszülőjének ajánlja az anyagot, „...aki tilinkón és tárogatón játszott”. A Retropolis hallatlanul dinamikus pillanatokkal roppant izgalmas szintézist hoz létre. A gondosan megállapított arányok garantálják a sikert, az elektronika mindig csak kísér,

Csepregi Gyula
– szoprán- és
tenorszaxofon,
Borbély Mihály
– szoprán- és
tenorszaxofon, tárogató,
Juhász Endre – oboa,
Fekete-Kovács Kornél
– trombita,
Szőke Szabolcs
– gadulka, sarangi,
Binder Károly – zongora,
Faltay Csaba –
billentyűsök, komputer
programozás, szemlepek,
Bruzsa Gábor –
basszusgitár,
komputer programozás

Binder Károly

csak kezdeményez, elindít, de nem tolakszik a szólisták egytől egyig mesteri produkciójának és főleg Binder zenei kibontakozásának útjába. Két személyes megjegyzés kívánkozik ide: amikor általános iskolában tanultam regőlő dalokat, valami öntudatlan szinten megfogalmazódott bennem: jó volna, ha én is regőlőhetnék, így karácsony táján ráolvasó-éneklő jókívánságokkal járhatnék – ha nem is házról házra, de lakásról lakásra. Ezt az újra megélési vágyat érzem kisugározni a regőlő dalt is feldolgozó darabból. Néhány napja azt is megtudtam, hogy általános iskolás lányka tanulja a lemezzel (!) az egyik olyan népdalt, amit - egyébként zeneértő - szülei sehol máshol nem tudtak fellelni. Ha kellene apológia ennek a lemeznek, ennyi több volna, mint elég. Ha csak Binder eszmei célját nézzük, az már ezáltal az egy kislány által beteljesült. Biztos vagyok benne, hogy másokra is hasonló hatással lesz.

Zipernovszky Kornél

John Patitucci

Now

• Concord - Karsay és Tsa •

John Patitucci most! Helyzetjelentés jelenidőben a zenész lelkének állapotáról. A mélyen hívő lélek számára aki az Extra Special Thanks kolumnában a templomi gyülekezet mellett mindenekfelett Megváltójának, Istenének és Királyának, Jézus Krisztusnak mond köszönetet – a legfontosabb a család pillanatnyi helyzete. Felesége, Sachi nemrégiben hozta világra kislányukat, Grace-t, aki némileg enyhíti fájdalukat előző gyermekük, a halva született Miya elvesztése miatt. Ők és a velük, valamint a születéssel kapcsolatos érzések állnak a lemezen szereplő nyolc Patitucci-kompozíció többségének középpontjában.

És a változások. A korábban elsősorban, de legalább felerészben basszusgitárosként számon tartott muzsikus egyre nyilvánvalóbban az akusztikus bőgőt tartja fő hangszerének, bár most sem mulasztja el megjegyezni, hogy szűk látókörű előítéletnek tartja a basszusgitárt a fúziós zenével azonosítani. A Los Angelesből végleg New Yorkba telepedett Patitucci, akit még mindig a Chick Corea Electric Band sikereivel azonosítanak, most már mindenekelőtt John Col-

trane és Ornette Coleman zenei világában érzi otthon magát, és alkotja mai zenéjét. Kettejük közül egyértelműen Coltrane a fontosabb számára, akinek a zenéjét az ember fizikai mivoltát hitté feloldó, ekstazikus révület hatja át. Patitucci azért tartózkodóbb és földhözragadtabb, inkább a mai kor embere, mintsem apostoli alkat. Partnerválasztását is ezek a megfontolások határozzák meg. A vendég Michael Brecker, aki csak két darabban játszik, mindig is Coltrane-követő volt, de még inkább az az állandó saxofonos Chris Potter, aki Coltrane zenéjének 1958 és 1964 közötti szakaszában mélyül el, és Coltrane-on kívül a fiatal Wayne Shorterre emlékeztet. John Scofield is végleg szakítani látszik a fúziós világgal. A Paul Bley kvartett és a Bill Frisell-lel alkotott Bass Desires, valamint az évekkal ezelőtt Debrecenben szerepelt és lemezen azóta is reménytelenül hiába üldözött, csodálatos trió után most ismét egy lebegő, repülő világba érkezett. Hangszínei, effektjei, látzólag akadozó, botladozó, de mégis sodró dinamikájú frazeálása Parkerre, Coltrane-re, Ornette-re asszociálnak, aki mai nyelvezettel játszik – gitáron – bopot nagy-nagy szabadsággal. „Hangzásában a gitár több helyet hagy a többieknek, mint a zongora, és John úgy kísér, mint egy zongorista” – mondja Patitucci partneréről. Ornette Colemantól valamennyien a la-

zán és szabadon hömpölygő, lírai linearitást vették ihletőnek.

A lemez felépítése egy furcsa, aszimmetrikus triptichon, melyben mégis megnyugtató egyensúly van. Évezredek szárnyasoltár és egy kis mai design. A hét kvartett-darabból négy Coltrane–Ornette-áramlás, repülés. Ezek egy három darabból álló belső teret fognak körbe, melyre inkább az éteri líraiság és a stilizált, egyáltalán nem könnyed fúziós, gospeles groove a jellemző. Utóbbiakban Brecker a főszereplő, és saját lemezeinek hangulatát lopja be. Ezekben a darabokban Patitucci akusztikus bőgőn játszik. Könnyed, szárnyaló, fürgé de nem keresetlen virtuózkodó, természetes, ha kell, sodró, ha kell, lírai. Ám a triptichonnak van még egy szárnya. A három utolsó opus: egy Tyner darab trióban, a Giant Steps duóban és egy emelkedetten lírai Patitucci-szóló befejezésül. Ezekben basszusgitáron játszik inkább gitárszerűen. „Remélem, meg tudok mindenkit győzni, hogy érdemes kutatni e hangszer lírai lehetőségeit, bár a puristák bizonyára kérdőre vonnak majd, hogyan szabad elektromos basszust alkalmazni McCoy és Trane kompozícióiban.”

Patitucci most. Hittel játszott, lélek által vezérelt, sodró, magával ragadó, elegáns, mai mainstream jazz.

Szigeti Péter

Chick Corea

Chick Corea

Origin — Live at the Blue Note

• Stretch/Concord — Karsay és Tsa. •

az Origin Chick Corea vadonatúj zenekarának a neve is egyben, amelynek bemutatkozó koncertje a New York-i Blue Note teltházasklubjában zajlott. Corea híve a koncerthangzásnak, ami önmagában is kvalitásairól árulkodik. Másrészt azért is megteheti, hogy új projektjeit a közönség reakcióival együtt a zene őseredetijében, a koncertteremben rögzíti, mert állandó hangmérnökével, Bernie Kirshsel 1975 óta dolgoznak együtt. Most például az tűnt fel, hogy milyen régen hallottam nagybőgőt ennyire releváns, a többi szólammal egyenrangú minőségben megszólalni, ami persze nem utolsósorban Avishai Cohen érdeme is.

Az Origin nehéz, veretes, ambivalens zene, amely szenvedélyes hangvétele mellett és elle-

nére is képes pengeéles és objektív maradni. A Say It Again két rövid része hangolás és prelúd, a hangszerek atonalitásából kibontakozó fanfárnyitány. A fúvósoknak ezután is kiemelkedő szerep jut: A Double Image dinamikája, hangszerelése engem a Pastorius-féle Birthday Concert legendás felvételére emlékeztet, alighanem szintén a kibővített fúvósszekció miatt, ami ritka Corea hangszerelő gyakorlatában. A 17 és fél perces opusban egyértelmű a latin hatás, ám szándékoltan elnagyolt, „piszkos” ritmikával. A fiatal dobos, Adam Cruz, Peter Erskine modorában szintén a fent említett példát idézi. Az eltérés kulcsa Avishai Cohen súlyos hangzású, önmagában is perkusszív benyomást keltő bőgő-soundja; és persze Corea játéka, aki kitűnő formában van ezen az estén; a lefogott zongorahúrokon való ritmizálása pedig egyébként sem helyettesíthető mással.

A két saxofonos később kifinomult fuvaldialógussal (Soul Mates), Bob Sheppard pedig me-

lankolikus basszusklarínéhangjával is bizonyítja figyelemreméltó muzikalitását: ez a Dreamless című számban hallható, amelyben viszont keresve se találtam azt a magyar népdalokra emlékeztető motívumvilágot, amely Corea szándékai szerint megszólalna. Bár valóban sok itthoni zenész beszél a kétféle zene analógiáiról, sőt a közös elemeket stílusukban is kiaknázzák, ez Coreának nem sikerült.

A lemezkompozíció piramidális szerkezetének csúcspontja a Molecules: az atonalitás határait érintő, nagyon bonyolult darabbal a zenészek valóban visszamennek az eredetig, belenyúlnak az őslévesbe. A végig visszafogott, emelkedő-ereszkedő sodrású darab szövéténekéne vissza-visszatérő motívuma, a G-Fisz-G-H-Gisz hangsor a mélyfúvókon a kaoszából kiemelkedő, kellehetetlen világrend szigorúra céloz.

A lemez végén hallható standard találó oldása a zene hiteles és művészi feszültségének.

H. Magyar Kornél

John Patitucci – bőgő,
Michael Brecker,
Chris Potter – tenorszaxofon,
John Scofield – gitár,
Bill Stewart – dob

Chick Corea – zongora
Avishai Cohen – bőgő
Adam Cruz – dob
Steve Davis – harsona
Bob Sheppard – fuvola, szoprán- és tenorszaxofon,
basszusklarinét
Steve Wilson – fuvola, szoprán- és altsaxofon, klarinét

Thierry Maillard Trio

Paris, New York

• EmArcy – PolyGram •

okan úgy gondolják – teljes joggal –, hogy a jazz már nem a régi. Manapság nemigen találni olyan irányzatot, amelyre gondolkodás nélkül azt mondhatnánk, ez az, amely leginkább magán viseli a kor jellemzőit, közvetíti érzésvilágát és mindemellett maradandó értékeket is hordoz. A napjainkban tapasztalható stílusbeli szétaprózódás egyre inkább az egyéni utak keresésére buzdítja a művészt. Nem könnyű feladat.

A triójáték sajátja, hogy nemcsak lehetőséget ad rá, de ösztönzi is az előadót arra, hogy őszintén és egyéni módon nyilvánuljon meg. Talán nem véletlen, hogy a közelmúltban több kiemelkedő, főként zongora-bőgő-dob felállású triólemez született; gondoljunk például Gonzalo Rubalcaba The Triójára, Brad Mehldau-tól a The Art of the Trio I-II-re vagy Keith Jarrett Tokyo '96 című albumára (bár hozzájuk képest Jarrett már élő klasszikus). A Martial Solal és Michel Petrucciani nyomdokaiiba lépő francia zongorista, Thierry Maillard cseppet sem hajlik a megalkuvásra. A harmonikáról a zongorára átnyergelő Maillard ezt talán éppen a Franciaországban élő, legendás magyar avantgárdistától, Yochk'o Seffertől tanulta, aki tanára és muzsikus társa volt. Yochko lányával, Deborah Sefferrel is játszott annak egyik lemezén. Első triólemezét két olyan amerikai kollégával rögzítette, akik külön-külön és együtt is a világ egyik legkiválóbb ritmusszekcióját alkotják. Mellesleg mindketten a trióformáció nagymesterei: Patitucci kapcsán elég visszaemlékezni a Chick Corea Akoustic Bandre, Chambers, az élő legenda pedig egyebek mellett az imént említett The Trio támpillére volt. Így nem alaptalan a hallgató részéről, ha nagy várakozással közelít Maillard zenéjéhez.

Már az első hangok után felhagyhatunk az összehasonlítgatással, nem lehet kétséges, hogy méltó partnere társainak. Rendkívüli tehetsége mind játékában, mind kompozícióiban megmutatkozik. A CD-n elhangzó tíz szerzeményből kilenc Maillard sajátja, amelyeket egy szólóban előadott Stella by Starlight zár. A darabok sora: végletek játéka, amit a végletek városa, New York inspirált. Sokszor még egy számon belül is nagy intenzitásbeli különbségek vannak, egyszer rakétagyors a tempó, azután hirtelen lehiggad, majd megint elszabadulnak az indulatok. A dallamívek néhol kiszámíthatatlanul mozognak, nemcsak a szólók, hanem a téma is zabolátlanul futkos. Meglehetősen komplexek a har-

Thierry Maillard – zongora,
John Patitucci – bőgő,
basszusgitár,
Dennis Chambers – dob

T h i e r r y M a i l l a r d

móniák; ha netán kvartetté bővülne a trió, igen-csak feladná a leckét a szólóhangszeresnek. A lírai számok finom áramlása próbálja ellensúlyozni a kemény és erőteljes darabokat: egy kis megnyugvás a nagy hajszában.

Végül mégis elveszni látszanak az arányok, mert túl sűrű a zene. Mintha Maillard mindent egyszerre akart volna kizongorázni magából. A bal kéz szinte sose áll meg, így alig jut levegőhöz a muzsika. Egy idő után a lendületesség majdhogynem agresszivitásba fordul.

Egészen biztos, hogy még hallani fogunk Thierry Maillardról, hiszen magabiztos, nagy egyéniség és kitűnő zongorista. A várakozás iránta feltétlenül megmarad.

Bércesi Barbara

Stefon Harris

Stefon Harris

A Cloud of Red Dust

• Blue Note – EMI-Quint •

a négy „harang” mellé az ötödik félig-meddig karácsonyi ajándék a lemeznek, másrészt a kritikus döntésképtelensége fölött is hivatott kongatni. Az öt viszont mégiscsak öt: bár ifjú tehetségektől különös kegyetlenséggel lehet megvonni ezt a kitüntetést, most mégis más a helyzet. A fiatal Stefon Harris feltűnése akár a Blue Note ajándéka is lehet a közönségnek a cég közelgő hatvanadik születésnapja tájékán. A 25 éves vibrafonművész lemeze még az európai közönség körében is zajos sikerre számíthat: pedáns hangszeres felkészültsége a generációkon át töretlen bebop-mallet vonal prominens képviselőit idézi. Európát kifejezett művészi igénye ragadja meg jó eséllyel: az egyes hosszabb-rövidebb számokból kibontakozó dramaturgia ugyanis tisztán zenei eszközökkel teremt elbeszélő struktúrát, amely érzékletesen tárja elénk a vibrafonos-

komponista Harris sűrű, titokzatos, itt-ott nosztalgiaiával átítatott fantáziaszövetét. Ezek a zenei eszközök mellesleg pillanatok alatt ócska közhellyé válhatnak, ha nem lennének jó kezekben. Harris partnerei azonban – ki tudja, hogyan – képesek aranyat csinálni belőlük. A zseniális Steve Turre tengeri kagylóit száz meg száz profi harsonás próbálja utána fújni – vesztére, mert a kagylóval visszafelődik arra a szintre, mintha a harsonaiskola első kötete lett volna.

Turre alig fúj pár hangot egy számban, de a hallgató mégis kénytelen újra és újra visszamenni a szakasz elejére. Ugyanilyen hatásos Kimati Dinizulu kongója is. Lehet akár a legpatinásabb ősmainstream: szolid, de rendkívül friss árnyalattal gazdagíthatja egy olyan ütős, akinek a játéka inkább afro- (és kevésbé -cuban) gyökerekből táplálkozik. Turre és Dinizulu „effektíve” hajszálpontosan illeszkednek a lemez post-bop alaptónusába.

Harris nem esik a köklér művészek hibájába: él a „kevesebb által többet” eszközével. Készsége

a koncepciózus zenei irányításra példaértékű. Szólii kötődnek az előre és szigorúan megszabott korlátokhoz, ám azokon belül szárnyalók és sokszínűk. Ugyanezt kívánja meg zenész társaitól is, akik ennek tökéletesen megfelelnek – kivéve a bőgős Dwayne Burnót, aki erőltet, karaktert mellőző játékaival talán túlzásba is viszi a feladat teljesítését.

Harris szerzeményeinek sűrűn változó ritmusai folyamatosan lekötik a hallgató figyelmét. A többször is elhangzó aritmikus, atonális intrók az előbb említett elbeszélő igény eszközei, és ilyen értelemben Harris stílusának sajátjai.

Ugyanez a mesélőkedv magyarázza a hosszabb szerzemények közti rövid, egy-két perces, természetű, illetve afrikai zenei ihlettségű és hangszerelésű promenádmoatívumokat.

Az utolsó szám Bobby Hutcherson szerzeménye, aki félidőben helyezkedik el az újak és a Lionel Hampton, Milt Jackson nevével fémjelzett aranygeneráció között. Harris személyében ez a darab is méltó interpretátorra talált.

H. Magyar Kornél

Take 6

So Cool

• Reprise – Warner •

a jazzvokálnak hosszú időre visszanyúló hagyományai vannak. Már a szvingkorszakban szinte minden big band mellett működött egy-egy vokáltrió vagy -kvartett, néha alkalmi énekesekből, a zenészekből alakulva. A harmincas években indult első önálló vokál, a Mills Brothers tekinthető a Take 6 egyik ősnéneke, mert ők is főleg a capella vagy legfeljebb egy gitár kíséretével énekeltek, sőt gyakran imitáltak hangszereket. A bebop hőskorszaka után több vokálegyüttes működött, közülük a Four Freshmen olyan felrakásokat alkalmazott, mint egy big band szaxofonkórusa – ezzel embert próbáló feladat elé állítva az énekeseket, sokszor egymás mellett szekundokat intonálva. A Hi Lo's, és utódegüttese, a Singers Unlimited ezen a téren még tovább ment, főleg a playback technika segítségével. A legendás, de rövid életű Lambert Hendricks and Ross trió viszont élőben is képes volt egy big-band hangzását kelteni. Erősségük a vokalizálás volt, Hendricks zseniális szövegeket írt lemezekről ismert hangszerszólókra, melyeket fantasztikus

virtuozitással adtak elő. Az ő hagyományait leginkább a Manhattan Transfer folytatja elképesztő technikai tudással, viszont korántsem ilyen biztos izléssel.

A Take 6 énekegyüttes 1988-as debütáló lemezével üstökösként tűnt fel, melyet kétévénként követett egy-egy újabb darab. Az első öt kivétel nélkül arany- vagy platinalemezt, tizenötöszer jelölték őket Grammy-díjra, ebből hetet meg is nyertek, meg hozzá még nyolc Dove Awardsot. A hatodik, a legújabb, régóta várt lemez szintén rendelkezik azokkal a tulajdonságokkal, melyek révén be fog kerülni a sok kitüntetést kiérdemlő többi közé.

A Take 6 főleg a Hi Lo's és a Four Freshmen hagyományait vegyíti a gospel énekstílusával és harmonizálásával. A gospelben énekelt hajlítások, melizmák a harmonizációval együtt mára már a popzene mindennapi gyakorlatává váltak, így ez a szextett roppant szerencsésen tudja a népszerű elemeket a legjobb hagyományokból származó, csodálatos jazzharmonizációval, valamint az ennek megszólaltatásához nélkülözhetetlen fantasztikus intonációs és technikai tudással ötvözni. Ezek a harmonizációk egyrészt Gene Puerlingre, a Hi Lo's és a Singers Unlimited általam mindig is csodált munkáira emlékez-

tetnek, de fűszerezve a mai soul és rap elemeivel. A Take 6-nél mindez olyan szimpatikus ad hoc-jelleggel ötvöződik, mintha ezek a csodálatos harmóniak és szólamvezetések véletlenszerűek, improvizáltak lennének. Ez persze az anyag bonyolultságánál fogva lehetetlen, de az „improvizáció” hatása így is érvényesül. Ez csak a legjobb jazzkompozíciók tulajdonsága, hogy nem tudni, hol végződik a megkomponált és hol kezdődik az improvizált rész.

A Take 6 új lemeze, főleg a két előzőhöz képest, nyíltan hangoztatott visszatérést jelent az a capella gyökerekhez, csupán egy-két alkalommal szólal meg némi hangszeres kíséret (lásd interjúkat: Gramofon, 1998. szeptember). A Fly Awayben dél-afrikai énekelemek hallhatók, a Love and Harmonyban rhythm and blues-jelleg érvényesül, de zömmel a Take 6-re jellemző csodálatos harmóniak uralják a hangzást, mesteri előadásban. Hihetetlen biztonsággal éneklük nagyon nehéz szólamaikat, de mindez az öncélúság legkisebb jele nélkül, és olyannyire zeneien, hogy az ember nem győzi a fejét kapkodni. A Take 6 eddigi lemezei is magas szinten álltak, új opusuk sem kevésbé tökéletes.

Friedrich Károly

Take 6

Stefon Harris – vibrafon, balifon, csőharangok, percussion
 Mulgrew Miller, Jason Moran – zongora
 Dwayne Burno – basszus
 Alvester Garnett – dob
 Kimati Dinizulu – percussion, egyhúrú hárfa
 Greg Osby – altszaxofon
 Steve Wilson – szoprán- és altszaxofon
 Steve Turre – tengeri kagylók, harsóna
 Kaoru Watanabe – fuvola
 June Gardner – ének

Take 6: Alvin Chea Cedric Dent, Joel Kibble, Mark Kibble, Claude V. McKnight III, David Thomas

Earl Klugh

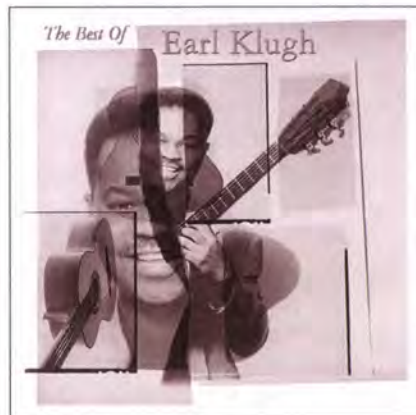
The Best of Earl Klugh

• Warner •

Unalmas, előre kiszámítható lemez, dinamikai és dramaturgiai csúcspontok nélkül. És ez, azt hiszem, a lemez erénye. Megmagyarázom. Nemrég egy jó ízlésű ismerősömmel, egy teázó tulajdonosával beszélgettem, talán nem meglepő, zenéről. Elmondta, hogy nem mindegy, milyen zene szól a boltjában. A kellemes latinok jók, de ha Coltrane Love Suprime-jét teszi be a lemezjátszóba, a lemez közepénél benyitó vendég megrid, mert nem ismeri az előzményeket. Természetesen rajongok az olyan darabokért, amelyek egy hosszabb folyamat végeredményeként eljutnak valahonnan valahová, és közölni akarnak valamit, de tény, hogy ezek háttérzenének nem használhatók. Azon persze sópáncodhatunk, hogy az emberek igénye a tartalmas zenék iránt manapság milyen csekély, de valószínűleg mindig is csekély volt.

Az ilyen besztofok persze mindig a legrosszabbak. A producerek kiválogatják a legnépszerűbb darabokat, amik általában a leglaposabbak. Ha még lett volna is valami koncepciója az alkotónak, az is darabokra törik a válogatásban. Klugh nem az a zenész, aki magvas mondatokat akar elmondani. Csak fecseg a gitárjával. Viszont azt is be kell látnunk, hogy egy kedves ismerősünk fecsegése kellemesebb – és sokszor fontosabb –, mint némely fellengzős előadás.

A lemezen rengeteg szintetizátor hallható, a közreműködő zenészek nagy része billentyűs, de a főszereplő mégis a számomra elképzelhető legszebb hangú hangszer, az akusztikus gitár. Klugh nem játszik spanyolos modorban, frazírozása kifejezetten jazzes, George Benson hatása felismerhető. Benson részt is vesz a lemezen egy csodálatos szólóval. Róla köztudomású, hogy egy kellemes hangú, jóképű popénekes, de azért ő egy személyben minden idők egyik legjobb jazzgitárosa is. Ugyanebben a darabban Marcus Miller basszusgitározik, aki Harvey Masonnal rendkívül mozgalmal pulzálást, groove-ot hoz létre. A groove-ok szándékolatlan egyhangúak a lemezen, de megfigyelhető, hogy ahol Mason dobol, a zene táncosan lüktet, ahol nem ő, ott egy kicsit lapos. Bob James „popguru” ezen a lemezen is játszik egy darabban, amely finomságával, árnyalt hangzásával kitűnik a mezőnyből, de amelyik még a többi darabnál is óvatosabb; gyakorlatilag nincs ben-

E A R L K L U G H

Earl Klugh – gitárok, billentyűk
 George Benson, Michael Powell, Perry Hughes, Chuck Silva – gitár
 Abraham Laboriel, Marcus Miller, Al Turner, Louis Johnson, Gary King, Calvin Bryant, Luico Hopper, Paul Jackson, Freddy Washington – basszusgitár
 Ralphie Armstrong – nagybögő
 Harvey Mason, Gene Dunlap, Buddy Williams – dob
 Paulinho Da Costa, Leonard „Doc” Gibbs, Jimmy Maelen – ütőhangszerek
 Ronnie Foster, Barnaby Finch, Mark Nilan, Greg Phillinganes, Lerry Williams, David Spradley, Luis Resto, Bo Tomlin, Bob James, Thom Hall, John Mahoney, Richard Tee – billentyűs hangszerek
 Kayla Parker, Parkes Stewart, Mary Thomas, Eddie „Key” Bullard, Kymberli Wright – ének
 Fred Hammond, Don Sebesky – hangszerelés
 Lerry Prince – szaxofon

ne improvizáció, csak a fülbemászó dallam ismétlődik számtalanszor. A dallamismétlés amúgy is jellemzője a lemezeknek, de attól félek, ez semmiféle tudásnak nem anyja. Sok dal ismerősen cseng ezen a CD-n annak dacára, hogy sohasem volt birtokomban egyetlen Klugh-lemez sem. Ez azzal magyarázható, hogy a jazzklubok, kocsmák, bárók Magyarországon már felfedezték maguknak Klugh kiszámíthatóságát. Túl szintetikus hangzása miatt én még otthoni háttérzenének sem választanám, de nem emlékszem, hogy valaha is irritált volna, amikor az éjszakai élet bugyraiban merítkezve Earl Klugh zenéjét kellett hallgatnom.

Juhász Gábor

Egri János

Moods

• InfoImpress •

Egri János

Tony Lakatos,
 Hangya Nagy József – szaxofon
 Fekete István – trombita
 Schreck Ferenc – harsona
 Babos Gyula – gitár, gitárszintetizátor
 Szakcsi Lakatos Béla,
 Oláh Kálmán, Lakatos Vilmos
 – zongora, billentyűsák
 Egri János – basszusgitár
 Horváth Kornél – ütőhangszerek
 Balázs Elemér, Németh Ferenc – dob
 Paczári Károly – dobprogram

egriről mindenki tudja, hogy jó bőgős. Már vagy két évtizede állandó résztvevője a legnívósabb hazai jazz-zeneke-
 roknak. Azt is tudjuk, hogy basszusgitározik is. Nem meglepő, szinte minden bőgős váltóhangszernek használja a basszusgitárt. Persze zömében kényszerűségből. Kisebb, jobban elfér a kocsi-
 ban. Viszont az meglepő, ha egy jó bőgős élete első szólóleme-
 zén csak basszusgitározik. Egri zenész családból származik, apja is bőgős volt, így a hangszerválasztás nem volt számára kétséges, de a basszusgitáron nagyobb szabadságra lelt. Néha úgy érzem, mintha Pastorius inkarnációját hallanám, néha mintha Marcus Miller felvétele szólna, de mindezek a példák-
 kon átszillan Egri számomra már nyilvánvalóan felismerhető egyénisége. Valószínűleg, mivel a zenét örökségként kapta, fontos számára is az átörökítés. Lemezét ezért örököseinek, gyerekeinek ajánlja. A lemez két legátgondoltabb kompozíciója Szakcsi In Memoriam Miles című darabja és Oláh Kálmán

Magicje. Az első Davis nyolcvanas évekbeli zenekari hangzásának a szellemében íródott, így állítva emléket a mesternek. Ebben a számban hallhatjuk a már-már világsztár Tony Lakatos gyönyörű szólóját.

A másik leginkább Shorternek a Weather Report utáni korszakát juttatja az eszembe. Babos Gyula a Song for My Son című Egri-számban szólózik emlékezetesen, legendás öreg Gibson Super 400-án. A

Scott Hamilton
 Bucky Pizzarelli

Remember Zoot Sims:
 The Red Door

• Concord – Karsay és Tsa. •

Scott Hamilton
 Bucky Pizzarelli

amainstream jazz kedvelőinek évtizedeken át volt nagy kedvence az 1925–85 között élt tenoros Zoot Sims, a „szaxofon szultánja”. Nem volt akkora géniusz, mint Stan Getz, akivel stílusa leginkább rokonságba hozható, de ő is csodálatos lemezek sorát hagyta az utókorra. Két igen kiváló muzsikus emlékezik rá e nemrég megjelent CD-n, amelynek felvételei 1995-ben készültek New Yorkban: a negyvennégy éves tenorszaxofonos Scott Hamilton és Bucky Pizzarelli, a hetvenegy éves gitáros. Két különböző generáció, két teljesen azonos felfogásban gondolkodó és játszó művész.

Néhány szó a lemez címének történetéről. Gerry Mulligan 1954-es kaliforniai koncertjeinek felvételeiből '55-ben megjelent LP-n egy válogatás, az első oldalon kvartett, a másodikikon szextett játszott, ez utóbbiban Zoot Sims tenorozott. A le-

Scott Hamilton – tenor, szaxofon
 Bucky Pizzarelli – akusztikus és elektromos gitár

mezborító szövegét Mulligan írta, ebből idézek: „a Red Door pompás dal, Zoot Sims komponálta. New Yorkban a 40-es években Zoot és én barátainkkal Don José stúdiójában játszottunk,

amely egy sivár homlokzatú, öreg épületben volt, de volt rajta egy előkelő, fényes, piros ajtó – erről kapta a szám a címét.” Nem közismert standard tehát, mint e CD műsorának legtöbb

Pharoah Sanders

Save Our Children

• Verve – PolyGram •

zzal, hogy Pharoah Sanders néhány éve a Verve-höz szerződött, egyben egy új pályaszakasza is kezdődött munkásságában. Ugyanakkor a változás nem volt igazán látványos már az első Bill Laswell producerkedésével kiadott Verve-CD-n (Message from Home, 1996) sem, az igazi metamorfózis kezdete korábbra nyúlik vissza: valamikor a hetvenes évek derekán, amikor a funky és soulhatás feltűnően megerősödött a jazzben, Sanders is új utakra lépett – zenéje sok populáris elemet szívott magába, s ennek jegyében fogant mára már jószérivel teljesen elfeledett LP-je, a Love Will Find a Way. Az az érzelmes, helyenként vállaltan szentimentalizmusba hajló sound (Phyllis Hyman – ének), ami azon a lemezen hallható, lényegében máig jellemzi az ősz szakállú mester ismertebb produkcióit. A Coltrane halála utáni évek fekete-afrikai és arab (Tahid, Themi, Jewels of Thought), illetve ázsiai (Karma) zenei és filozófiai-vallási motívumokkal átszőtt akusztikus-atonális teljesítményeit szintetizátoron mixelt vonóskíséret, lágy női éneklés és édes-bús szaxofonbúgás váltotta fel munkáiban. A nyolcvanas években egy-egy lemezen (Journey to the One, Live) visszatérni látszott a régi Sanders hangzáseszemléje, a Journey...-n például egyes szerzeményekben egzotikus japán húros hangszer – koto – szólalt meg, de a fő trend mégis a hetvenes évek közepén megtalált közérthetőbb stílus maradt. S ez jellemzi a két Verve-lemezt is.

A CD-játszón szóló új anyag egyrészt elképeszti a sokat próbált hallgatót, aki méltán ámulhat Pharoah Sanders témáinak dallamgazdagságán, miközben a jól ismert érdességet sem hiányolhatja a soundból, másfelől mintha minden túlságosan profivá érett volna a szaxofonos világban: Sanders egyszerre igyekszik megfelelni a legújabb, fekete zenékkel szembeni elvárásoknak (rap, programozott zene) és azoknak, akik a régi akusztikus hangot vagy legalábbis azt a bizonyos „kozmi groove”-ot keresik, illetve nosztalgizálják vissza az új lemezekben is, mely a hatvanas évek végén és hetvenes években a Sandersén kívül többek között Azar Lawrence és Gary Bartz, McCoy Tyner és Joe Henderson, Alice Coltrane és Roland Kirk munkáit jellemezte. Így, a túlzott nagyotakarás révén kerülhetett egy csapatba két szintetizátoros és két indiai ütős néhány kipróbált, régi Sanders-kísérellel (A. Blake, W. Henderson). S ahogy sejteni lehet

kvintett/szextett hangzásokat rendre kis formációk váltják fel. Az egyik gyakorlatilag a Trio Midnight előadásában Egri bonyolult kompozíciója, a többi viszont mind elektromos dobprogrammal felvett zene, ahol kihasználták a többsávos felvételi technikát. Érdekes, hogy annak dacára, hogy általában a dobprogramot a könnyebb érthetőség kedvéért használják, ezen a lemezen éppen ezek a számok a leginkább avantgárdabbak.

Elfogulatlansággal senki sem vódolhat. De ha megpróbálok objektív lenni, akkor érzésem szerint ez egy remek lemez, amely ellentétben a rossz magyar gyakorlattal, végre jól is szól. Ma már nem azt a kort éljük, amikor egy magyar jazzlemez elfogy több tízezer példányban csak azért, mert nincs más. Egri János lemezének fel kell vennie a versenyt az amerikai dömpinggel, ami nem könnyű, de – köszönhetően az ízléses stilisztikai egyensúlyának – jó eséllyel bocsáthatjuk útjára.

Juhász Gábor

darabja, de nagyon jó téma. Emellett jobbnál jobb dalokat, jobbnál jobb improvizációkat hallunk végig a lemezen, a különleges összeállítású duó előadásában. A szaxofon-gitár kettős egyébként nem új találmány, elég, ha Stan Getzre és Jimmy Raineyre gondolunk, vagy Sonny Rollinsra Jim Hall társaságában. Zoot Sims is sokat duózott valamikor éppen Bucky Pizzarellivel. Szívesen hallgatja az ember ezt a CD-t, lélekkel mélységesen teli muzsika két szuperprofí művész előadásában. Egy idő után azonban némi hiányérzetünk támad, úgy a lemez közepe felé. Jobban szólna a produkció, ha bőgőt, dobos is hallanánk. Kerekesebb lenne az egész. Mindezt nem a hagyományoshoz, megszokotthoz való ragaszkodás mondatja velem, szívesen adnék akár öt csillagot is a kitűnő párosnak, de ehhez azért még valami hiányzik: eredeti, sziporkázó ötletek, ha már a ritmusélmény hiányos. Pizzarelli néhol próbálkozik ugyan héthúros gitárján alul basszusmenetet is pengelni, de ez kicsit sovány pótlék. Mégiscsak jobb lett volna egy komplett ritmusszekció.

Deseő Csaba

Pharoah Sanders

Pharoah Sanders –
tenorszaxofon,
szoprán-szaxofon, harangok,
ütőhangszerek, ének;
William Henderson –
zongora, harmónium;
Bernie Worrell – orgona,
elektromos zongora,
szintetizátorok;
Tony Cedras – harmónium;
Jeff Bova – szintetizátorok,
programozás;
Alex Blake – bőgő; Zakir
Hussain – tabla, fadoboz,
mbira, ének;
Trilok Gurtu – dob, tabla,
ütőhangszerek;
Abdou Mbaup –
ütőhangszerek, ének;
Abiodun Oyewole – ének;
Asante – ének

már a kísérő információk elolvasása után is, minden együtt van itt, ami egy ázsiai-afrikai-afro-amerikai zenei egyveleghez szükséges, s még az arrangement-ok is hibátlanok tűnnek, de mintha mindenben eluralkodna a rutinszerűség, a precízen kiszámított piaci megfontolás. Pharoah Sanders elemi erejű művész, akit már a kezdő lendület az öt csillag közelébe visz, de szinte semmi újat nem mond nekem előző Verve-lemezéhez képest. Az Art Davisszel (1986), Sonny Sharrockkal (1991), a New York Unitall (1992) vagy a Franklin Kiermyer Quartettel (1994) készített felvételek sokkal kedvezőbb képet nyújtanak az új Sandersről. Nem lepne meg, ha más „csillagozó” szaklapok kegyetlenül lepontoznák eme legújabb produkcióját.

Máté J. György

Al Di Meola

The Infinite Desire

• Telarc – Karsai és Tsa. •

A I D I M e o l a

a mikor először meghallgattam a lemezt, meg voltam győződve arról, hogy dörgedelmes kritikát fogok a két csillag alá írni, ami azzal a mondattal kezdődött volna, hogy Al Di Meola a jazz nagy tévedése. Még néhányszor meghallgatva a CD-t, megenyhültem. A zenei gondolatok mennyisége lenyűgöző.

Di Meola ellentmondásos személyiség, jazzsztár anélkül, hogy jazz-zenész lenne, az akusztikus zene hérosa anélkül, hogy akusztikus zenét játszana. Egyetlen vitathatatlan értéke az apadhatatlan kreativitás. A jazz világába, mint Pilátus a krédóba, Corea mellett került be, aki annak idején a Mahavishnu sikerén felbuzdulva gyors kezű gitárost keresett, és talált. Di Meola ezután évtizedekig bérelte a szaklapok

legelőkelőbb oldalait és a legnagyobb koncerttermeket.

Egy hagyományos értelemben vett jó jazzszólista „hátra” játszik, ami annyit tesz, hogy minden hangja egy kicsit lustán, később szólal meg, mint az odavágó kísérő hangok. Di Meola inkább siet, mint késik. Egy jó jazzista játszik hangnemen kívül. Di Meola ritkán. Nem is foglalkozik azzal, hogy megpróbálja elsajátítani a hagyományt. Viszont meghívja a lemezre vendégszólistának Hancockot, aki maga az élő jazz.

Di Meola az akusztikus gitárzene panteonjába a Friday Night in San Francisco című csodával robbant be. Azóta ők hárman (John McLaughlinnal és Paco De Luciával) mindig összehasonlítás áldozatai, és az igazi áldozat leginkább Di Meola. Paco De Lucia a tradíció szobra, márpedig a tradíciók vonalán nagy mélységekbe lehet eljutni. John McLaughlin örök kísérletező, de mindig a legtisztább forrásból merít. Di Meola van annyira önhitt, hogy csak a saját kútféjében

bízzon. Ez persze nem azt jelenti, hogy nem lehet felismerni a forrásokat. Zeneje nagyon is eklektikus. Mint az irodalmi posztmodernben az alkotók, Al Di Meola sem fél a pontatlan idézéstől, mivel ezek nem igazi idézetek, hanem a tudatalattijából előbányászott zenei emlékek. Az akusztikus gitár hérosa már a kezdetektől használta a legradikálisabb elektronikát. Ezen a lemezen is gitárszintetizátorok, szemplerek tömkelege hallható. A borítón a gitáros az elektromos hangszerek fejlődéséről beszél. A fejlődés tény, de az irány az akusztikus hangszerek hangjának az utánzása, márpedig egy pánsíp-hangú szintetizátor és egy valódi pánsíp hangja között mindig is lesz különbség, és mindig az utóbbi lesz a szebb. Akkor már inkább az igazán szintetikus hangok.

Azoknak ajánlom ezt a lemezt, akik eddig is rajongói voltak Al Di Meola kiapadhatatlan kreativitásának és villámgyors kezének.

Juhász Gábor

Makám

a Part

• Fonó Records •

a z új Makám-produkció más. Így, „mihez képest” nélkül. Ebből következik, hogy értékelni (csillagozni) sincs túl sok értelme, mivel nem vehető össze egy stílus vagy műfaj átlagszintjével, továbbá nem kritizálható akadémikus, de még csak valamilyen tematikus értékmérővel sem. Tehát jobban járunk, ha most szépen elfelejtjük a kompozíció, arány, dinamika, dallam, variáció, harmónia stb. ismérveiről szóló iskolai leckénket, de még a hangszeres interpretációra előírt jó tanácsokat is – ugyanis ahhoz is általában azonosítható hangú hangszerek szükségesek. Ha mindezek nem hiányoznak is teljes egészében ebből a zenéből, annyi föltétlenül igaz, hogy nem jellemzők rá.

Alkotói koncepció? Talán. Általában nem fontos olyasmit feszegetni, hogy ki mennyire tudatosan, vagy ösztönösen zenél, hogy valaki miért akar szórakoztatni vagy elvarázsolni, esetleg mit akarhat közölni, adni az érdeklődőnek. Van, amikor érdekes a „vajon hogy csinálja” és ehhez hasonló kérdések, de a lényegen, a produkció értékén ez semmit sem változtat. Viszont a Makám-zene más, ezért érdemes néhány szót

szentelni ezeknek a kérdéseknek – talán némi empátia is segíthet.

Többféle fejlődési görbét, ívet lehetne most előrangolni népzene–jazz–world music vonatkozásában, divatokat, kísérleteket, értékrendeket illetően, és nem utolsósorban a fejlődési irányt elemezgetve a közel negyedszázados Kolindától a mai Makámig, de nem valószínű, hogy ezáltal közelebb kerüljünk az alkotói koncepcióhoz. Tudniillik nem csupán egy változó összetételű zenekarról van szó, de még csak egy uralkodó vezéregyéniségről sem (bár néhány domináns muzsikusként állandó jelenléte fontos), hanem egy több mint két évtizedes múltú, rendkívül koherens szellemi műhelyről. A mindig jellegzetes ismérvek: az akusztikus hangzás, a szinte alázatos tiszteltet az archaikus zene iránt, a nagyfokú szenzitivitás és az önmagukkal szembeni zenei igényesség. Ezek a jellemzők oly ritkán vannak jelen együtt, hogy itt már nem is kell igazán semmilyen koncepció. Ami kiindulópont lehet ezeknél a produkcióknál, az legfeljebb egy téma, egy népdalfoszlány, egy ritmusképlet és persze a hangok. Ezek származhatnak bárhol, bárkitől, bármilyen tárgytól, a zene már szinte csak a közös nevezőt jelentő kifinomult ízlésen múlik – illetve jön létre.

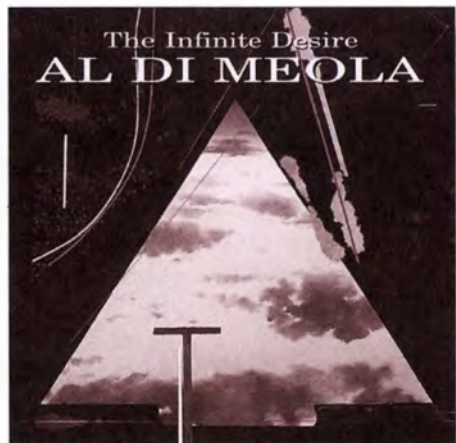
Mindez igaz általában is a műhely munkáira, és fokozottan igaz az új, a Part című CD-re.

M a k á m

Szembetűnő a vázíg redukált hangzásvilág, de ez tulajdonképpen csak a jelzés- vagy motívumszerű dallamokra igaz. Valójában egy nagyon kidolgozott, néha homogén, néha pedig cizellált, összetett hangzás jellemzi a zeneszámokat. A hangszerek között ősi, népi, egzotikus és ritkán egy-egy ismertebb is akad, de feltehetően olyan is, amit eddig nem erre a célra használtak – vagyis nem hangszer. Már a rövid motívumok variálgatása, ismétlési szisztémája sem könnyen kiismerhető, de a ritmusokkal – melyek sok helyen aszimmetrikusak – néha már-már megfajthatatlan kombinációt adnak. A zeneszámok előbb monoton hatást keltenek, majd egy idő után valamilyen rituális vagy transzcendens atmoszférát teremtenek. Bizonyára megoszlanak majd a vélemények arról, hogy kortalan és időtlen, archaikus kultúrákat idéznek-e, vagy inkább a kísérleti kortárs zene minimál irányzatát.

Ez viszont nem változtat a produkcióhoz való egyetlen lehetséges viszonyuláson: lelki alkat, fogékonyság motiválta biztonságos közeg vagy pedig idegen, nyugtalanító hangulat. Ez dönthetné el a Gramofonban szokásos kis értékelésünket is, ami a fentiek alapján ezúttal (is) természetesen szubjektív – ti. a recenzens az előbbi típushoz tartozik.

Matisz László

Al Di Meola, Conde Hermanos,
 Abe Wechter, Steve Vai – gitár
 Rachel Z, Mario Parmisano – zongora, szintetizátor
 Herbie Hancock – zongora
 Kabuli Nitasa – hegedű, ének
 Laila Francesca, Oriana Di Meola, Pino Daniele – ének
 John Patitucci – bőgő, basszusgitár
 Tom Kennedy – bőgő
 Ernie Adams, Peter Erskine – dob

Bencze László – nagybőgő, tampura, kínai gong
 Juhász Endre – oboa, fuvola, kaval, náda
 Krulik Zoltán – gitár, cseleszta, fadob, lapharangok
 Szalai Péter – tabla, zanza, harangjáték, tabla, tárang
 Szőke Szabolcs – gadulka, sarangi, ektár, zanza
 Thurnay Balázs – kaval, marimba, gatham

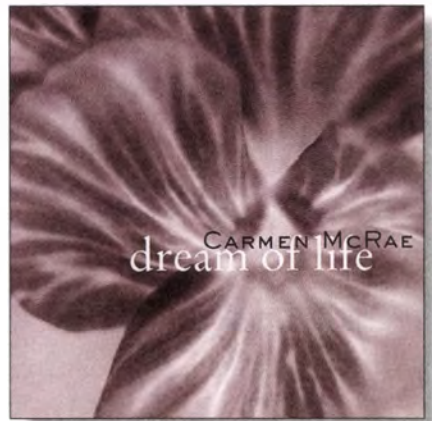
Carmen McRae

Dream of Life

• Qwest – Warner •

a közelemben eltávozott Carmen McRae... akartam kezdeni. Hiszen nemrég még ott sugárzott a színpadon valamelyik fesztiválon, gondoltam. Nem emlékeztem pontosan, mikor jött a szomorú hír, és amikor utánanéztam, alig akartam elhinni. Éppen négy éve. Carmen a nyolcvanas években állandó vendége volt az európai fesztiváloknak, koncerttermeknek. Nagyszerű európai ritmusszekciója volt, és szinte úgy éreztük, ő is ideköltözött, mint sok más szép emlékü jazzóriás. Azóta a jazzéneklés új virágkorát éli, és ebben Carmennek katalitikus szerepe volt. Se szeri, se száma a briliáns tehetségeknek (Cassandra Wilson, Rachel Ferrell, Diana Krall, Nnenna Freelon és sorolhatnám), de az előző generáció is újra kivirágzott (Shirley Horn, Abbey Lincoln, Dee Dee Bridgewater).

Az 1922-ben született Carmen a stílusteremtő nagyasznonyok – Lady Day, Ella, Sarah – egyik legelső jelentős követője. Billie Holiday az első ideálja, akihez egy életen át tartó, szoros barátság fűzte. Carmen nagyszerű zongorista is volt, és többek között a Minton Playhouse-ban, a bebop egyik szülőhelyén játszott, ahol az elsők között szívta magába ezt az új zenét, és került Monk és Sarah Vaughan hatása alá. Egész életében elutasítja a dizőz, a zenekar előtt magát mórlikáló, szórakoztató sztár szerepét. Nem csoda, hogy igazán csak a jazz belső köreiből volt ismert. A jazz stíluskorszakain átívelő előadómódja magába sűríti a Billie Holidaytól öröklött daléneklést, amely a legbanálisabb slágerből is keserű, izzó bluesdrámát teremt, ugyanakkor a dalokat zeneileg ízekre szedi, kihasználva a bennük rejlő variációs lehetőségeket, de ezt mindig alárendelve a dal dramaturgiai felépítésének. Scatjei tömörek, kevéssel sokat mondóak. Hálásak lehetünk a Kölni Rádióknak, hogy kilenc év elteltével sem adták fel, hogy ezt a nagyszerű anyagot megismertessék velünk (rejtély, hogy miért nem előbb). Úgy látszik arrafelé is rögösek, nehezen járhatók a minden kommersziális vonást nélkülöző jazz útjai. A 67 éves Carmen csúcsmódban. Mindenki által irigyelt orgánuma dörög, telt, füstös, de hajlékony, simogató, bársonyos is. Szóval a jazzének tökéletes, megtestesült definíciója. Az, hogy Quincy Jones az album egyik producere, garancia arra, hogy a repertoár felépítése is tökéletes. Kezdődik egy elsőprő Monk-darabbal (In Walked Bud), majd egy régi dixielandsláger (Sunday) bravúros Carmen McRae-i átfogalmazása jelenti mindjárt az album súlypontját, melyben az itt vendégként jegyzett, állandó kísérőtrió is szólólehetősé-

Carmen McRae

Carmen McRae –ének,
 A WDR (West-Deutsche Rundfunk, Köln) Big Band
 John Clayton vezetésével
 km.: Jon Eardley, Roy Hargrove – trombita,
 Henning Berg, Dave Horler – trombon, Eric Gunnison – zongora,
 Scott Hollie – bőgő, John Von Ohlen – dob

get kap, amit a legmagasabb szinten ki is használ. A tizenegy kompozíció közül talán a legfontosabb a címadó Dream of Life, melyet Carmen tizenhét évesen írt Billie Holiday számára, és ő maga Lady Day iránti tiszteletből nemigen énekelt. Természetesen van néhány standard a Holiday-repertoárból is. A triótagok szőlőin kívül néhány trombitaszóló jelenti a bónuszt a hallgató számára az ugyancsak vendégként szereplő Roy Hargrove-tól és Jon Eardley-től. Gyakori promóciós trükk, hogy sztárok vendégzsereplése támogatja az egyébként általában remek európai muzsikuskok sokszor nehezen létrehozható lemezkiadását. A Kölni Rádió big bandje John Clayton vezetésével – aki a kitűnő hangszereléseket is jegyzi – világszínvonalon kíséri Carment, sőt talán még jazzesebben, mint esetleg tette volna egy olyan amerikai zenekar, mely vokalisták kísérsére specializálódott. Az ötvenes években volt szokás a magyar moziban az artistaműsor, amikor is 50 filléres felár ellenében a nagyjéremű a híradó és a nagyfilm között élővonalbeli artisták rövid fellépését láthatta az erre a célra nem nagyon alkalmas mozi színpadon. A közönség ezt inkább eltűrte, vagy kiment a büfébe, hiszen ők a film miatt jöttek. Ezt a lemezt Carmen McRae miatt vásárolják meg, de a WDR Big Band – az „artisták” – produkciója nagyban hozzájárult, hogy a kedves zenehallgató az énekeső életművének egyik legjobb darabját élvezhesse.

Szigeti Péter

Ittész Tamás

Wild Romantic Blues

• PianoMania

– Kecskeméti Jazz Alapítvány •

zenei előadóművészet interpretáció szempontjából két nagy táborra oszlik. Az egyik a hitelesség híve. Az ebbe a táborba tartozók igyekeznek a műveket minél korhűbben előadni, nem kis energiát fektetve annak kutatására, hogy az előadandó mű hogy szólhatott a maga korában. A másik nézőpont hívei szerint mi sem bizonyítja jobban, hogy egy mestermű örök érvényű, hogy minden kornak van üzenete, mint az, hogy mindig újrafogalmazható, hozzátéve a kor és előadó értelmezését.

A Wild Romantic Blues című CD borítóján szereplő méltatásokban az egyik és a másik tábor hívei is hangot adnak – természetesen elismerő – véleményüknek, tehát meghallgatás előtt korhű előadást várunk olyan formában, hogy számunkra is legyen üzenet.

A darabok a húszas évek elején íródtak. Eklektikusan keveredik bennük a ragtime, a blues és a jazz. Egyedül a Jerry The Junker a kivétel, mivel ez a darab nem ragtime, és nem is blues.

A ragtime- és blueselemek keveredése a New Orleans-i Jim Crow-féle törvények hatásának köszönhető, amikor is a kreolokat, akik addig a belvárosban ragtime-okat játszottak, kitessékelték a külvárosba, és kénytelenek voltak átvenni a vidékiek népszerű bluesfigurációit, mivel a közönségnek az jobban tetszett. Bár Sidney Bechet szerint „ha azt mondom, ragtime, benne van a dolog szel-

leme, a spirituálék, a rabszolgadalok énekhanga és ritmusa”, igazából ez a zene amerikai polka, vagyis kompozíció és harmonizáció szempontjából az európai zenei összetevő nagyobb szerepet játszik benne. Adott korban valószínűleg klasszikus zenei képzésben részesült előadók játszották. A blues a másik oldal, benne van az összes fekete vonás (dirty tones, improvizáció stb.).

Ittész Tamás – mint az a borítón is látszik – sokoldalú muzsikusként. A Bohém Ragtime Jazzband vezetője és aktív klasszikus zenész. Valószínűleg ebből is következik, hogy a darabok két összetevő eleme közül a ragtime szólal meg sokkal hitelesebben előadásában. Magabiztos technika mindkét hangszeren (zongora, hegedű), izéletes, finom ritmandók – ez alól a Luisville Blues kivétel, ahol túl hosszúnak érzem a késleltetéseket a stop time utáni belépéseknél – jó tempók, remek jobb kéz–bal kéz kontrasztálások jellemzik a ragtime-elemek interpretációját: „to hit a note twice” – ahogy Jelly Roll Morton meghatározta a ragtime-ot. Amikor azonban a dologba bejön a blues, számomra hitélet vesztí az előadás. A szvingelés általában lovacszkázás (ezt a kifejezést akkor használják, amikor a nyolcad első szára túlságosan hosszú és hangsúlyos lesz a másodikhoz képest). A Jogo Blues előadója viszont – képletesen szólva – a ló másik oldalára esik. A darab boogie, de ragtime-izettel játssza. A „lovacszkázós” előadásra a 19. számú darab (It Takes...) a legjobb példa.

A darabokban nagyon kevés lehetőség van az improvizációra, amikor azonban akad, nem mindig helyesen él

vele az előadója. A War Bride Blues improvizációjában például meglepően modern alterációkat használ. Bővített kvint, szűkített nőna? Vigyázat, a hitelesség jegyében, hiszen a darab 1917-ben íródott!

A zongorista Ittész Tamás remek társra talált önmagában, a hegedűs Ittész Tamásban. A lemezen nekem a hegedű–zongora duók tetszenek legjobban. A Black Cat Bluesban például olyan pontos a hegedű–zongora unisono, hogy az embernek eszébe sem jutna, hogy rájátszásos felvételtől van szó. Remek a You're Such A Cruel Pa to Me és a Regretful Bluesban is a pizzicato hegedű és zongora együttes játéka. A Blue Law Sunday Bluesban több érdekes vonás is van. Egyre gyorsuló tempó, moll hangnemben indul, azután átmegy azonos alapú dűrba, a zongoraimprovizáció alatt a hegedű kísérszerepet tölt be. Ami az énekes darabok előadását illeti, azok bennem a szvingkorszak fehér énekeseinek stílusát idézik.

Mindezt összevetve: a jazz egy zenei kifejezési forma. Mivel az egyik leglényegesebb eleme az improvizáció, ezért minden korban és földrajzi területen tartalmazhat üzenetet. A klasszikus zene remekművei annak ellenére, hogy hangról hangra rögzítettek, pontosan szerzőjük zsenialitásának köszönhetően tartalmazzák mondanivalójukban az örökérvényűséget. A ragtime hangról hangra megkomponált zene. Valljuk be: kompozíció területén nem vetélkedhet a nagy klasszikus művekkel. A századelső amerikai szórakoztató zenéje. De tény, hogy még sokakat szórakoztat a századvég Európájában is.

Márkus Tibor

Art Farmer

Art in Wrocław

• PolyGram Polska •

cool jazz. Idősebb jazzrajongók még jól emlékeznek az 50-es, 60-as évek egyik kedvelt stílusirányzatára, amelyet a beboppal, hard-boppal szemben a hűvös, nyugodt, melodikus előadómód jellemezett. Ez a fajta jazz-zenélés sajnos szinte teljesen eltűnt az idők folyamán, de azért egy-két nagy egyéniség napjainkban is gondoskodik róla, hogy ez az érték is tovább éljen a jazz sokszínű palettáján. Az egyik nagy apostol a most hetvenéves Art Farmer, aki ugyanolyan meggyőző erővel játssza e zenét, mint három-négy évtizeddel ezelőtt. Ő azon kevesek egyike, aki trombita helyett ősidők óta előnyben részesíti a bársonyos, lírai hangú szárnykürtöt és annak saját képére formált változatát, a flumpetet. Mindenekelőtt balladáiból

árad valami földöntúli szépség, ahogy e lemezen elkezdődik a What's New-t, az ember szinte beleborzong. A lengyel partnerek kitűnő, fiatal muzsikusként, akik egy hullámhosszon éreznek Farmerrel, az egész produkció egy jól összeszokott, homogén hangzású együttest mutat be a hallgatónak, pedig valójában nem túl gyakran játszanak együtt, hiszen Farmer Bécsben él, a lengyel fiúk meg Wrocławban. Közös felvételük 1996-ban készült, előzőleg csak néhány közös koncertjük volt Lengyelországban. Külön érdekesség, hogy az együttes állandó bőgőse nem tudott részt venni a produkcióban, így a New York-i Harvie Swartz volt segítségükre. A három lengyel zenész közül a zongorista Kuba Stankiewicz érdemi a legtöbb jó szót. Kiválóan felkészült zenész, aki nem csillogó virtuozitással hódít, hanem invenciózus, intelligens, cool szólókkal. A tenorosz Pioter Baron a korai Coltrane-iskola követője, szólói kitűnőek, néhány kisebb frazeológiai hibát azonban elkövet, amikor témát játszik

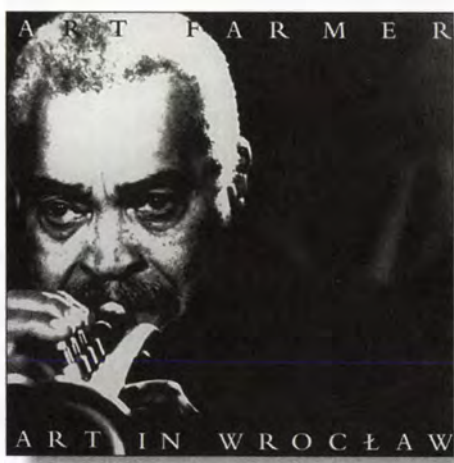
unisonóban Farmerrel. A dobos Adam Czerwinski lelkiismeretesen ellátja feladatát, akárcsak a New York-i bőgős, Harvie Swartz. Ez utóbbitól talán szerencsésebb lett volna, ha lelesz arról a kísérletről, hogy szólistaként zongora- és dobkísérettel előadja Jimmi Van Heusen Deep in a Dream című balladáját. Ez a 6 perc 20 másodperc nem méltó ehhez a lemezhez, különösen a vonóval játszott részeket kínos hallgatni. A CD-n hallható többi 45 perc viszont kellemes, tiszta jazzmuzika. Art Farmer ma is csúcsmódban játszik, a lengyelek pedig, ha az utóbbi évtizedben elveszítették is korábbi vezető helyüket a kelet-európai jazzben, ma is rendkívüli affinitással játsszák a legkülönbözőbb stílusú, amerikai ihletettségű zenéket. Kelet-Európa, vagy sem, azért Farmer társai annyit megérdemelték volna, hogy nevüket ne csak a kísérszövegéből lehessen kibogarászni. De azért szívből ajánlom e lemezt az igényes hallgatóknak.

Deseő Csaba

A r t F a r m e r

Ittzés Tamás – zongora, hegedű

Art Farmer – szárnykürt
Piotr Baron – tenorszaxofon
Kuba Stankiewicz – zongora
Adam Czerwinski – dob
Harvie Swartz – bőgő

Joni Mitchell

Taming the Tiger

• Reprise – Warner •

hadd magasztaljam néhány mondatban a titkos csodát, melyet Joni Mitchellnek neveznek!

A szőke hajú énekesnő több mint negyed évszázados pályájának már korai szakaszán ráébredt, hogy még átlagosan jó gitártudásával, teljesen egyéni, hol balladisztikusan elbeszélő, hol líraian átforrósodott s tónusváltásokban igen gazdag énekési stílusával, valamint igényesen megfogalmazott dalszövegeivel se tudja tökéletesen kialakítani sajátos művészi világát. A rock- és countryklisékből szőtt zenei hátteret, jött rá, jazzmotívumokkal kellene keverni, így jönne létre a még hibátlanabb, egyedül az ő kompozícióira jellemző feeling. Ebből a megfontolásból születtek azok a munkák, így a rocktörténet szerintem egyik legjobban sikerült lemeze, a Don Juan's Reckless Daughter, melyeken a néhai Jaco Pastorius basszusgitározott, illetve az olyanok – mint amilyen a mostani CD is –, amelyeken Wayne Shorter szoprán saxofon-kísérete tette tartalmasabbá a hangszerelést. Mitchell vállalkozásai úttörő jelentőségűek voltak: Paul Simon, Tom Waits vagy Sting hasonló próbálkozásai lényegesen későbbi fejlemények a műfaj történetében.

Az általa létrehozott csodát titkosnak mondtam, mert mindig is túl intelligens zenével állt elő ahhoz, hogy tömegsiker arathasson. S titkos e csoda azért is, mert a mi féltékenken a zeneszerető társadalom jószerevel máig nem vette észre, hogy e csoda egyáltalán létezik. A videoklipekkel/PR-cikkekkkel/botránykrónikákkal/óriásplakátokkal megtámogatott magasztalók újabb és újabb lemezei mellett fel se tűnhettek a tengernyi M betűs előadó egyikének jobbnál jobb teljesítményei: a Blue, a Court and Spark, a Hejira vagy a jelen rovat olvasóinak lényegesen többet mondó című Mingus, mely az elhunyt mester és barát emléke előtt tisztelgett a szokásos halk szóval. Azoknak a rajongóknak jelentős hányada pedig, akik amúgy fogékonyak lettek volna (lennének) a titkos csodára, a sok merőben külsődleges előadóművészi allúrt alkalmazó Laurie Anderson vagy a fiatal, intellektuális énekesnők egyikét-másikat hallgatta (hallgatja) helyette. Szerencsére a jó zene nem propagandakérdés. És Joni Mitchellt, úgy tűnik, csöppet sem zavarja, hogy nem ő kapta az Evita címszerpét. Újabb munkáit eddigi ars poeticájához híven készíti. A jó dalszöveg, a megkapó hang-

Joni Mitchell

- Joni Mitchell – ének, bőgő, gitár, billentyűs hangszerek, ütőhangszerek;
- Larry Klein – bőgő;
- Brain Blade – dob;
- Wayne Shorter – szoprán saxofon;
- Michael Landau – gitár;
- Greg Leisz – peddle steel

szerelés stb. stb. – mind a régi. De míg a Don Juan lemez vagy a Mingus nálam *****-os lenne, ez a CD csak *****, mert a tizenegy szám között akad sikerületlen is (Lead Balloon). A nyitó Harlem in Havanát viszont napjában háromszor-négyszer is jó meghallgatni. Nem jazzlemez hallunk, hanem egy rockénekesnő rocklemezt szórványos jazzelemekkel. De ez a rockénekesnő minden tiszteletünket megérdemli. Modern, de sosem modernkedő. Mellesleg az új CD borítóját saját festményei díszítik, impresszionistákon iskolázott, jó amatőrmunkák, a legkedvesebbek közülük macskákat ábrázolnak. Nekem, akinek Mese, Panni és Zozó – három cica – a barátja, ez különösen vonzó a CD-hez mellékelte könyvecskében.

Máté J. György

Astor Piazzolla

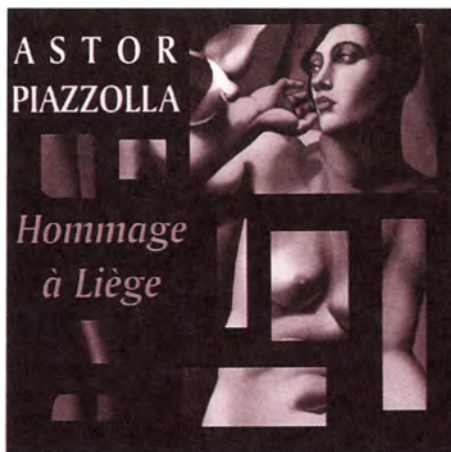
Adiós Nonino
Hommage à Liège

• Milan – BMG •

Aki jobban szereti maga felfedezni a még ismeretlen művészetet, Astor Piazzolla műveit elsőre hallgatva könnyen az a benyomása lehet, hogy itt a szépség és az érzékiség olyan formában érvényesül, mint az ötvenes években készült francia filmekben. Mint egy csupa vitális bohémmal benépesített esős Párizs, ahol a boldog, szerelmes félzséni megható álmodzásait még egy ilyen „borzalmas” körülmény sem árnyékolhatja be – mármint hogy zuhog az eső. A hangfal eleinte valami szentimentális szalonzene sugároz, ami talán emlékeztet a tangóra is, de mégsem igazán az. Latinos, de olyan távoli, homályos temperamentum: bongódobok vagy hasonló „nikkelezett ritmushangszerek”, vonószekerek, tangóharmonika (?), mellette hegedű, gitár és egy kevés zongora, ami még szólóban hallható. Viszont kifejezetten jazzakkordok szólnak, és valami magával ragadó atmoszféra kezd kialakulni... Pedig „nagyon” műzene.

De ki is lehet valójában ez az Astor Piazzolla?

Nem ismeretlen jelenség az alkotó, vagy újít – néha talán különcként számító – zenész „karriertörténeteket” nézve, hogy először a kollégák, a kortársak, majd a közönség érzékenyebb rétege, utána a kiadók, végül a széles néptömegek fedezik föl a már befejezett életművet. Ez történik most Piazzollával, és ahogy ez lenni szokott, ismét egy másik aspektusból mérlegelve a művészi hagyatékot.

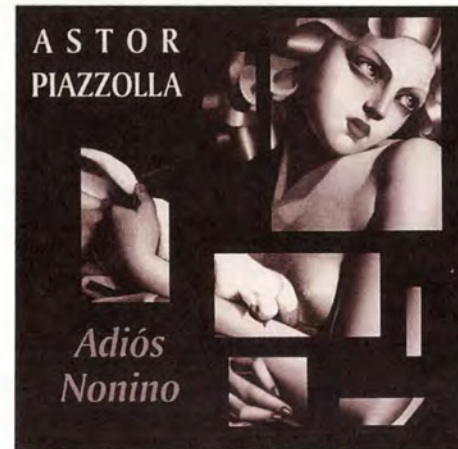
Astor Piazzolla – bandoneon
Cacho Tirao – gitár
valamint a Liège-i Filharmonikusok
Leo Brouwer vezényletével
a 2. blokkban:
Marc Grawels – fuvola
Guy Lukowski – gitár

Astor Piazzolla

Az általában tangószerzőként és bandoneonjátékosként elkönyvelt argentin muzsikusként és hagyatéka ezúttal a kortárs művészet mércéjével, illetve annak fényében kerül méltatásra. A Gramofon rendszeres olvasói tapasztalhatták, hogy az idén már két számunkban is (februárban és szeptemberben) foglalkoztunk a CD-ken újra kiadott Piazzolla-produkciókkal, még hozzá egyszer a klasszikus zenéi, utóbb pedig a jazzrovatban. Ezek után joggal feltételezheti az olvasó, hogy a mostani – kissé fennköltnek tűnő – kortárs zenei aspektust valami eredetieskedő, szubjektív műelemzői szezsély motiválhatja. Tehát késedelem nélkül indoklásra szorul, hogy miért nem az mégsem, illetve miért nem sikerül a magamfajta szaktolnoknak olyan simán beskatulyázni e különleges művészt – pláne, hogy eszem ágában sincs.

Nos, a legáltalánosabb indok épp ez utóbbi ritka jellemző, vagyis azok a muzsikuskok, akik tehetségükkel fogva messze túlnőnek a személyiségükkel, a lényegükkel szinte azonos műfaji kereteken, és egy idő után már nem ők alkalmazkodnak egy műfaj szabályaihoz, hanem ők maguk szabják meg azokat, jó esélyük van a halhatatlanságra. Ezeknek az alkotóknak nincsenek titkaik, ugyanis mindenki előtt világos, hogy honnan indulnak, mire építkeznek. E században jó néhány ilyen zenész született; talán emiatt terjedt el a modern művészetek megjelölését jobb híján pontosító contemporary, azaz „kortárs” kiegészítés. A képzavaros és kissé sznobizáló „kortárs klasszikus zene” – ami ugye rendkívül komoly, tudományos dolog – csak az elmélet szintjén létezik, mivel maguk a művészek, Bartóktól Benny Goodmanig, Sztravinszkijtól Scott Joplinig, Gershwintól Bernsteinig, Carlos Antonio Jobimtól Stan Getzig, Coltrane-től John Cage-ig, Boulez-től Nino Rota-ig, Honeggertől Lloyd-Webberig, Pendereckitől Namyslowskiig, Kurtág Györgytől Szabados Györgyig vagy Steve Reichtől a 180-as Csoportig tökéletesen tisztában voltak és lennének ma is egymás – a század zenekultúráját meghatározó – jelentőségével; a sok esetben közös munkákról nem is beszélve. Hosszan sorolhatnánk még jó néhány műfajt és annak jeles alkotóit, popzenészeket, mai trubadúrokat is – és mondanom sem kell, az argentin tangótól induló Piazzollát is – annak érdekében, hogy valóban hiteles képünk legyen a kortárs zenéről. Nem könnyű meghatározni a közös nevezőt, de az mindannyiukra igaz, hogy előtűk, másoktól nem hallhattunk olyan zenét, hogy környezetükben nemcsak a műfaji, de az országhatárok is elmosódnak, és ami ennél is fontosabb, hogy az emberekben belső, személyes igényné válik ezeknek a muzsikuskoknak a produktuma, lelki vagy érzelmi tényező lesz, gyakran beépülve a lételemnek számító értékek közé – és most nem csupán a kompakt hangkonzervek birtoklására gondolok.

E szerény kitérő után, talán már nincs okunk csodálkozni azon, hogy különböző műfajok nagy muzsikusegyé-

Astor Piazzolla – bandoneon
Pablo Ziegler – zongora
Fernando Suárez Paz – hegedű
Oscar López Ruiz – gitár
Héctor Console – bögő

niségei hamarabb csatlakoznak egy szokatlannak tűnő produkcióhoz, mint ahogy azt fogyasztói vagy műkedvelői logikával követni tudnánk. Piazzolla művészetére vonatkoztatva itt muszáj felsorolni a legfontosabbakat: Al Di Meola, Gidon Kremer, Gary Burton, Phil Woods; vagyis ez a zene nem jazz, nem klasszikus, és még nagyon sok minden nem, hanem Piazzolla, amely az előbb sorolt kvalitású muzsikuskokhoz méltó.

Maga a művész egy – a borítón olvasható – évekkel ezelőtti interjúban tíz százalékban határozta meg a zenéjében fellelhető eredeti, szegényes argentin tangót és kilencven százalékban a kortárs műzenének minősíthető részt. Ennek valójában nincs túl nagy jelentősége, de annak a következetességnek, kitartásnak, szerelemnek, hűségnek annál inkább, mellyel ehhez a szerény műfajhoz kötődve, alkotó fantáziáját arra építve, teljes életét a tangónak szentelte. Mindezt egy olyan pillanatban – 1954-ben –, amikor a nyugati, főleg amerikai popkultúra gyakorlatilag elsöpörte a tangót Argentínában is. Ha az eddigiekből nem derül ki egyértelműen, hogy megértete, az újra kiadott Hommage à Liège című lemezen, a valamikori „B” oldalt sejtető trackek fuvola-gitár duóban megszólaló Piazzolla-szerzeményi kétséget kizáróan bizonyítják, hogy igen. Persze a szerző vezette zenekari interpretációk is tartalmazzák mindazt, amit a szerényebb, duóforma nyújt, de utóbbiban mintha légiesebben, áttetszőbben jelenne meg ez az egyre személyesebb hangú zene. Ezek közül is különösen egy, a Café 1930 című, amelynek varázslatos szépségét nem is érdemes itt verbalizálni. Gyönyörű és kész.

Matisz László

A hónap lemezei a **B M C** -ben

Eötvös Péter – Atlantis

A századvég egyik legelismertebb zeneszerzőjének új lemeze a címadó mű mellett két további darabot tartalmaz: a Psychokosmost és a Shadowst.

„Kevés zenét ismerek a kortárs zenében, amelynek gesztusai annyira világosak, elevenek és erőteljesek, mint ezekben a művekben. Talán épp e gesztusnyelv magyarázza azt az elementáris hatást, amelyre a kortárs zenében oly ritka tüneményként csodálkozik rá a kritikus.”

Johann Sebastian Bach:

A fűga művészete

Kolozsvári Filharmonikusok, vezényel: ERICH BERGEL

Erich Bergel kiegészítette Bach monumentális ciklusának befejezetlenül maradt zárófűgáját, s ezt a befejezést Karajan „korszakalkotó teljesítménynek”, a század Bach-kutatóinak egyik legjelesebbje, Friedrich Smend pedig „Bach kései művébe való, forradalmian új” betekintésnek nevezte. Bergel a hagyományostól eltérően meg is hangszerelte a teljes művet. Az ő belső lángolástól izzó változatát hallhatjuk ezen az élő felvételen.

Sáry László – Lokomotív szimfónia

Sáry László három évtizedes alkotópályája során először készített elektroakusztikus kompozíciókat, amelyekben a környezet konkrét hangjait, pl. a gőzmozdonyok nyers zaját használta fel. A két darab – a Lokomotív szimfónia és az Etűdök gőzmozdonyokra – azokhoz a rajzfilmekhez hasonló, melyekben a vonatoknak emberi arcuk van; Sáry fölismeri a zenét a vasút, az élet hangjaiban. A lemezt még megjelenése előtt nemzetközi díjjal jutalmazták.

Richard Strauss – Metamorphoses,

Az ECM, JVC, DREYFUS, VERVE, WARNER, HUNGAROTON CLASSIC, FONÓ, ENJA, BMG, DOUBLE TIME A KIADÓK JAZZVÁLASZTÉKA KAPHATÓ, ILLETVE MEGRENDELHETŐ (POSTAI UTÁNVÉTEL 15) A BMC-BEN!

Arthur Honegger – Symphony No. 2

Camerata Transsylvania, vezényel: ERICH BERGEL

Erich Bergel, aki a zenei előadás egyedi és megismételhetetlen voltában hitt, nem szerette a stúdiófelvételeket. Karmesteri pályafutása alatt összesen három albumot készített. Ehhez a lemezhez különösen találók a „zenei prédikátor” saját szavai: „A zene: meghívás a legnagyobb vidámságra és ugyanakkor a legnagyobb komolyságra. Mindkettőre ránevel. Nem tudok összetettebb pedagógiát elképzelni, mint a zenét.”

The Hungarian Jazz Trombone Company with Carl Fontana – First Time Together

A világ talán legnevesebb élő jazzharmonása tavasszal egy koncert erejéig tiszteletét tette hazánkban. Ennek apropóján készült ez a felvétel a hazai jazzharmonások krémjével: Szalóky Bélával, Gőz Lászlóval és Schreck Ferencsel. A találkozás eredményeképpen elkészült CD a klasszikus mainstream amerikai jazzhangzás egyfajta európai lenyomata.

Liszt Ferenc – Prometheus, Mazeppa, Tasso, Les Preludes

Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar, vezényel: HAMAR ZSOLT

Liszt halhatatlan szimfonikus költeményeit az egykori nagydíjas Ferencsik-lemez után ismét a nemzet első számú zenekara vette lemezre. A régi-új zenekar debütáló albumán a hazai dirigensmezőny legnagyobb ígérete, Hamar Zsolt vezényel. Másfél évtized után ismét van egy Liszt lemezünk, amelyik újra toronymagas eséllyel indulhatna egy nemzetközi megmérettetésen.

Budapest Music Center

1093 Budapest, Lónyay u. 41.

Tel./fax: 216-7895,

Tel.: 216-7896

E-mail: musiccenter@bmc.hu

<http://www.bmc.hu>

A BMC szolgáltatásai:

- Hazai és nemzetközi információs központ – szöveg, kép, hangadatok felvétel és lekérdezése az Internet-hálózaton
- Kiadói tevékenységek koordinálása – Bouvard & Pécuchet
- Zenei fesztiválok – előadások, koncertek, hang- és fénytechnika szervezése, lebonyolítása, stb.
- Zenei kiadványok árusítása
- Hangfelvételek készítése, hanghordozók gyártása, teljes körű szolgáltatásokkal – zenészek, stúdiók, grafikai-nyomdai kivitelezés, stb.
- Rendezvényszervezés

A BMC a GRAMOFONBAN

- A hónap lemezei

MAGYAR KÖNNYŰZENEI LEXIKON

A lexikon tartalmazza magyar
szólisták és együttesek
történetét és 1962 óta
megjelent albumaik adatait:

dalcímek,
dátumok,
katalógusszámok,
kiadók,
hanghordozó-típusok,
életrajzi adatok,
közreműködők,
slágerlista-helyezések...

**KERESD
A KÖNYVESBOLTOKBANI!**

HAMMER
ZENEBARLANG
1114 Budapest, Villányi út 10.

Itt mindig megtalálod.

FONÓ

Az ország egyik **legjobb**
független lemezkiadója

1116 Bp., Sztregova u. 3.
Tel.: 203-1751, fax: 206-6295
e-mail: fono@mail.c3.hu
http://www.c3.hu/~fono

Újdonságok:

- LAJKÓ FÉLIX ÉS ZENEKARA: **Koncert'98**
- VOCES AEQUALES: Apocalipsys 1998
- STEPHEN JAMES-SZALAI PÉTER:
Ragas of Pandit Ravi Shankar
- MAKÁM: a Part
- DRESCH DUDÁS MIHÁLY QUARTET:
Révészem, révészem...
- IFJÚ MUZIKÁS:
Egy (Ifj. Csoóri Sándor új zenekara)
- ÚJ PÁTRIA SOROZAT 3.:
Báré – Magyarpalatka
(Mezőségi népzene)
- KALLÓS ZOLTÁN:
Idegen földre ne siess...
- valamint további 50 cím a katalógusban

Folk, world music, jazz, kortárs és komolyzene

„...hogyan legyen egy hely, ahol össze lehet jönni!”

Keresse a jobb lemezboltokban,
a FONÓ Budai Zeneház lemezboltjában
(1116 Bp., Sztregova u. 3., tel.: 206-5300),
illetve a Vörösmarty téren, a Fonó Records standján december 24-ig!
Kérje ingyenes katalógusunkat!

Az Antenna Hungária Magyar Műsorszóró és Rádióhírközlési Rt. az egyik életre hívója és fő támogatója a Zempléni Művészeti Napok évről évre egyre gazdagabb programkínálattal jelentkező rendezvénysorozatának. Társaságunk hangsúlyos szerepet szán a kultúra és a művészet támogatásának. A művészet, a zene a kommunikáció egy sajátos formája, mely segít a minket körülvevő világ szépségeinek felfedezésében, megismerésében, eszközként szolgáló érzelmeink kifejezésében.

Mi munkánk során is a kommunikáció szolgálatában állunk. Honfitársaink milliói nap mint nap találkozhatnak tevékenységünkkel, ha bekapcsolják a rádiót, a televíziót vagy vidékre, külföldre telefonálnak.

Az Antenna Hungária Rt. jogelődjei révén immár több mint 70 éves múltat tekint vissza. Az elmúlt évtizedekben alapvetően műsorszórási feladatokat ellátó cég a kor és a piac követelményeinek megfelelően stratégiai célként tűzte maga elé a már ma is végzett távközlési szolgáltatások mellett a telekommunikáció új területein történő markáns megjelenést.

Dinamikus fejlődésünk biztosítéka, hogy szolgáltatási palettánk folyamatosan új színekkel gyarapodik. Újításaink megvalósításánál stratégiai szövetségeseinkkel azon fáradozunk, hogy fejlesztéseinkkel a kommunikáció és az emberiség szolgálatában álljunk és a jövő minél hamarabb jelenné váljon.

Az emberek közötti kapcsolatokon túl az emberi kapcsolatokra is nagy súlyt fektetünk.

Szponzori szerepvállalásunk híven tükrözi ars poeticánkat. Törekvésünk, hogy hazánk egy történelmi tájegysége visszakapcsolódjon az ország kulturális vérkeringésébe, a Zempléni Művészeti Napok rendezvénysorozat támogatása által jut kifejezésre.

A hétköznapiak mellett szükség van ünnepnapokra is, amikor kicsit több figyelmet szentelhetünk egymásnak, időt fordíthatunk saját szellemi feltöltődésünkre. Ebben szeretnénk segítséget nyújtani ajándék CD-nkkel, ezzel – a Zempléni Művészeti Napok eddigi hétéves története során készült felvételekből összeállított – válogatással.

Reméljük, hogy sikerül felidézni a fesztivál varázsos hangulatát a zene segítségével, mely bizonyára kellemes kikapcsolódást nyújt majd és segít megteremtteni az ünnepek hangulatát az Önök számára.

Olvasói oldal

Üdvözlét az Olvasónak!

Harmadik évfolyamát zárja a jelen számmal az egyetlen magyar lemezkritikai szaklap, a Gramofon. Az olvasó tájékozódását elősegíteni az egyre nehezebben áttekinthető zenei kínálatban – a negyedik évfolyam előkészítésekor is ez marad legfőbb célunk. Ellentétben oly sok más sajtótermékkel, itt most nem következik áremelési bejelentés: a Gramofon továbbra is mindent elkövet azért, hogy az előfizetési és példányonkénti ára ne emelkedjen. Olvasóink meglegedésére lapunkat indulása óta változatlan áron kínáljuk.

GRAMOFON

Az igényes zenerajongó lapja

A Gramofon következő száma
1999. január 13-án, szerdán jelenik meg.

MEGREDELŐLAP

Megrendelem a **Gramofon – The Hungarian CD Review** című folyóiratot, az igényes zenerajongó lapját ..... példányban.

- Egy évre: a bolti árnál 252 forinttal olcsóbban, **3300** forintért.
 Fél évre: a bolti árnál 76 forinttal olcsóbban, **1700** forintért.

Megrendelő neve: .....

Címe: .....(város, község, kerület).....(utca, tér, ltp.)
 .....(házzám).....(emelet, ajtó) .....(irányítószám)

Az előfizetési díjat

- a részemre küldendő átutalási postautalványon számla ellenében, átutalással egyenlítem ki.

A megrendelőlapot az alábbi címre kérjük feladni:

AMFISZ Kft., 1025 Budapest, Mandula u. 31. Fax: 212-4782

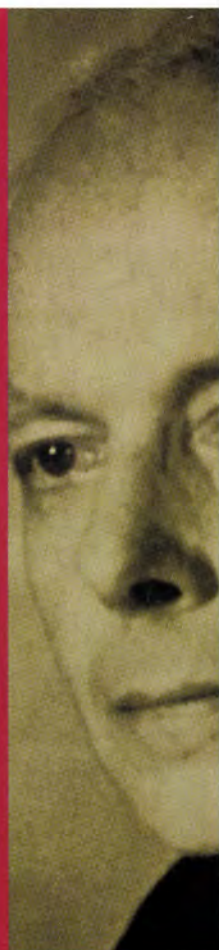

MATÁV Szimfonikus Zenekar

*Békés, kellemes karácsonyi
ünnepeket és boldog új esztendőt
kívánunk minden kedves
Zenerajongó Barátunknak!*

INFORMÁCIÓ • Telefon: 215 7901

Szeretne naprakész információt kapni a
MATÁV Szimfonikus Zenekar programjairól?

Adja meg adatait és mi minden hónap elején elküldjük
Önnek pontos műsorunkat levélben vagy e-mailen
keresztül. Várjuk megtisztelő érdeklődését!

Igen, szeretnék információt kapni a Zenekar programjairól
 levélben e-mailen keresztül.

Név: .....

Cím: .....

e-mail: .....Telefon: .....

*Kellemes karácsonyi ünnepeket
és sikerekben gazdag új esztendőt
kíván az Antenna Hungária Rt.,
mint a Zempléni Művészeti Napok és
a magyar kulturális élet
elkötelezett támogatója.*